

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Tractus theologicus, de iure et iustitia, dominio contractibusque - Cod. Ettenheim-Münster 118

Cartier, Gallus

[S.l.], 1714

Disputatio tertia

[urn:nbn:de:bsz:31-111354](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-111354)

naali in solum filii familiae, deae pupillae impubes, si in pubertate
sunt proximi iure solum ex parte masculi, et heredes ex parte femelle defi-
ciente solum anno, obligari potest, quia in suum contractum non habet in iurisdictione
civilis tractare potest sine genere honoris et placuit institui de auctor.
Iulorum.

26

Ex parte magis ad validitatem gratiae requiritur, ut res in gratiam
causa non sit aliena, nisi fuerit usus presumptibilis, res est usus presumptibilis
non est obligata deo in individuo, sicut res usus presumptibilis ut advertit
Amicus, quoniam ille facile potest et iterum reparari querens, res vero
sua magis iudicata aut talis ratio cuius circumstantiae potest, est gratia de opere
pravo ante operis completionem et ipso iure nulla nullus, quoniam non potest
civili de obligatio, nemo autem obligari potest ad potest aut saltem actum quo
positum natio sequitur potest, adeoque nec aliquis obligari potest ad servandum
gratum de opere pravo ex cuius adimplerem circumstantiae potest, ut proinde
tali gratia ante operis completionem nulla est.

270

Sicut in opere ante operis completionem, facta est iure nulla est gratia
de opere pravo conditione adimpleta promittentem obligat ex
gratia ad solvendum pretium, sive tale opus sit gratia gratiam sine gratia
aliqua virtute sive sit potest commisionis sive omissionis ut reule docet
amicus huius disput. iij. sect. 9. n. 57. ratio fundamentalis est, quod quodlibet
opus pravam, est quia malum et offensa dei est, non sit pretio aliquo
estimabile, nilong sicut quod opus est sit sustinibile, alio bonum utile
sive delectabile in parte potest, aliquo pretio dignum est, et summe
iustum, ut quod aliquo induente onerosum factum est, per illum est pretium
solvari pro tali onere promissum onere ipso sustento.

271

Quae an res alteri debita per in rem sit sufficienter magis gratia?
Sive quod idem est an tali res cadere potest ut magis in gratiam, quatenus
fraudem creditorum alienata debitor sit impotens solvendo?
Certum est talem debitorem suorum in fraudem suorum creditorum ita
collocentem male agere et peccare se reddendo impotentem solvendo.
an autem ille, cui res a tali debitore data fuit per gratiam peccat ad res-
tutionem rei adeo certum non est. affat. Caesary h. de usura q. 4.
Consentit. sol. de iustitia q. 6. ar. 4. regant alii: ego cum
amico huius sect. 8. Covarova l. 3. Variarum resolutionum c. 3. n. 6.

Quod in errore alium est substantiale alium accidentale, error substantiale
 est, qui cadit supra ipsam substantiam reuelat obliu motuum graduum, si scilicet
 scribitur, hoc enim hoc unio dicitur motivo, quia tunc pulso, et cognatum, cognatum
 aut non est, error substantiale error est circa ipsam substantiam substantiale substantiale.
 error accidentale contra est, qui non versatur circa ipsam substantiam graduum, sed circa
 accidentia rei, ut si dicitur, hoc dicitur pulso, et dicitur quod in pueris, error acci-
 dentale est motuum est materia substantiale substantiale, si dicitur, hoc dicitur quod in
 substantia est ad seipsum materia idoneum, error item alius est antecedens alius
 concomitans alius subsequens, antequam error est, qui ita dicitur causa graduum,
 ut si eius notitia habita fuerit, graduum sequitur, non est. Concomitans est
 qui nec dicitur causa graduum, nec in seipso graduum in seipso, sed concomitans ita
 ut quod sit in seipso graduum motum contrahentem, utique est sicut dicitur cum illo
 in graduum in seipso substantiale. Quod dicitur error est qui seipso graduum et circa
 substantiam et circa accidentia rei oritur et hinc aut substantiale aut accidentale
 et in seipso.

275. Primum est ratio melius qui quilibet dicitur solus passio et motus animi in ira
 melius est passio malum fugientis, alium est grauem seu cadentem in virum constantem, quo
 et animi in ira tale malum timent, quod quilibet vir et cordatus timent, alium leuem
 seu cadentem in virum non constantem, quo scilicet tale malum perlinet, quod
 non nisi facile timidi vel pueri se in ira timent. aliud item est grauem
 ex metu et aliud agere cum metu particula est ex, causalitatem particula
cum vero solam concomitantiam importat: ad ex metu quod spectatur dicitur
 cum metu ex quo procedit, sit in seipso an iniuste iniuste, ex hoc est maxime in
 seipso, officio malitiam aut intendi aut remitti potest palam est.

276. Et hinc autem est omni graduum ex graui metu ad obsequendum quod iniuste
iniuste celebratum in vtroque foro et iure et inualidum et rescindendum, ut
patet ex capitulo Abbatis. Capitulum ad audientiam de iis qui vi metus coram iudice
ubi expressit de quo metu obliu fuerit, de iure dicitur in iudicium reuocari, item
de vi metus causa fuerit, carere dicitur robore firmi talem. Item hoc ex
iure civili ff. de metus causa, dicitur ipsa ratio ad graduum requiri vultem
plene liberam, qualis nullatenus est, quod si est graui metu iniuste iniuste
impellitur ad actum, unde graduum illa exterioris metus est, itaque sine metu huius
grauis oritur per unum graduum, siue per quod aliquem a graduum
officium. Et sicum exceptione in iure dicitur. De his qui vi metus causa fuerit.

Dixi si ex gravi metu iniuste incuso: si nung e certum nulum g'ratum
 ex metu gravi et iusto celebratum irritum ee aut rescindendum e in foro
 officio, siue oi iura salubra e certum sub pena Excommunicationis si proculum
 qui antea sponsalia g'ratit, idem donao facta ab adultero metu iusto d'usfaci
 iurpo ei, qui in auaricia hobetal ul recte docet. *Aring* loc. cit. sed. 7. arg.
 h'ij ita prenotati s'it

Affertur validus e si iure g'raty in idy ex deceptione error? Solo sententia
 solo modo in veritate circa q'libet seu accidentis rei e, q'do deceptio pro- 277
 venit ab altero g'ratente et g'ratio quoddam cum g'ratente consensu, atq'
 se rescindi pot. et dicit, q'do deceptio petit, et unial, loquendo, validus e q'
 g'raty in idy ex deceptione circa accidentia rei maxime si d'olgaul error
 n'e antecedens, Et conuentionem h'm, unde uerqz p'onecial, deceptio in facula,
 q'm pot, d'ere g'ratum reducere ad equalitatem. ita cum G. Paulo Mezzar
 et spora conuicij et quasi certa q'rum sentia.

Adm'it' h'ic aperi'o ex paragrafo i'nc in f'it'ib' de exceptionib' ubi ita
 d'z si metu coacty, aut dolo inducty aut errore lapsy stipulari solio
 promissy, q'd n' soluerat s: promittere, y palam e, iura ciuili se obligatum
 ee, et ad, qua intendit d'ere se, p'optere, efficax e: Pa iniquum e se
 condemnari, ideoqz d'at' h'ic exceptio, q'd mety caa, aut doli mali aut in
 factum composita ad impugnandam adem. ita *S'uy* citat' y. Veriby aperi
 ing' per fides ex eo, q'd stante huiusmodi errore suff'ale notivum maneat in te
 q'rum, adeoqz adhuc p'era intio et g'raty in rem g'ratam vigeat, cuius soluy
 in d'atu, si n' salubel, inualidqz censeri. ne d'at' q'd error ee d'ol' in
 venial' error e et d'ol' s'it in circa accidentia et g'raty rei inanimata
 sed h'ic qualif'icantib', n'am circa rem ipsam, q' sup'or' in f'it'ia et d'ol'
 motio integra, adeoqz n' inualidant g'ratum in rem, Pa h'ic in q'libet
 rei accidentis, ex quo decepto d'at' facultat' ad rescindendum g'ratum per
 in p'et'acem d'at'it' et exceptionem doli iuxta *S'uy* citatum et *L. si dolo*
Pro: de rescindenda venditione

Affertur d'ci contracty in idy ex errore aut dolo antecedente veritate circa 278
 substantiam rei ipso facto inualid' s'it et nulli colligit' ee. *L. si dolo*
de h'ij. d'at' ubi d' erroris n' vident' g'ratire, q'd maxime verum e d'o
 errore antecedente et circa substantiam rei: cum igr' s'ite g'raty n' d'ol' ee pot'
 contracty, error ee ad circa substantiam rei g'raty n' vident' palam e in
 iento errore antecedente et circa substantiam rei veritate g'ratum nulum ee

et gratia e acty iustitia comotabua ex dictis. qd e equitati et rati
 naali respignat ex metu iniuste incuso oriri qd ratiun validum: qd adveniens
 iuris qd ratiun in l. mehem q. 3. et ff. qd mety ca. ait metum pafro abem
 in rem dantam et ff. in omny qd ratiun bonis eig est. cur quoz ratiun in bonis metum
 pafro e, si gratia valeat? nonne in qd ratiun transferri dicitur. si dicitur
 aut transferri a metum pafro: qd falsum e, qd ratiun bonis eig e. nunqt mety
 dicitur metum in qd ratiun qd ratiun e et qd ratiun iniuste, dicitur qd ad metum pafro in rem
 qd dicitur transferri n e, sed admet ratiun bonis eig e.

284. Negs obstant varia iura et leges, quaz in oppositum ff. nonnulli cum sanct.
 afferunt, dicta e iura explicari aut de metu in bono solum, aut de externo sed
 iuste incuso aut de levi, de quo mox dicitur. negs ad rem e, qd mety qd tollat
 volentem, et e n tollat ab illo, sed et si ita, ut in factum qd ratiun qd ratiun ob
 iminentem grave malum in qd hoc ratiun qd ratiun nqm qd ratiun, adeoq per iniuriam
 haberi in qd ratiun: cum iur ex dictis equitati naali qd ratiun, sed ut
 quis per iniuriam alteri iniuste factum sibi inq acquirat. In iustitia respondeat
 qd ratiun, ratiun e qd ratiun orit ex metu iniuste ad extorquendum qd ratiun incuso con-
 tradictum validari, adeoq ipso iure invalid gerit. hoc dicitur e dicenda ff.
 de eo casu, quo n dicitur in qd ratiun ad qd ratiun, sed ad alium ferent huius
 gravis et iniuste mety incuso, ut ex legone n. 176. dicitur e supra, qd ratiun
 dicitur ratiun suadet. hoc de metu gravi et iniuste incuso.

285. Mety vo ab illo et respectu levis iniuste et incuso qd ad extorquendum
 qd ratiun n invalidat qd ratiun in foro externo, negs orinde nascit exceptio
 aut actio ut gratia respiciatur, propter lege nolum dicitur ff. qd mety ca.
 vocal burgober huius n. 40. ubi addit Navarrum c. 27. n. 15. ff. de iur. c. 27.
 n. 46. et ff. de iur. l. 32. c. 2. n. 34. et pleriqz alii putare
 qd ratiun cum tali levi metu iniuste in foro qd ratiun irritari pae, si n dicitur
 et totum excipiant. Ceterum lego n. 234. aviter qd ratiun, nec pae in-
 portat: multo magis blanditiaz: nec metu reverentialem, qd ratiun
 iritum aut iritabilem, nisi qd ratiun sit cura timore alius mali per iniuriam
 proprie dicitur adeoq vere qd ratiun inferendi. egoln cum alii de metu
 reverentialem, quo facti filii sunt offensionem patris, subditis principis, reliqz
 prolatiis aliiq dicitur formidandum estimo, cum revera qd ratiun qd ratiun e validum

Iuramentum factum pro privilegio suo facti & in casibus privilegiorum in hunc
 persona datur, sed solum Collegio Ecclesiastico, cui privilegium patris derogare
 non potest. sicut in bene iuramento, quo quis promittit pro lege municipalium extra
 regnum, provinciarum Equos, Iudicium, Penam evadere, lex est lata in tantum
 boni generis, cui privilegium patris, etsi iuramento firmata derogare non potest
 dictum est. sed presupponebat et notat. Namque questionis in presenti
 devolvit ad bonum privatum, an scilicet si des lex invalidans gradum ob
 privatum gradum comodum, cui in alio cedere potest, privatum non longum pro lege
 gradum, et quod certum gradum valeat iuramento gradum de iure natura non validum
 sed ob privatum suum bonum a lege prohibendum formam, an in casibus gradum
 iuramento valeret utpote civiliter invalidum propter legis prohibitionem, an non?
 pro eius resolutione fit -

288.
 potest gradum iure
 nature validum
 ob bonum privatum
 iuramento validari
 fit. et proder alio
 ex par. solo in lege
 si quis pro eo, ff.
 de sedevacantibus.
 ratio est, quod
 unusquisque aliunde
 non impeditur potest
 iuri suo finem
 prohibendi voluit,
 adeoque et ipsam
 prohibitionem per
 factum iuramentum,
 iuramentum est
 cadit supra gradum
 sui suam nam unde,
 cum ut supponitur
 gradum naturali
 validum fit, sicut
 et factum civiliter
 validum, iuramentum
 tenet et erit
 servandum. hoc
 in intelligenda fit
 in statum questionis
 explicitum, et circa
 gradum civiliter
 solum invalidum, non
 an invalidum de iure
 nature et propter
 defectum alius
 potest et factum,
 ubi iuramentum
 nullum tribuit
 firmamentum.

289. Infera per iuramentum quodammodo confirmari gradum et adum gratia iuramentum
 prius inchoatum, quod non est: cum scilicet per gratia iuramentum salutare non potest gradum
 qui iure nature seu naturali nulli potest validari an potest iure nature validi
 civiliter hoc ob legis prohibitionem invalidum fit, patet quod si prior alius et gradum
 civiliter solum invalidum fuerit, etsi fuerit gratia iuramentum postea formatum
 per iuramentum subsequens validari potest, e contra non potest si naturalis, et non solum civiliter
 invalidum fuerit: idque dicendum est si gradum prior factum, si per iuramentum, fit per
 annulationem iuramenti sine causa praegravante factum graviter peccare potest, si fieri
 iuramentum propter iuramentum, unde velle dicitur Antiqui locum, iuramentum non potest
 annulationem iuramenti, unde velle dicitur Antiqui locum, iuramentum non potest
 annulationem iuramenti, unde velle dicitur Antiqui locum, iuramentum non potest

289.
 infera per iuramentum
 quodammodo confirmari
 gradum et adum gratia
 iuramentum prius
 inchoatum, quod non
 est: cum scilicet per
 gratia iuramentum
 salutare non potest
 gradum qui iure nature
 seu naturali nulli
 potest validari an
 potest iure nature
 validi civiliter hoc
 ob legis prohibitionem
 invalidum fit, patet
 quod si prior alius
 et gradum civiliter
 solum invalidum
 fuerit, etsi fuerit
 gratia iuramentum
 postea formatum per
 iuramentum
 subsequens validari
 potest, e contra non
 potest si naturalis,
 et non solum civiliter
 invalidum fuerit:
 idque dicendum est
 si gradum prior
 factum, si per
 annulationem
 iuramenti sine
 causa praegravante
 factum graviter
 peccare potest, si
 fieri iuramentum
 propter iuramentum,
 unde velle dicitur
 Antiqui locum,
 iuramentum non
 potest annulationem
 iuramenti, unde
 velle dicitur
 Antiqui locum,
 iuramentum non
 potest

... in hunc
 persona datur
 sed solum
 Collegio
 Ecclesiastico
 cui privilegium
 patris derogare
 non potest
 sicut in bene
 iuramento
 quo quis
 promittit
 pro lege
 municipalium
 extra regnum
 provinciarum
 Equos
 Iudicium
 Penam evadere
 lex est lata
 in tantum
 boni generis
 cui privilegium
 patris
 etsi iuramento
 firmata
 derogare non
 potest
 dictum est
 sed presupponebat
 et notat
 Namque
 questionis
 in presenti
 devolvit
 ad bonum
 privatum
 an scilicet
 si des
 lex
 invalidans
 gradum
 ob
 privatum
 gradum
 comodum
 cui in alio
 cedere
 potest
 privatum
 non longum
 pro lege
 gradum
 et quod
 certum
 gradum
 valeat
 iuramento
 gradum
 de iure
 natura
 non validum
 sed ob
 privatum
 suum
 bonum
 a lege
 prohibendum
 formam
 an in casibus
 gradum
 iuramento
 valeret
 utpote
 civiliter
 invalidum
 propter
 legis
 prohibitionem
 an non?
 pro eius
 resolutione
 fit -

postea an q̄ta iurata de p̄m̄a revocaz, valida ē revocatio, q̄ potest iuramentum fir-
mare, q̄ de alijs ē iure sua valde q̄rabilibz in fili d̄ni p̄t. eorundem iurata
prodigi se n̄ debent ab q̄s q̄sensu h̄loris, unde donat, iurataq̄ se talen
donacionem n̄ fore revocaturam, n̄ q̄r̄ donat q̄ oxire prohibere n̄ ocl̄
invalida ē donat prodigi sine q̄sensu h̄loris. Diciturum r̄o ē, q̄ q̄d
ad iurata pendet ā volte sola iurantis, n̄ reddis invalida ex eo, q̄ filij
iurata, bene h̄ illud si sine caa urgente fiat, nemo ē se q̄m inhabilitat
reddere p̄t ad d̄na rerum, adeo, p̄t iurata secundu q̄rabilibz firmari q̄ra
iurata Et filij iurata. Contra si aly n̄ pendet ā volte iurantis, sed
a publica lege prohibente p̄t, q̄re bonum ē invalida n̄ ocl̄ maxime si
fiat q̄ta Legem iuratalem, adeo, nec per sum iuratum firmari p̄t p̄cto
ē privatorum bono publico derogari n̄ p̄t Capil. si diligenti derogare n̄ ocl̄.
Subt̄n ubi q̄rabilibz q̄d attinet, advertendum ē q̄ supra n̄ 267. dicitur ē
requiri ex p̄te caa officentibz seu q̄rabilibz utambo, sed capoz q̄rijel
n̄ p̄t, q̄ p̄tenim ibi de caa officente dicitur ē, h̄i de subt̄o dicendum
venit, nam dum de subt̄o quorundam aliud n̄ intendit, q̄n quoniam valide et
Civile q̄rabilibz p̄nt. Et an iur q̄rabilibz alii, qui ocl̄ se alij obligare
sine q̄sensu q̄ta n̄ p̄nt, q̄ ul pupilli sine q̄sensu h̄loris, alij h̄ fili
obligat q̄ h̄ fili p̄nt. unde hoc de subt̄o dicitur q̄re iudicium esto.
Subt̄n q̄rabilibz validi ad obligandum se alteri ē ois creatura r̄o ocl̄ h̄loris
actuali d̄ni n̄ impeditum, ē plenam administracionem rerum suarum, quoad
hoc v̄o ul fidei alterum obligat, sufficit ois r̄a r̄o ocl̄ capoz d̄ni radicali,
Et actuali d̄ni incapax sit. ē in oibz q̄m et certa q̄ p̄ntia in q̄a d̄ni
nitione q̄rabilibz quoad iuram p̄tem per h̄u q̄sensu reciprocy manifesta, quoad
rdam v̄o partem v̄ariis iuribz statuit, q̄m minoribus et pupillis alias
indemni q̄sensu, et in prospero q̄sensu n̄ ocl̄, unde q̄nter d̄n q̄rabilibz
pupillo favorabilen sine q̄sensu h̄loris iudicium volere, n̄ valere p̄ntia q̄m
iure fidei atq̄ d̄ni succurrete.
Obligat uno se alteri obligare n̄ pot infantibz, amensibz, ebrigiis qua tale, quon-
iam ex r̄a inhabilitate radian ad q̄rabilibz q̄ndiu tale, q̄ ob d̄ni r̄o ocl̄
liberi q̄sensu. r̄o nec p̄rogat filij per se bene an per procuratorem
qui h̄nt a iure aspiant lege h̄a ff. de Verbor. sig. q̄ta nec pupilli
n̄ minoribus sine q̄sensu h̄loris p̄ntia de auctoritate d̄ni h̄loris,

q̄rabilibz
pendet ā volte
iurantis
reddis invalida
ex eo, q̄ filij
iurata
bene h̄ illud si
sine caa urgente
fiat, nemo ē se
q̄m inhabilitat
reddere p̄t ad
d̄na rerum, adeo,
p̄t iurata secundu
q̄rabilibz firmari
q̄ra iurata
Et filij iurata.

290.

291.

Alii alii sibi obligare possunt in iustitia vel non de aucto. Tutoris ubi dicitur non
 potest meliorem quam conditionem pupilli facere potest & sine aucto. Tutoris
 deterioram autem facere non potest sine consensu tutoris. Atque ne uxorem iugalem qua
 solat sub potestate viri, nec filios familias reduplicative sumptos, quoniam illa
 sunt omnia aliquid patris, adeoque nullum usum sui habent, & illi uniuersum, qui
 est radicale suum tenent, non ab eius usu per legem prohibentur, hi alioquin
 non autem se alii quodammodo obligare possunt, dum contra qui suo sit usus eius sine
 sui consensu ubi potest, et sibi alii, et alii se se per quodammodo obligare possunt,
 ac proprie sibi subter quemadmodum hic de illo agit, dicitur est.

292. Colligitur ideo pro generali huius articuli effectum quodammodo probatur rationem
 sui quod in quodammodo onerosis sibi inuenit, et obligatorem, tamquam & naturam
 civilem: naturalis est: quod maxime in foro officii tenet; quod si naturalis, acquirat
 naturalis, & civilis, quodammodo, civilis, & de iure, quod ex dispositione iuris civilis
 adstringitur ad aliquid
 quodammodo, acceperit in foro civili locum obligandi. Quod quodammodo & nudum
 sponte in ad libere factum, si quodammodo sunt ad quodammodo habiles, parit
 obligatorem naturalem sicut in foro officii illa, ut parte altera inuita, & sicut in
 potest, nisi iure positum sit iuris, aut de iure irritandi potestatis. Et in iur
 burum, quodammodo recipere & extendit ad bonum sine quodammodo sine spirituale subdi
 torum, potestatem & omnino irritandi partem aliam validum, & tribuendi facult
 atem alteri quodammodo, cuius iure, obligatorem obidendi, ut partem in quodammodo
 impuberis, in alienate fundi dotalis, qui etiam iure natura validi sunt, in
 propter quodammodo legem civilis validi, & habent.

293. Non in parit obligatorem civilem quodammodo modo seu partem, nec dicitur in eadem
 bene in exceptio, ut docent Sarrgallenses in sua disput. mensura dicitur
 de Contractibus Thesis 2^a §. 4. ubi dicitur unde etiam non potest agere
 quodammodo in iudicio, qui tibi modo pacto aliquid promissit, si in promissis
 se debitorum a se non debitorum, poterit eum postea petentem repellere per
 exceptionem de non petendo ex lege iuris gentium §. de pactis. Ita in
 quodammodo ubi ibidem citati Sarrgallenses asserunt per modum quodammodo
 in compensandi in foro officii, ita ut si promissum pacto modo aliter
 comparare non potest, quodammodo tibi facere potest in alio.

294. De Contractibus Religiosi pauca & dicitur est. Religiosus est, cuius proprie
 & laicis facultas & administratio aliqua quodammodo est, sicut quodammodo potest.

Nisi ultra quae facultas & prudentis administratio extendit, ut cum quibusdā
 Molera disputat. Atque hinc si quis ex facultate superioris facultatis non
 verset in studio, aut in alio negotiorum loco distant, obligat nonnum ad ea
 quae ibi prout attendit esse et negotio perfecta rebus rāo postulat. et
 erit, nisi ultra administratorem et facultatem quae fuerit, si altera pars con-
 tractus, ut supra de Jure religionum dictum est, nonnum et similiter
 obligata, et contra nonnum, licet de quibusdam claudicans, et per nonnum
 fore contractum taliter in hunc et rati libere, et respondere nonnum etiam
 delicto sui contracti non tenet, cum iuxta Reg. 76. in hunc, delictum
 persona non debet redundare in delictum Julii, penam in ex genere
 suo moraliter rāo receptionis et posita iniquitate in gratia, quo aliter
 per fraudem induxit in civilem obligationem sine reciproca obligatio
 in parte nonnum huiusmodi gratiam religionis, nisi forte simplicitate, aut
 bona fides excusetur.

Articulus 2us.

De Donationibus et Testamentis.

Inequum ad gratiam utriusque obligatoris, et proprie dicitur, acedam, de
 gratia gratiam huius aliqua disputare iniquum, et uno quoniam de donatio, de
 de testamento, quo donatio moris rāo dicitur, ita huius et sic de promissione, quae
 non in gratiam onerosis sunt in gratiam persequentes inveniunt ante oia
 parvula et speram. oris igitur.

Sectio una.

Quid est duplex sit promissio, item quoniam obligatio in gratiam.
 sermo in presentiarum est de promissione in hunc, et de volis aut promissione
 quae moraliter fieri potest Deo et Angelis, et obligat potentem promittere
 Durando volis servandi aut promittendi prospere facta promissionis ad-
 fuerit. promissio igitur in hunc sumi potest, et quae in intentione solum est
 et de proposito alicui dandi, et sic sumi improprie. et quae adven-
 tis alicui alicui promittendi est, sub quo rāo dicitur promissio in
 legitime acceptam est acceptam, illa est, quae promissio in gratiam.

295

promissionis acceptari hoc q̄ a promissione uel acceptata n̄ e, promissio sic fuit la
definitio Descri pt adq̄ hunc induens, gratulom obligacoem aliqd̄ dandi aut faci
endi in alterius gratiam. Si explicata promissio sub generali quodam
conceptu dicitur pt Explicitum & pollicitio, pollicitio etiam L. 3. A.
pollicitio De pollicitio dicitur solig offerenti promissum qd̄ reuera aliud n̄
e qm̄ promissio simplex et n̄ acceptata: contra pactum Describitur Quorum
pactum q̄sensu abq̄ quentio, talis an̄ q̄sensu tibi per promissionem legitime
acceptatam, proinde hoc dicitur pactum, simplex promissio an̄ pollicitio.

296. Pactum et promissio acceptata parum e differunt a stipulatioe: et
stipulatioe tenim stipulatioe q̄trahit qui uerbi utriusq̄ habentis per se facta
ab altero interrogatoe, responsione ab altero, adq̄ etiam narium erat
per eadem uerba responderet Vg: promittis? promitto. spondes? spondeo
ista in uerbum solemnitate ab imperatore lebre ut instituitur de V. O.
testari iustitiam per propriam institutionem sublata fuit, atq̄ adco stipu
lacio dicitur, quocumq̄ interrogatoe et respo de eadem re sub q̄trahum eadem
inuenit siue de in eadem siue diversi uerbi, siue eodem siue diverso
idiomate fiant parum in re. Stipulatio in huius explicata uel referat
Amicus dicitur is test. j. n̄ pt celebrari nisi in presentibus, quoniam ad
hunc q̄trahum n̄ sufficiunt uerba scripturae, sed naria st uerba et qm̄
significatia ad placidum seu ex publica auctoritate ad figandum infra
in quo ab altera promissione stipulatio differat, nam simplex promissio
n̄ petit uerbalem acceptationem, imo qd̄ huiusmodi acceptatio dicitur iam simplex
promissio n̄ e, nisi fortasse de nate uerba moueat et per simplicem promissio
ionem magis intellere solis promissionem n̄ iuramentum: ab acceptata an̄ promissione
differat qd̄ fieri potest et acceptari uerbis scripturae. Stipulatio an̄
uere dicitur acceptari debeat. ex modo dictis e huius promissionem
aliam ee potest iuramentum seu iuramentum firmatum, qd̄ fuit promissio promissi
ario iurata super tali re, an̄ iuramentum seu simplicem qd̄ narium uerba
pluribus aliis promittitur. his praenotatis ubi dicitur et solent, q̄ non
ad ualorem uere promissionis, in foro iustitiae obligantur, requiruntur?

297. Communis in dicitur et q̄tra parum, si n̄ ueritatem sententia e quatuor praecipue

promissio
alia e iurata
alia n̄ iurata

Quod ad valorem promissionis requiri, cui et ego adspirator. *Etiam in*
 dicitur, ut dicitur Voluntas se obligandi: Voluntas igitur promissionis *Voluntas*
 libera perfecte libera et obligatoria scilicet quod id est si facta, quod facta
 promissio quodcumque Voluntas perfecta officium per se non obligat, ut recte advertit
 Cardinalis de Lugo disput. 23. n. 4. Promissio est actus, est ad quod huiusmodi indu-
 citur obligationem, quoniam ipse Lex: unde sicut Lex sine Volunte superioris scilicet
 non obligat, ita et per se obligare non debet promissio sine scilicet Volunte pro-
 mittendi. Quod in parte per auctorem est facta promissio obligare potest
 eo nimium casu, quo promissarius scilicet inferioris in sui damnum palerit
 ex hanc promissione facta subvertitur: quod promissit filio equum, filio bono
 fide rogatus de seruo promittere, suum equum alij nullum noverit, sed dicitur
 alium facile obtinere potest, denotari dare equum promissum non quod per se quod
 promissit scilicet, sed per auctorem, quod ex sua facta promissione filium suum
 suavit.

promissio ut
 scilicet ut
 non obligat
 ita, ut Lex
 voluntas se
 obligandi
 et ex hanc
 facta promissio
 et ut ma
 promissio, ita
 circa officium
 obtemperandi
 potest ut hanc
 facta est acceptio
 promissarii

Debet proinde Voluntas esse libera seu procedere ex tali intelligentia
 quod ad partem originis alium quoniam dicitur Lex. ut. n. 18. atque huiusmodi
 attentio non ad promissionem in hoc dicitur. Sed est ad volam requiritur, ut
 ex quoniam nota. Burgaber n. 26. itaque non induitur ex Volunte obligatio, si perfecta
 deliberatio non processerit, cuius defectus est potest et ex parte potest Lex potest ob
 ex parte potest quoniam si lumen rationis vehementer quodam passione sit praecipiente
 lenno et cogitabilis nimis et praecipiente, ut vir longum suo animo advertentiam
 habeat, ex parte obtemperandi si in eo maioris malitia hanc Dei graviter offensiva
 non apprehendat.

298

Debet in super Voluntas promissionis esse plene libera id est nulla extrahi metu
 et dolo excocta, quod est ita promissionis, et cum Volunte promissionis, quoniam melius
 non causet simpliciter invidiam, non in libera et obtemperandi Volunte promissionis, sed sicut
 ut sibi relicta non promittit ea quod hanc. Adm. et ut sit obligatoria
 id est ad se obligandum in mente, qui est componit ad officium generari, saltem
 officium intendere obtemperandi, officium ad promissionis et obligatio, et hanc Volunte passio ex
 et hanc obtemperandi facile colligitur. De Volunte promissionis ita quod hanc sententia
 Deinde suadet quod proposita quod hanc ipsa ratio maioris libertatis, et plura hanc
 passio, proinde gratiam non mere promissionem atque plura deliberatio obtemperandi
 sufficit et dicitur. hanc est quod quod in obtemperandi promissionis, et hanc hanc officium
 se obtemperandi a protemperandi non tenet servare ex quoniam, quoniam protemperandi

299

300. *Solutio n̄ censetur sufficienter deliberata q̄ntiens n̄ libera.*
Da q̄ntio ad valorem promissionis requisita ē externa siḡa v̄lī, qua pro-
missionis in t̄lore et suscipere valeat promissum loquendo de promissione
in n̄ hoc, n̄ de ea q̄ Deo fit qui scrutat̄ corda et renes. r̄aō palam ē,
nam ad hoc v̄lī aut persona alteri gratuita obligari oportet q̄d alter t̄tas
notitiam huius gratuita obligatōis, si cuius suscipere valeat, promissio ē obli-
gata n̄ solum ex iure positivo, sed ex ip̄sa n̄a ut obliget, inmittit huius auc-
tioni, q̄ sine externa siḡa v̄lī n̄ pot̄. Nam b̄i externa siḡa v̄lī
promissor n̄ tenet̄ facere nisi revera se alteri obligare velit, eo ip̄so q̄ mente
concepta promissio fit plane gratuita v̄nde pat̄t̄ cum solum solo corde promissum
valeat, quoniam sicut̄ Deo vocem cordis magis attendit q̄m oris.

301. *3tia conditio ē ut n̄a promissa fit idonea et habeat ob̄m honestum p̄fibile*
utile et idonea quō n̄a ē d̄. quoniam incepta incepte promissum adeoq̄
nec obligatōem parere pot̄t. honestum aut̄ ob̄m requirit̄, q̄ ad inhonestum nemo
per se tenet̄, per inhonestum aut̄ in t̄lo q̄ris q̄ntior Legi. J̄ci, t̄llis aut̄
ē legib̄ civilib̄ lege d̄ta Cod. de p̄s. n̄tōis notandum ē aliud ē
ob̄m ē licitum et aliud alicui ē licitum, s̄pe ē atq̄ promissionis ē illic-
itū et in p̄s. d̄. v̄. promittit̄ Tiliy Bertia de ven̄ aureo pro usu
corporis per actum fornicariū, illicita ē promissio et revocanda q̄d d̄cūq̄
completū atq̄ n̄ ē, facta t̄n̄ s̄l̄ fornicatōe tenet̄ promissio, q̄ ob̄m s̄l̄
emuneratōi s̄sistenti oneris, sine p̄tō p̄s. pot̄. Id̄ ob̄m ē ē p̄fibile
ad imp̄fibile ē nemo tenet̄, ob̄m vane ē promittit̄, q̄d ad actum huius utile

302. *Nōn luxuria duntaxat ob̄m promissionem invalidat. Sed p̄t̄ p̄t̄or ea quodam q̄*
v̄l̄ periculosa iure positivo revocata s̄t, ut in iur̄ n̄ solum promissio, s̄c̄l̄
imō ē Promissio ob̄m tenet̄ ead̄m ex l. 27. ff. de p̄s. cuius invalidit̄ solum
in̄ cum aliis v̄l̄l̄is restringit̄ ad bonum ob̄m tenet̄ forum, ubi n̄ d̄at̄
ad s̄l̄m in flagitiis q̄ in foro externo puniunt̄, adeoq̄ authenticas promissiones
huiusmodi parere s̄l̄m obligatōem n̄ob̄m, q̄m in s̄l̄is oriri negat̄, s̄l̄m
pro eo ip̄e quo luxuriositas p̄t̄orala n̄ d̄m ē Tannerus de p̄s. d̄. y. 2. n̄ 118
et alii, n̄l̄ ē scandalosum in foro q̄ntio obligare pot̄t, q̄ndū ē inlicitum
ad p̄t̄m, atq̄ promissio huiusmodi ē scandalosa et inlicita ad p̄t̄m, q̄ in
foro q̄ntio obligare n̄ pot̄t adeoq̄ nec parere obligatōem n̄ob̄m. r̄aō promissio-

Secundum fortasse non parum ponderis non assero tribuit quod valeat aliqua promissio
ita absoluta quam aliqua tacita conditione in se includat. V. si rex filii solus qualem
illam arbitror. Et in hoc statu permanserit proinde ob id multo minus est pars
poterit. Et ex assenti sine ulla nova renouari promissio non est si ita mutaretur
obtinere, ut in illis re solute, quodlibet et cognita non facta fuerit promissio. Secunda
in exemplum volo, si per promissionem factam et non adimpletam promissarius graue
damnum in suis pateret, ubi procul dubio est promissionem sibi grauem noxam
atrahere et quod libelo prohibita promissionis non adimpleta, sed libelo iniuste
dennunciatum et per liberam promissionem non adimpletam causa.

sectio 2da.

Quid sit donatio, simplex et quod ad licitudinem eius requirantur.

Donatio est ex parte 4. Ethic. c. 2. J. Thome apte disputat. q. 1. ar. 2. dicit
restitutionem in reddibilem cogit, quod donatio liberali animo sine onere dandi, clarum
deseri potest cum p. Paulo Cyprianus quod sit rei sua nullo iure cogente mera liber-
alitate alteri facta collatio, cuius explicatio ipsa grammaticolij significatio
abunde tradit. requiritur ergo ut fiat donatio, quod res quod donat sit donatoris,
donatio est rei sua collatio, ratio quod donator nullo iure aut debito cogor,
ut rem huiusmodi per donationem transferat in alterum. Et quod fiat mere liberaliter
faciat, non in obsequium donatori quod sit libelo prohibendum, et magis proprie do-
natio sit, si est libelo prohibendum aut filij causa absit.

Quid sit donatio iure et generalissime in simplicem et ex causa sine prolepta
sine prolepta sine futura: donatio simplex est, quod non alteri cuiquam quam ostend-
endo liberalitatis gratia sit, donatio ex causa contra est, quod alteri cuiquam gratia
sua quod solum ex liberalitate v. g. ad remunerandum beneficium seruicio co-
pissimul nuptijs sponsalia &c. diuisio vero in verbalem et realem, illa est
quod est quod sit, est promissio rei per donationem danda, rem in actu non habet
adeoque non offertur in re. Ita ad rem sit. realis contra est quod res ipsa promissa
datur, unde offertur in re et dicitur: foris itaque est donatio reali quam verbalem
ita, quemadmodum in re quod offertur donatio reali foris est quod in re
donatorum quod tribuit donatio verbalem. Item diuisio in donationem in viuis
et donationem mortuis causa: illa est quod dicitur effectus operari ante mortem donatoris
sive vero cuius effectus non habet nisi per mortem donatoris, circa quas donationes sit donatio.

309

An ob speciale mortis periculum qd daretur in naufragio prolixo an ob generalem
 em in vita incertitudinem et mortis memoriam non si inum, ceptante periculo
 per se e cephal donat, nisi ex parte aliud earum fides: si alterum nova revocatio
 qm virili qm e ad hoc ut si valeat, alioquin morte septe confirmabitur modo
 coron quinq; testib; facta sit ex lege ultima Cod: de donatib; caa mortis: ubi q;
 hoc dividi pot in verbalem et imperfectam, realem et perfectam de q; supra.
 Dividit donat, pto in liberalem et remuneratoriam, hoc e, q; liberali qm
 animo fit ex intuitu proficili q; beneficii proficili, illa vo q; independenter
 ab oi titulo in donatorum ex pura liberalitate donatorum dnum transferit.
 liberaliter donare vult prohiberi pocius in religiois et pijs q; in se
 conjugis qm, ne nimis amore reb; suis de spoliante caput, de donatib; in prin
 et unover l. imo Cod: eodem, in l. c. in donatorem liberalem et in v. q; nam
 communiter excipit donat mortis caa; item q; fit ad dignitatem psequendam, ne
 n reciproca et remuneratoria ut fit communis q; qd redamet Lugo n. 134, qui
 ex q; audiend; n e. religiosi an liberaliter donare prohiberi, ne de
 factis paupertatib; divitijs periclitarentur, privatos in religiois in intell
 volo, n superiorib; q; q; administraco honorum aut hoc bona domesticas imponit,
 q; p; dicitur dubio ex supra dictis de dno religiosorum licita e quaedam parte
 in liberali donat, qua solasq; amicos et honris comparat, dicit in
 parva id e tanta qm divitijs honoris aut muneris sui Circumstia admitt
 unt. hoc de re compulsanda e bulla Comenly q; de laqueione munerum
 cum declaraco Urbani octavi, q; et q; ubiq; recepta n e, p; in religiois
 magnis periculis et scrupulis eximet.

310.

Hay annumerant filii sua, ut si valeat donat a patre facta q; n romanis
 polo, quoniam filii huiusdi e in se aliq; patris, aut q; pater donat, filio
 sibi donat l. xi. Cod: de donatib;. excipit nisi donat per emancipat,
 aut vultu parentis firmaret, item nisi fuerit ob merita filii, aut ad
 acquirendam illi dignitatem et obsequia militico; ceterum et illa donat
 invalida si iure, qua donat vultu de pauperes p; ut de p; heres; faculte
 testandi, testat et enim ultimus dno alij e, lege d. in l. de v. ob.
 Dividit ulterius donat in affectam et conditionalem, affecta e qua nullo modo
 rezervamine q; alteri donat, hoc vo n q; dno aliqua subit q; si facta p; dno
 q; ex parte in exigentia est donat. hoc posterior q; dno n e.

311.

verificata Inim n' transferat palam e' capal nonq' finit' et int'io a' loz
 zatore ff. proposita.
 Ad hoc igit' ut donac' legitima sit requirit' ius ut donator nullo iure donandi
 impedit' s' impediunt' aut' donore d' illi et in tm qui est q' Inim
 n' libit' et eig' usum, saltem sine q' sensu suorum curatorum. In q' p'adi' ff. de
 d'ict' religio' q' b' n' e' compta ad ministrac' bonorum, utore, exceptis
 bonis parochialibus nisi de ex p'p'ia t' r'ac'io' p' p'ump' a' l'ic'alia
 mariti, filii' familia' exceptis bonis castrensibus t' quasi castrensibus,
 Crui' excepta portio'ne s'ibi a' iure assignata pupilli e' minorum,
 sive consensu tutorum. 2do requirit' ut donac' n' libet' a' donatore
 potestem Inno donandi id e' ut n' o'ia sua bona donatorio donet, q' non
 la' Inim per donacem n' p' e' eig'um omnimoda sublatio s' cum s'ic
 n' e' lam donac' q' abdicac'io. proterea summa donanda iure la' s'olium
 et sere communem n' p' excedere summam quingentorum solidorum s' id e'
 aureorum: quo' alii iudices alii reuenses estimant, et ad nongetos t'
 mille florenos suspulant, sine infirmac'oe id e' ex libera donac'oe n' rogata
 ad t'aru' iudicij' s'entia' aut' donac'oe huius n' relata in publica acta: invalida
 e' s'ni' exceptum donac'oe quingentorum solidorum per legem penult' et bullam
 Cod: de donac'oe. s'ni' cum hoc q' s'it' h'ic odiosa sit, ut pole' no' abem' liber
 tatem utendi' s'uis reb' coarctari, vale' s' s'ne iudicial' donac'oe iure
 liberac'oe donac'oe facta e' iurum poss'entiam iudicij' et n' ante exceptum illum
 ultra quingentos solidos estimere tenori e' in q' s'ua.
 Excepim' t' ab hac restrict'oe q' s'it' i'no' Julia' etia' pia' s'g. subleuac'oe
 pauperum, redemptio' captiuorum, Monriorum donac'oe, restaurac'oe aut' fundac'oe
 ciuitatum s' in q' s' n' summa quingentos solidos excedens. Sed ad p'p'at
 ionem Christianam in t'p'ra bonorum s'ubst'ia' c'ui' et donari p' t' i' uale' illud
 Euangelium s' i' p'fecty e' t'ade et vende o'ia et da pauperib' dist'ib'.
 19. 2do donac'oe mort'is causa' lex odiosa n' d'et' ultra' propriam
 t'at'urum s'entiam' prohibendi' ista' am' q' s'it' h'ic e' odiosa neq' donac'oe
 per se veniunt' s' s'nt'ia' act' alia' donac'oe mort'is causa', ut pole' q' s'impl'r
 donac'oe dicit' n' asseuerunt' q' nec de his intelligenda' e'. 3to donac'oe remun
 ratoris p' s'it' o'ng' s'ustentum aut' s'ustentandum p' s'it' contractum onerosum
 s'g' matris cum filia' s' p' h'ic d'et' donac'oe reciproca' donac'oe iurim'lo.

312.

De J. et J. 7ma.

firmata aut plurificata, quarum nontra quingentos solidos se sola videtur
loqui e profata lex in de donationibus simplicibus et non liberalibus unde
nec ad alia extendenda e. Sed in foro celeberrimo exprimi caa donationis
in specie, hac e in specie non expressa, presuntur scilicet, et recipiuntur ut dicitur
Lugo n. 135. Burgheber h. n. q. 110. et recipiuntur donatione facta sunt
principibus, aut ab illis aliis, ubi res est nobilitate statim magis sibi potest arrogari.

313.

Remanet ex variis titulis si in liberali animo donatio, sicut, ita e quidem
donatio liberali in q. per donatorem a donatario res donata iuste recipi et
vocari potest, quorum potissimum dicitur reversionem. Hinc e etiam donatio
inimicis, iniuriis, aut ingratitudinis, si sicut ab his iniuriis, iactantur
in donatorem, si notabiliter defraudantur, violentas manibus iniuriis, unde
ad iustam revocationem ex hoc titulo parum in re, sine verbis, sine re, iniu-
ria querunt, exempla huiusmodi videntur in l. finali Cod. de revocanda dona-
tione. Capit. finali de donationibus. Idem titulus e prolium supervenientium
unde etiam ex q. dicitur de q. dicitur digna aduocati familiaritatis. Hinc e etiam
sufficientibus dotibus, ex hac q. in caa filii q. ha donationem a patre in sui
proinducium, factam acquiri coram iudice potest si pater filium per se audire
noluerit, qua facta quarela per sententiam iudicis donatio huiusmodi, q. alio
donatio inefficax dicitur, infirmabitur e traditione rei iam facta, ad quibus
docentur q. ex eo, qd parentis bonum parum legitimum filiorum alienare
potest, qd filii bona profeclitica possunt.

Section 3ta

Donationibus mortuis caa seu de testibus nullis
voluntatibus secundum se.

314. Nobilissima donatio visio e in eam q. filii in viros, et filiam q. mortuis
cau accidit, quarum q. qualibet huiusmodi dicitur e sectione prior: et an donatio
in viros nobilitate videtur, q. ea q. filii in mortuis, quoniam per illam dicitur bona

q[ui]s s[er]v[us] ad h[oc] p[er]tinet et s[er]v[us] p[er] h[oc] s[er]v[us] s[er]v[us] h[ui]usmodi q[ui] ob n[ost]ra d[omi]ni-
 nat[us] una cum v[er]ba op[er]em sibi quis ultra arrogare n[on] p[otes]t, de q[ui]s relinqueret
 cogit, maiorem h[ab]et rob[or]is firm[ita]tem et eff[er]aciam d[omi]n[us] mort[is] r[ati]o[n]e
 q[ui] illa q[ui] s[er]v[us] v[er]ba loquit[ur] h[ab]et de d[omi]n[us] p[er] s[er]v[us] n[on] ex special[is] p[er]v[er]sio
 mort[is], s[ed] p[er] p[ar]te[m] general[em] v[er]ba in certitudin[em] firmat[ur], et s[er]v[us] v[er]ba
 confirmat[ur], de illo e[st] p[ro]hib[ita] p[ri]or[is] s[er]v[us] h[ab]et incident[is] et ex p[ar]te
 ag[er]i: h[ab]et r[ati]o s[er]v[us] et v[er]ba d[omi]n[us] v[er]ba, ut p[er] d[omi]n[us] in v[er]ba
 r[ati]o s[er]v[us] explicit[is] de h[is] in p[ro]p[ri]is et consequentib[us] ag[er]i.

Definitio igitur quasi iuris d[omi]n[us] a d[omi]n[us] iuris comp[er]to s[er]v[us] de s[er]v[us]
 bene d[omi]n[us] v[er]ba n[on] iusta s[er]v[us] de eo, q[uo]d qui p[otes]t mortem suam fieri vol[uit].
 S[er]v[us] cum directa heredit[is] institutio[n]e: h[ab]et d[omi]n[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] t[er]m[in]e
 ab auctoritate legis. I[tem] e[st] ex ip[s]a n[ati]vitate definit[ur] s[er]v[us] regula logica explicit[is]
 non v[er]ba n[on] iusta s[er]v[us] r[ati]o[n]em generis, c[etera] v[er]ba n[on] iusta equal[is] d[omi]n[us]
 ad modum p[er]pendenti s[er]v[us] clarit[er] addum[us] illa v[er]ba s[er]v[us] cum directa
 heredit[is] institutio[n]e ut s[er]v[us] p[ro]p[ri]etate d[omi]n[us] ab alio ulli
 v[er]ba, d[omi]n[us] s[er]v[us] h[ab]et v[er]ba d[omi]n[us] v[er]ba a d[omi]n[us] d[omi]n[us] partial[is].
 q[uo]d hoc s[er]v[us] d[omi]n[us] quodam a d[omi]n[us] relicta e[st] p[ro]p[ri]a ab herede n[on] ab
 ip[s]o d[omi]n[us], d[omi]n[us] e[st] a d[omi]n[us], quod in d[omi]n[us] n[on] d[omi]n[us] institua
 t[ur] nisi ex privilegio s[er]v[us] velut contigit q[ui]s in militia, s[er]v[us] aliquid
 circa s[er]v[us] explicit[is] m[ul]t[is] d[omi]n[us] addat, aut nova legola insti-
 tuam[us] d[omi]n[us] d[omi]n[us] aut partial[is] aut imperfectum d[omi]n[us] d[omi]n[us].

3.15.

Triplex etiam fuit s[er]v[us] ut refert magister Claudius de Ferris in
 p[ar]te institutio[n]um p[ar]t[is] anno 1696. edita mihi fol. 50 unum q[uo]d
 celebrat[is] comitib[us] in pace f[er]at[ur] i[n]st[itu]t[ur] legi[us] convocato populo romano.
 aliter in p[ro]v[er]bia s[er]v[us] belli s[er]v[us] p[er] cap[itu]l[um] et lib[er]at[ur] p[er] ina-
 girariam familia p[ro]v[er]b[us] coron[is] s[er]v[us] civib[us] romanis lib[er]i-
 p[er]de e[st] familia emp[er]ore. al[iter] d[omi]n[us] n[on] s[er]v[us] h[ab]et nisi p[ro]v[er]b[us]
 quod v[er]b[us], si p[er] hoc illud ab intestato fieri s[er]v[us] v[er]ba ubi
 comunit[er] ap[er]u[er]it ut sola heredit[is] p[er] s[er]v[us] et affirmata aut
 v[er]b[us] aut in heredes p[ar]t[is]: verum cum id ab intestato observari
 solat[ur] nisi in p[ro]p[ri]a auctoritate d[omi]n[us] s[er]v[us].

3.16.

317.

Tripliciter memorato testamento iaminante alio quodam postilla introduendum e,
 qd si paganus, Galum partim ex iure civili partim ex iure prelatorio et prinu-
 pum consuetudinibus hoc dividit in solemne et non solemne solemne
 dicitur qd fit cum certis solemnitatibus, qd tum ex iure civili, tum ex iure pre-
 lorio et principum consuetudinibus requiruntur. Solemnitales sunt in casibus
 requisita. At ex iure qm civili ut fiat in presentia testium masculorum,
 paterfamilias annos et liberalis usum habentium, sed et eodem tempore presentium
 et ad id rogatorum si sponte consentium, quorum unusquisq; testatorem
 videre et audire soleat, nec ipsi vel testis sint quodam iure impeditioni; iure
 autem inveniuntur ab hoc testimonio preter alios infra recensendos, mulieres
 impuberes furiosi et prodigi nati, et surdi a natu oes ii, qui in potestate
 et familia testatoris sunt. Iure quoque testium, hanc scripsi et sic legat,
 et qui ipsi rati patrie potestatis quibus si vel unus proavus ex ipse pater
 dum heredis dum testatoris ne minus liberum sed testam propter reverentiam
 qm talis testator sibi debet scripsi pater, nec n qui horum officio aut
 legato funguntur, qd p. Adamus burghaber ad id religiosus, quos in
 intelli testimo sine licentia suorum prelatorum, quomodo e pacisci pot.

318.

In iure prelatorio requiruntur haec scriptura numerus et testium, et eorum
 signacula. ex consuetudinibus principum requiritur subscriptio testatoris
 et testium, et ut non heredis manu propria testatoris scribat, de iure
 novissimo ad h. cit. magister Claudius Ferrer sufficit si ab alio ad id
 requisito scriptum fuerit non heredis scribente testatore scribat in ipse
 qui fuit loco testatoris scribit testam et subscribit, si autem ex ipso
 illo testium numero, sed adhibendos e octavos et reliquos et distindos ut adven-
 dit amicus, qui loco testatoris scribat et subscribat nec n annulo testi-
 atoris proprio si habuerit, seu alieno signet, testium quoque signacula
 apponi debent. facta et unguis proprio annulo et uno eodemq; si plures
 hi habuerint ut sibi haec consullissima et d. sed cum parlatum est
 datij de testibus ordinandis. Preter oia haec tunc memorata
 locorum specialia statuta attendenda sunt, et sic vocandus notarius publicus
 qui et si iuxta quosdam fil testis vices agere pot. sicut in chartis legitur

sumit, ut passim notantur. Nisi oia legitima observata testari ne
 ut maxime in ditionibus regis gallicae uterentur ex huius testamini invaliditate.
 Testamini n. solenne ita dicitur, n. quasi sine eo peritely solennitate fieri sed
 in gallicis solennitate n. requirit, et ex privilegio paucioribus firmari. Et an
 huiusmodi testamini n. privilegia praescribere possit, sed testamini et legola ad pro-
 prios testamini n. liberos, testamini n. militum, testamini n. rusticorum, quorum
 singula quae sunt, et ad sui valorum requirantur, testamini n. sectione resoluimus, ne
 de ulteriori divisione testamini n. agendum est. Dividitur ulterius testamini n. pagano
 in scriptum et n. scriptum seu nuncupativum, scriptum ordinariis obsequari
 n. n. et clausum, et illud quod scriptura et adhibitis supra dictis solen-
 nitatibus testatoris factum testatoris n. ultimam voluntatem et coronam quali-
 ficatam et dicitur et testamini n. una secum subscriptis recognoscitur. Contra
 testamini n. scriptum, sed nuncupativum, quod n. clausum testamini n. sit so-
 lenne et nuncupativum heredes ab ipso testatore coronam et testamini n. ab ipso signantur
 et subscriptionibus L. per nuncupationem. Cod. de testam. et d. ultimo
 testamini n. de testamini n. ordinariis ubi dicitur, si quis sine scriptis voluerit
 ordinare iure civili testamini n. et legibus adhibitis et sua volente coronam ei
 nuncupata, sicut hoc perfectissimum testamini n. iure civili, firmum et stabile.
 Propter supra memoratos testes agere impotentem legatum annuacionem, imo
 quoniam hermaphroditum, in quo pronalento uliebria L. quoniam ff. de statu
 hominum. 2. qui n. e. testamini n. capax sicut spuris testatoris, heredes, dom-
 nodi ad metallum et huiusmodi, quos leges in prole et in testamini n. iure
 ee, et huiusmodi de crimine famoso, noxine ob carnem et dardem
 ii ee, quos in dictionem e. per statum, et a iudice.
 Invalidi testamini n. maxime nuncupativa et aliorum casus, nisi testator n. sit nobilis
 ad testandum, quoniam testari inhabiles sunt, sicut n. dicitur. id est si testator
 aut nullum in se habet heredes, aut talium qui in se habet capax orationem de spira
 testamini n. e. inspicere heredes, cuius capax incapax e. heres, heres n. ee. et huiusmodi
 si praesens in testamini n. iam natus, quem in inspicere, et heredes debuit. ita
 dicitur si testamini n. requisitis testamini n. e. g. h. nec in privilegia boni f. et.

319.

320.

321.

quoniam si heredes infirmi nequeant, infirmos dicitur, nisi qui testari nequeant videantur.
 Eorum autem qui testari non possunt, numerus singulis declaratur.
 V. Testari non possunt 19 genera. Primum furiosus seu mente capto
 qui non potest lucida intervallo cap. finali de testam. l. furiosus. Cod. qui
 testari non potest. 2. Insanus seu a nobilitate seu a capite
 si fiscal scribere l. dicitur Cod. eodem. 3. qui non valet articulare loqui
 ubi non potest exprime non heredi, nec fiscal scribere s. ubi
 Cod. eodem. 4. Impubes proterea infans. ubi non est permittitur facere
 testam. Et ante anni pubertatis iure fiscalibus in manu ipsius, in fec
 ella. vero 12. m. 5. Filius familias in quo est emancipatus a iure patri
 Ita namque consideratur filius familias, de quo disponere non potest. ex ipso
 ergo peculium capere et quasi capere, de quo testari potest. filius
 vel collegii ex cap. Et de sepulchris in 12. 6. Prodigus cui non
 iudice iudicium est bonorum administratio s. i. cui ff. qui testari non possunt
 potest, quod si ante testam condiderit valet, ibid. 7. Damnum
 mortem naturalem et civilem, et quod si fugiat de manu iudicis l. ergo
 l. qui ultimo supplicio. ff. eodem, nisi testari impeditur, qui ad reman
 poram damnatur. 8. Manifestus usurarius, nisi prius cautionem protulerit s. i.
 Joan. C. quocumque de usuris in 12. ex gratia, et quod si alibi promiserit et
 mandaverit possessionem mortem usurarum restituere, ubi l. ubi. Cap. quocumque
 in glossam in cap. de omnibus de sententia excommunicati in 12. de con
 viciis, alibi quod si in quibusdam locis de gratia pariter. 10. Senex qua
 liti ex eadem ratione qua filius familias dictum est supra.

322.

videmus testari non potest religiosus tria vota substalia professus cap. n.
 dicitur ca. 12. q. 2. dicitur in professu tria vota substalia scilicet est de aliis religio
 rous ubi et eximio et ordine militare, quod testari permittitur et collegii
 ex appendice ad capitulum per l. ubi est 19. q. 3. ubi in exemplum s. pariter
 in eximio et s. Albanus. una e. s. Antonii oragony dicitur, quoniam
 in Collegium aliter patrum seu hereticum in proterea modum de folio
 sigal germanice
 l. ubi non potest

palma flexum fortitudo. 12 Hardig i' tolerat, nam eius bono i' p'ore
 A confignata Capit. cum s'p' lege de hereticis in d'co. 13. Dubij de
 statu suo, an s'p' sit in statu tali ut testari possit an s'p' de statu
 ff eodem v'is Exemplum ponit Angely ut. Male, cap' q' d' caloniis
 quib' d' an s'p' s'ntu' & liberi, et. La Dubij an testari nequit. 14.
 Obides in t'le de illis Christianis apud infidels d'at' aut de illis qui s'nt
 captivi populi Romani, nam de illis quos capta una civitate dari s'nt
 aliter ad fidelitatem ut h' b' l. obides ff eodem. 15. Damna ob
 carmen famosum seu libellum in alteris iniuriam, quoniam infamis officio
 L. i' cui. 16 si quis ob carmen. ff eodem notat h' i' i' i' conculg' ibidem,
 et q'nta tenet, qd s' prohibent' testam' condere, qui ex alia causa facti
 infamis. 16. v'is lege d'at' s'ntu' L. quiquis Cod. ad legem Juliam. 17.
 Cap'ium apud hostes L. eius ff eodem qd h' restringit ad hostes Romanis
 Imperii s'ntu'.
 Heimo oclano impeditur testari ut rogo oculo co'v' ad de
 hoc hodie aliter contingit testari enim permittitur,
 Quomodo s'ntu' q' notari L. h'ac consull' s'ntu' Cod. qui testam' facere n'
 pot'. A' am requisita in dicta lege sequentia v'is qd testis s'ntu' vocat' hoc,
 qd' una cum d'bellione. v'is ut nota h'orem illa exprimit' coram illis
 q'nt' nulla d'bellio oriri pot'. v'is qd palam equum suum sollem lamia h'ora
 q'nt' circa legata coram testib' q'nt' et d'bellione. v'is qd eodem s'ntu' et loca
 testis, una cum d'bellione sese subscribant. s'ntu' qd ubi h'ignodi d'bellio
 s'ntu' h' b' d'bellio testis octang' litera una perit' qui se subscribat. v'is q'nt'
 v'is q' d' tanta testium copia testam' privilegium maxime illud d'nt' lib'is
 de quo inferit: dicta hoc n' l'ong' de testam' coram e' observari d'nt'
 in eorum codicibus ut d' citato lege h'ac q'nt' s'ntu'.
 Ultimo d'nt' testari impediunt qui Cardinalis hostiliter insecuti s'nt, p'cepce
 erunt aut coeperunt s'ntu' fuerunt, aut fieri mardarunt, aut consilia
 d'ntu'nt, aut favorem quendam exhibuerunt h'is Cardinalibus
 dignitatib' testib', imo neq' h'ignodi h'ac ex testam' aliq'nt' capere aut
 aut ab intestato succedere ut h' b' cap'it. s'ntu' de ponis in d'co.

323

324

haec novemdecim illa generata, quorum meminit Angelus de Longo, quasi
eorum qui lapsari nequeunt, qui tñ ad quindecim genera revocari possunt,
quemodo sequitur in versibus continenti.

Lapsari nequeunt impii Religiosi.

Filiis in sacris, morti Damna, et obsequi.

Prodigi, ac stultis Dubiis, Servis, Variis.

Crimine Damna cum nullo fuit, et ille

qui in ierusalem legit, sic coequet ipse.

325

Circa qua brevia Notā e' imo dicit in his versibus Filiis in sacris, n' quasi
Filiis in sacris, s' q' d' h' Filiis e', lapsari possunt, sed supposito, s' cum qua
saltem, uti bonorum copia destitutum, ita e' lapsandi incapax e' s' dicitur
iste poeta magis de Filiis in sacris loqui voluit q' tra' introductionem despectu-
dinem, quo Filiis in sacris ascripti ante parentes e' vixit sublatis, bona
sacra, n' illa duntaxat q' industria e' patrimonialia supra dicitur
de clericorum d'no agebant, sed e' sacra id e' ea q' fabricis renovandi
aut pauperum impia subleuando depulsa, s' in parentibus aut amicis
contra decreta Canonum per lapsam relinquere cogitabant, hos ergo
lapsari n' pot' intell'it, de quo nilong' in multis, loq' q' barba vixit q' p' dicit
udo. Videant' ea q' dicitur supra de d'no clericorum. 206. Notā e'
nec solum mulum nec solum furdum sed et furdum excludi
a facultate lapsandi si litteras recipiat, n' h' s' scribere solent, et
signis vallis sua falsis expressivis scriptum rati habere possunt. Etia
nec excludit ^{collum} furdum uno verbo sed utroq' et q' d' a solo lapsulo scripto
et clauso, n' ad a lapsulo nuncupatio si error, ut dicitur e' debite
procurat. Atq' per crimine damnatum intell' publicum usurarium
percussorem Cardinalis, aut quomvis insignit' lesionis cooperatorem,
item damnatum ex libro famosissimo qui h' dicitur in unum post beatum dicitur
excludunt' a facultate lapsandi, ut cum aliis dicitur d. Paulus cap. de
sol. 4. 4. ad hoc de iis qui lapsari prohibentur sicut dicitur. Tabis.

326

Haec dicitur dicitur e' quoniam in lapsulo lapsas agere, quine per se lapsari

aut quod testator a Lege prohibeant, restat ut e dicam qui heredes scribi
 qui n scribi possunt. de his rōi in genera loquendo quini. §. 1. sententia
 in nāale heredes inflititiae oēs hōiē amale. Juris vultus seruo co.
 itio solas hōim communitates Civitates regios. Pure hōi possitio quidam
 inhabilitantur et per hereditatem succedere nequeunt. §. 2. ino.
 Apostata et heretici rōi ad heredes, si hōi intra unum annum n pœnitueri-
 nt et satisfecerint. §. 3. de i. g. n. 2. o. notat lego sed. st. et burgh.
n. 95. 2do. qui Cardinale persequunt eorū perculunt & capiunt capitulo
§. 4. de parisi in dō. 3to. Civitates hostium §. 5. de i. g. ad Trebellianū
 sicut et communitas Judaeorum §. 6. Cod. de Judaeis. 4to. Damnali ad matalla
 quine ob crimen aliqd active testari nequeunt. 5to. hereditatis iniqua
 & ipse heres et eiq legatarij, si testatorem occiderit §. 6. ultima §. ultimo
§. 7. de bonis damnatorum, idem e si acciderint ad uxorem testatoris, si
 dum testator mente capta fuit illis curam n habuerunt, aut captivum redimeo
 nequeunt.

Quam vō hereditas in hys casibz ad iudicem adeo certum n e in §. 8. ff.
 qui volunt heredem huiusmodi certari pro n scripto, adeoq succedere in bona
 testatoris eor, qui successerint ab intestato, q̄ntu heredes e ante sententia
 iudicij tenent illi cedere bona testata, et hanc sententiam tenent plures quoz
 referat Sanchez C. 4. c. 3. de testam. d. 38. n. 4. et probat hanc
 opinio ex §. 1. lege si ab hostibz §. si vir. §. soluto Matris ubi dicitur
§. si vir uxorem suam occiderit, solus dicitur hereditas uxoris datione et proculy
ait et rebe. unde inferunt idem de hereditate dicendum e.
 sunt alij plurimi qui volunt huiusmodi hereditatem devolvi ad filiam p̄le
 delictum heredis, adeoq legem huiusmodi e penalem, proin cum lege penale
 ordinarie n obligent in q̄tia nisi post sententiam, volunt, reum heredem ante
 sententiam iudicij sibi hereditatem n sinere p̄le, nec tenent eam filio resp̄i-
 tuere. hanc sententiam de herede occisore ut certum prosequit molina
§. 1. p. 1. §. 48. in principio pluresq alij patronoz q̄gerit et sequit Sanchez
 et videt quasi innegabilij ex lege ultima §. de bonis damnatorum et
adversus lego huius sed. 5. n. 75. fol. 35. v. ubi eam hereditatem sententiam
 appellat, nec n ad legem pro altera opinione q̄ proponitur respondet.

327.

id e[st] speciale i[ur]isdictum de bonis volis, adeoq[ue] ad hereditatem e[st] exten-
dendum, proheres inferens, q[uo]d si vir uxorem in adulterio deprehensam ex
propria auctoritate occideret, n[on] lucraretur dolen, nec illa bona qua[m] ab
adulterium uxoris leges marito adiudicat, quoniam qui in se proprio
auctoritate dicit lucrum legale n[on] acquirunt nisi i[n] factis. n. 56.
hoc e[st] extendendum e[st] ad eum casum quo filius patrem aut patrem filium
occideret ut cum alijs docet molina d. pul. 178. §. debi. obil. forte.

328.

*Testatorum
+ Testatorum
causante
legatarij
Germanice
Insigne
n. 1008*

Dixi h[ic] hanc sententiam de herede occidite ut certum prosequi molinam
aliud e[st] ut notant ff. proculat. dicendum e[st] de legatarijs legatum etenim
in hoc casu n[on] pertinere ad fixum, sed absq[ue] ulla sententia iudicij devolvi
ad heredem defuncti fore concors ff. opinio e[st], q[uo]d proheres se extendit
ad fidei commissum, item ad legatarium qui testatorem testari prohibuit
aut fecit testatorem revocari, ubi et legatum dei fixo ut notat molina
communiter h[ic] tenet, legatarium ante sententiam iudicij legatum in raedem-
ni et iniuria illata tenet restituere, quorum intererat testatorem fieri
aut factum n[on] revocari q[uo]d universaliter in hac ma[n]a verum arbitros fuit
ut res testata aut legata ex huius occasione fixo danda e[st]m dicitur h[ic]
ante iudicij sententiam, debeat h[ic] pro rata damni illi satisfieri, quorum
intererat testatorem fieri, si suae portionis in quodam habuerint.

329.

Si heres auferat ad uxorem testatoris, idem e[st] potiori e[st] de legatario, h[ic]
dicitur ei ut indigno auferri ad h[ic]m fixo ut ait lugo n. 99. q[uo]d e[st] f[aci]t
in eo casu, quo dum testator mente captus erat, heres ei[us] curam n[on] habuit.
Si v[er]o captivum redimere negaverit, et testator in captivitate moratur e[st]
hereditas auferri heredi ad h[ic]m fixo ad redimendos captivos, ut
cum molina docet lugo loc. cit. ubi e[st] adverbis, q[uo]d q[ui] in captivitate heredi-
tas fixo applicat, h[ic] tenet ad o[mn]ia debita defuncti s[ed] sine hereditate
ex l. n. p[ri]m[us] ff. de iure fixi item ad o[mn]ia legata si fixo superg[er]it illa
bonorum pars, h[ic] a[n] deficiente poterit ex legalij istam saluam
detrahere.

330.

Non heredes infidelis n[on] p[oss]unt illa comaritata religioforum, q[ui]b[us] saltem in
comuni bona imobilia possidere permiffum n[on] e[st], qualis est conventus minorum
de observantia s[ed] Capucinarum iuxta Trid. sep. 25. c. 3. q[ui] annuorum

Professi Societate Jesu ino sola Societas ubi un alij h[ab]ent Laym l[ic]i h[ab]ent
 C. 9. r[ati]o adven[ti]t, quoniam privilegium illud seu g[ra]tiam d[omi]ni: bona
 imobilia et reditu[m] possidendi Societate n[on] acceptabilis, ubi e[st] refer[re] partem
 suarum g[ra]tularum ex p[ar]te d[omi]ni C. 2. §. 12. in hoc v[er]o n[on] solum partem
 professi, et Coactivorum, formali hereditaria p[ro]prietate n[on] erunt capaces,
 verum nec domo nec Eccl[esi]a, nec Collegia eorum r[ati]o: s[ed] e[st] d[omi]ni l[ic]et h[ab]eat
 contronens p[ro]prietate p[ar]tibus cum o[mn]ib[us] ad Dei gloriam meli[us] p[ro]servabilis
 ex q[ui]bus polan[ti] e[st] religiosos p[ri]vatos d[omi]ni h[ab]ent, sed nec integram
 Societatem hereditaria acceptanda e[st] capax.

331.

Quod in hac g[ra]tulatione, q[uo]d bene soland[um] e[st] nec domo, nec Eccl[esi]a, nec
 Collegia eorum r[ati]o. in hoc si differ[re] Societate Jesu a conventibus minorum
 et Capucinarum q[uo]d hi absolute heredes institui nequeant, sine deis hereditate
 transferant ad eos r[ati]o suorum professionum, sine simpliciter, et n[on] in h[ab]itu p[ro]f[ess]o
 professionum, e[st] contra Societate Jesu in iudicari eorum r[ati]o, id e[st], in h[ab]itu suorum
 professionum, unde bene p[ro]videre p[ot]est, si in alio titulo heres instituat, ubi t[ame]n
 ut si in h[ab]itu hereditate bona tenent imobilia, q[ui] n[on] eorum s[un]t p[ro]prietate
 n[on] qui et habitari deseruiant, vendi debeant, alia e[st] possidere nequeant
 ex p[ar]te d[omi]ni suarum g[ra]tularum C. 2. §. 3. Ita t[ame]n de hereditate p[ro]f[ess]o
 intelligenda, n[on] de legat[is] ubi bene advertit Jo[se]phus Burghaber h[ic] n[on] d[omi]ni.
 dicens: simul minores et Capucini legata et alia dona admittere p[ot]est,
 ita e[st] Societate Jesu, et si ea in h[ab]itu aliorum professi deserant, modo
 legata n[on] fiand[um] tanta q[ua]ntitate, ut aequivalent hereditati, et si fraudem
 legis prohibentis ne scribam[ur] heredes, p[ro]prietate censent[ur], hoc ille loc[us] est.

332.

Proterea ad validitatem testam[en]ti requirit[ur], ut absoluat[ur] quare ut recte
 dicitur Amicus h[ic]i f[er]at. 2. n. 8. etiamsi eorum legitime testam[en]ti irrita[n]t[ur],
 si t[ame]n illud n[on] p[er]datur ad finem. Equia testator n[on] p[ro]hibet, et oblationem
 eadem inuicem, testam[en]tum nullum e[st], non §. ex eo ad p[ro]prietate. q[ui] n[on] d[omi]ni
 testam[en]ta infirmen[ti] absolute concludit, imperfectum testam[en]tum sine dubio nullum
 e[st]. irrita[n]t[ur] e[st] testam[en]tum, q[uo]d testator n[on] p[ro]vidit de posthumo, id e[st], de eo,
 qui post testam[en]tum e[st] natus, nisi idem posthumus morer[et] ante testatorem, id
 e[st] ut ait Angely de quasi posthumo n[on] e[st] arrogat[us], e[st] illa qui h[ab]ent testam[en]tum
 suum n[on] erat, e[st] am[en] suum q[ui] n[on] morer[et]. Et q[uo]d r[ati]o alia e[st] hereditate

Cum dictum sit heredes natus in portione sua legitima parte in n. p. sed cog
 inofficiosa testatore compelli merito dubitari pot. et fieri oportet, que
 hae portio legitima sit. De hoc ergo dicitur in authent. de triente et semipre
 et authent. nonisima Cod. de inofficiosa testamto, portio legitima filii
 trientis hereditatis, si n. plures liberi, qm. n. p. masculi et femina exist
 anto, si v. plures liberi ex liberis, qm. n. p. portio legitima eorum filii
 semis. pro an. hoc claris pateant, ita intelligenda sit, ut ait bartholomeus
 si plures filii, qm. n. p. fuerint, legitima filiorum erit pars dimi
 dia honorum patris in his filios dividenda, si v. n. p. fuerint liberi
 etia pars honorum ipsius in eos pro legitima dividenda, et hoc iure qm.
 coforeo in dicitur authent. statutum e pro diversis h. requiritur provin
 cii huiusmodi legitima diversa portio attributio e, qd. ait Laym. hic C. 5.
 n. 10. in numero filiorum e numerorum a illam, qui oisio hereditati
 renuntiavit, n. exheredatum ex iusta caa, neq. eum, qui ob ingressum
 religionis et solemnia vota e factus incapax successione, ubi sit
 professi minoribus, Capucini, et Sepilla de q. p. prior. sectione
 dictum, unde aliorum ordinum professi velut Benedictini, bene numero
 filiorum veniunt.

Aliud q. p. insigne e legitima, qd. a testatore
 e parente nullum ong. aut gravamen illi apponi pot. ex l. quoniam
 Cod. de inofficiosa testamto, idq. tenet, etiamsi filii ipse ostendat cum
 in iudicio suorum descendendum, quippe q. p. in legitima portione
 noceri nil pot. ut docet Vasquez de testamto C. 6. n. 9. aliud
 tenet, sit filii q. p. liberi n. heredes, h. e. sicut legitimum ab ipse
 acceptare n. tenet, sed alij donare pot. ita e iure suo cedere poterit de n.
 insonando onere p. legitimum.

Quoniam de legitima in presenti agere cogimus, eius quastione n. tenet
 descendens. unde imo sicut filii legitima dei trientis, si n. p. h.
 aut pauiores fuerint, ita si n. p. descendendum rationem adfit, legitima
 dabitur parentibus sicut trientis, si superflua fuerint, et ei, qui ex illis
 superaverit, qd. si v. n. p. iam dabitur decem, legitima dabitur aut
 ita, ubi locum patris veniunt, aut potestati, in locum matris, materne duc

p[ro]p[ri]e p[ro]p[ri]etate Mat[er]n[is] n[ati]v[is] in filio familiae co[n]tra iur[is] consuetudine (C[on]suetudine)
 in p[ro]p[ri]etate legitimam ex hereditate patris unia unia, ex Mat[er]n[is] hereditate
 d[omi]ni p[er]mittit, ut n[ati]v[is] cum legitimis p[ro]p[ri]etate aequi p[ro]p[ri]etate ex f[ig]ura illu-
 strat. C[on]suetudine: ad bonis consuetudine p[ro]p[ri]etate. Dixi h[ic] p[ro]p[ri]etate filio
 n[ati]v[is] heres, e[st] p[ro]p[ri]etate h[er]es i[n] f[am]ilia, n[isi] legitimat[us] f[er]it, ut h[ic] co[n]suetudine
 Caro Dec[retum] N[on]o. loc. cit. n[um] 14. ad quorum meliora i[n]t[er]t[er]m[in]a et h[er]edum e[st]
 filio familiae alioq[ue] legitimis alioq[ue] illegitimis, legitimis f[er]it, qui ex thoro
 legitimo marito f[er]it et uxore i[n] f[am]ilia Mat[er]n[is] ad i[n]v[en]t[ur]am p[ro]p[ri]etate. Illegi-
 timi et contra f[er]it qui ex thoro illegitimo nascuntur, d[omi]ni an thoro illegitimis i[n]v[en]t[ur]am
 vel p[ro]p[ri]etate co[n]suetudine h[er]es et mulier, qui i[n] f[am]ilia q[ui] n[on] ad i[n]v[en]t[ur]am de p[ro]p[ri]etate n[on]
 f[er]it, s[ed] s[ed] i[n] p[ro]p[ri]etate f[er]it, q[ui] d[omi]ni et aliq[ui]d d[omi]ni i[n] p[ro]p[ri]etate n[on] h[er]es, s[ed] filio ex h[er]edum
 co[n]suetudine d[omi]ni filio n[ati]v[is]. qui p[er] subsequens Mat[er]n[is] ante partum h[er]edum i[n]t[er]t[er]m[in]a
 i[n]t[er]m[in]a legitimis. alioq[ue] h[er]edum i[n]t[er]t[er]m[in]a d[omi]ni co[n]suetudine, qui h[ic] q[ui] i[n]t[er]t[er]m[in]a, q[ui]d
 quo p[ro]p[ri]etate h[er]es i[n] p[ro]p[ri]etate aliq[ui]d d[omi]ni co[n]suetudine, q[ui]d duo de p[ro]p[ri]etate f[er]it
 f[er]it alioq[ue] n[on] ad i[n]v[en]t[ur]am, duo d[omi]ni i[n]t[er]t[er]m[in]a gradum aut cum alioq[ue] p[ro]p[ri]etate
 i[n]t[er]t[er]m[in]a C[on]suetudine n[on]o, i[n]t[er]t[er]m[in]a et filio ex h[er]edum co[n]suetudine p[ro]p[ri]etate
 n[ati]v[is] spurii d[omi]ni, qui i[n]t[er]t[er]m[in]a Jan[uar]um q. 7. n[um] 3. d[omi]ni. et n[on]o p[ro]p[ri]etate aliq[ui]d p[ro]p[ri]etate
 p[ro]p[ri]etate, et si alioq[ue] p[ro]p[ri]etate n[on] habeant, p[ro]p[ri]etate alioq[ue] d[omi]ni, q[ui]d ei a p[ro]p[ri]etate d[omi]ni co[n]suetudine
 e[st] e[st] quo aliq[ui]d p[ro]p[ri]etate h[er]es n[on]o ex caput. cum f[er]it, de eo qui d[omi]ni i[n]
 Mat[er]n[is], et hoc i[n] utroq[ue] f[er]it co[n]suetudine receptum e[st].

Duo heredes i[n]t[er]t[er]m[in]a p[ro]p[ri]etate et debent, n[isi] i[n]t[er]t[er]m[in]a ex h[er]edum ad p[ro]p[ri]etate et n[on]o
 eo f[er]it casu, quo filio testatoris legitimis nepotum ei[us]d[em] p[ro]p[ri]etate p[ro]p[ri]etate h[er]es
 de p[ro]p[ri]etate, hoc h[ic] d[omi]ni i[n]t[er]t[er]m[in]a ut co[n]suetudine h[er]es d[omi]ni, q[ui]d filio familiae h[er]es
 p[ro]p[ri]etate p[ro]p[ri]etate i[n] capita, nepotes et contra h[ic] i[n]t[er]t[er]m[in]a, q[ui]d n[on]o filio p[ro]p[ri]etate
 i[n]t[er]t[er]m[in]a occupant, q[ui]d co[n]suetudine eorum p[ro]p[ri]etate p[ro]p[ri]etate d[omi]ni de legitimis
 p[ro]p[ri]etate h[ic] salua filio familiae legitimis nepotes et n[on]o p[ro]p[ri]etate i[n]t[er]t[er]m[in]a i[n] bonis
 qui p[ro]p[ri]etate participare p[ro]p[ri]etate. Et h[ic] heredes i[n]t[er]t[er]m[in]a p[ro]p[ri]etate p[ro]p[ri]etate testatoris,
 et n[on]o co[n]suetudine a testatore d[omi]ni h[ic] legitimis i[n]t[er]t[er]m[in]a h[er]es n[ati]v[is] qui
 h[ic] p[ro]p[ri]etate et p[ro]p[ri]etate liberi i[n]t[er]t[er]m[in]a p[ro]p[ri]etate et p[ro]p[ri]etate, aut si h[ic] i[n]t[er]t[er]m[in]a
 p[ro]p[ri]etate h[er]es f[er]it eorum aq[ui]t, i[n] alioq[ue] a[n] f[er]it appropriat[us] bonis i[n]t[er]t[er]m[in]a
 p[ro]p[ri]etate, quosq[ue] volueris, d[omi]ni h[er]es e[st] i[n]t[er]t[er]m[in]a n[on]o p[ro]p[ri]etate h[er]es d[omi]ni
 q[ui]d supra d[omi]ni e[st], q[ui]d ad n[on]o Francig[us] h[er]es. Ep[iscop]us
 Vapionax i[n] sua d[omi]ni n[on]o sol. m[er]it[us] d[omi]ni 24. f[er]it

338.

ad heredem illam vel acquirat in ad rem circa illam hereditatem etiam
 antequam illam adeat: quoniam cum illam adierit, id est, in eam vel
 suam generet, in re et onus, unde per vires hereditatis tenet
 ad omnia verba defuncti, et non ad ultra saltem in foro consue-
 tus, et aliqui velint, quod in foro civili etiam ultra vires tenent
 eo casu, quo intra septuaginta dies Inventarium non fecerit, quod si
 vero intra dictum tempus Inventarium confecerit, neque in foro
 civili ultra vires hereditatis tenentur, immo de rebus expensis
 funeris, et solvendi debiti solum partem hereditatis restantibus sibi
 competit, quod si in probe legata ultra non adit, de his eam de potestate
 et beneficio salubritatis vel communiter tenent doctores.
 Altera definitio ab aliunde ad testamentum a iure requisitis solemnitatibus solum
 in parte absolvi, ut valeant sine eis, dictum est supra, nunc de testamentis ad pios
 causas testamentum in liberis, testamentum nobilem, et testamentum rusticorum: quorum
 quod ad haec sufficiant requirantur, in propria resolutione.
 Nunc ergo in testamento huiusmodi solemnitas est testamentum ad pios causas, idem
 a posteriori de legatis dicendum est, quod sicut testator onerosam sui
 testamenti obligat, et bona a se relicta in redemptionem captivorum
 et ad infundendum vitulum, Eucastium, domum dei edificandam, cibarium
 exornandam, et in alimentum pauperum expendat, quoniam ut huiusmodi
 suorum bonorum heredes sint sua libera et efficax esse voluit, hoc testamen-
 tum gaudet privilegio, ut non nisi perfecta ultima voluntate exceptione
 quomodocumque manifestata sine omni propositi iuris solemnitate firmari
 possit cum illorum et Canonistarum sententiam ex capit. relatum in 1° de
 testam. et l. in a Cod. de ff. Eulij. unde patris proter hic n. 10.
 docet quod si testator tale testamentum scripsit, et scriptura non est testatoris
 esse probata, et sine ulla alio teste validum foret testamentum: item si testamen-
 tum nuncupativum, quod sufficiat quocumque signo externo facta voluntate
 sua ultima declarata, quod et maxime verum putat si gemens saltem
 testis, qui iuxta multos et Latinae est pars, proferat fuerit, quoniam
 Bonifacius Alexander in 1° in ill. capit. relatum nardas in dicitur

342

ut rex eulio & p. leges sed coronum decreta duobz sibi testibz coram
trahent, quippe scriptura testante in ore duorum & trium stat ac
verbum. unde si heredi undecumqz indubitata esse, esi in foro antimo
pbari & p. testatoris animum ita intantum fuisse circa p. casu
tenebit in q. huiusmodi legata in eoz p. expendere.

343. Dicitur sed qd si testator pro salute sua ac aut heredem aut lega-
rium scripsit eulio & aliud opus p. qd in eulio suscipere n. vult,
an illud heres pro se retinere poterit, an adhuc tenebit in alio p.
usqz expendere?

R. Cum Franc. Gerodt procul dubio e, qd heres vel pro salute ac
heres aut legatarius in p. suo legato simpli defraudari n. debeat,
sed valore in qm p. presumi, unde q. e. heredem aut legatari-
um exultorem teneri huiusmodi legata in alio p. usqz impendere, nisi ab ipso
q. testatorem eo casu, quo in p. eulio legatum suscipere n.
vult pro annuatimario eterno valore, p. q. huiusmodi legatum arbitrio
heredis indifferenter applicandum, reliquere.

344. Illud qd testator aut legatarius ad p. casu speciale quoddam privilegium
e, qd illorum valor & firmitatem teneat in testamento alioq. maneo ad nullum
p. p. motum superuenientem, esi circa alia iuribus filiorum & s. q. qui
ff. qui testam. facere p. et hoc fore v. q. d. e. saym. prore. Nouari.
Medina, Vasquez & n. apud Hieron. p. b. b. resolutione q. p.
videri, neq. n. q. affirmandum e illud qd hoc testam. aut legatum valeat
etsi alteriq. arbitrio committat, v. q. dum di. coronum meorum in p. tuo
heredes pauperiq. illor. aut illa loca sacra, q. q. p. meiq. dominor. ut
ut dicitur prore. ex q. n. h. n. 70. ino e. audientiq. e. q. p. q. de
quo per testatorem dictum e duobz aut tribz testibz presentibz, p. q.
illo est super certis legatis ad p. casu dispositurum, demodo id factu
verifile habeat qd locum maxime obtinet in testam. occultis ubi
ad parcendum famo testatoris in testam. legat. obligari p. v. ante oia

Confessario certa summa tribuat, si quidam in laicum illocum expendenda,
 cuius nulla ratio ab illo exigi possit, quod ob paritatem dictorum & si valeat.
 Si confessarius sine ulla confessione nomen signatam ostendat, in qua certa
 summa ab herede danda confessario ad usum pios non manifestandi statuit.
 Si vero legata et testata ad pios causam valeat, quocumque de allegata mente
 testatoris ratabili dubitari non potest.

Testamentum privilegiale est Testamentum in liberis, quod tanta nihil gratia
 ad de iure velori nec numerus nec quibus testium requiratur, nec sigillatorem
 subscriptionem. Haec generalissima est in Imperio. Cod. de Testibus nisi
 forte fiat in scriptis, si est ad cavendam fraudem infidelium iustitiarum
 de Testibus imperialis auctoritas: non est validum, nisi subscriptum a testa-
 tore, aut certe ipse testator cuius liberorum nominationem suam portiones
 assignet, et si ibidem nec testium requiratur, si nobilitas de scriptura Testa-
 toris adit, cum ubi nova constitutio nihil praecipit, standum sit iuri
 antiquo, sed quod valet et sine Testibus in la spores fol. 398. Saltem
 nihilominus maxime in Testamento nuncupativo adhibentur duo et tres Testes
 notabiles, compuncti clari, ne forte quia errorem aut fraudem quodam
 modum presumptio: haec de Testibus in liberis, quod describitur Testamentum
 ab aliquo ascendente patre matre, avo, sui dependentibus facta.

Testamentum in solenne est Testamentum militum, ad cuius valorem, si miles sit
 in actuali belli acie sufficit qualicumque, sine in aera sine in vagina
 fixa ultime sua libera voluntate facta ante duos et tres testes et non
 rogatus ex L. militum de Testibus militum.

Testamentum rusticorum, rusticum est conceptum est L. ultima Cod. de Testibus
 quod si ruri Testem, nec plures quod et testes liberi possunt in sufficienti
 tam in scriptis quam nuncupativo Testamento, ita quod, et nec subscriptione
 eget si scribentium copia absit, sed si ea facile liberi possunt, si
 est et si unus in aut duo eorum scribere possunt, illi loco sui et aliorum
 se se subscribere debent, ut cum coram Testibus praesentibus.

Testamentum ad numerum potest Testamentum coram Imperatore aut alio quodam
 summo principe factum, ut patet quod ex Legge cum Cod. de Testibus nulla

345.

346.

347.

alia solemnitate adhibita validum est nec per alium testatum conditum
 Ipse testis ad cuius validitatem ob periculum contagionis ab H. V. B. Baldy
 Cum sa. Verbo testatum sufficientem & testem, imo ut alii putant
 si sufficienter explicat saltem testatoris sufficientem duo & tres
 testes masculi si & ubi potest fin e. Jamina esse poterunt. si uel
 orig alii, qui quoniam specialia legi spirituum circa testamta hoc ipse
 condita nullibi apparet, requirunt ordinariam iuris solemnitatem et
 in testes hoc uero admisso, qd si testes rade periculi n. debeant fideliter
 adesse, sed sufficiat si sine fraude adsint, neq. ego optimo requiri, ut testa-
 torem actu videant, sed sufficiat qd de fraude n. inueniente certiores
 eum audiant obulo in eos pariete rade periculi papiro autem lenda
 velato.

Sectione sta.

Executore testamti, qdne Confessario ad formandam
 testam in Consilium vocato agendum sit.

348.

Cum testamta firmem morte testatoris ut Affly hab. g. et exco. conu-
 oium Canonistarum s. l. et Legistarum s. l. adeoq. sit ultima uoluntas testandi
 qui illam in propria persona exequi n. pot, alii in testamto nuncupari, ut uicij
 testandi subeat, aut si in testamto specialiter n. nominat, neq. heredi hoc
 ony imponat, a Iudice s. l. g. affimur, qui postq. officium acceptobis, tenet
 in officio fideliter testatoris uoluntatem adimplere, idq. ante completionem uideum
 mensur nisi cogata fuerint ad p. q. aq. hoc e. intra sex menses consequi
 debet, ita, ut e. sub pena Exco. ab Ep. ad id compelli possit, n. minus qn
 a iudice seculari s. l. et Episcopio adigi pot. ad subrogand. suo in hac p. te
 officio, si intra undecim menses secularia cogata expendere neglexerit
 cui proinde ut suum officium recte adimpleat.

349.

Signandum e. quoniam scilicet in testamto fuerit, ultima e. uoluntas testandi
 ut ait D. Gregorius c. 3. dist. 9. ubi non dicitur firmari s. l. adeoq. s. l. sari.
 sicut in authent. de Exco. s. l. s. l. et Ludouico miranda Colligit.

proer si a testatore pauperes simplr heredes instituti sint, neq; aliquo
 colligi poss, qd noe pauperum e monia instituit, hereditas tribuenda e
 vere pauperib; que facti quolibdigno viba nario destituti aut officialim
 silem cogunt aut domi famer sffinent, n am monis **Herodothio**
 qui annalen eunq; sufficienter vita sua sustentanda persua libe, in
 monia qqs preferenda st cloustra monialium qm virorum, u pole odiazare
 magis egentia ut idem **Ludovicg Miranda** dicit.

350

Quod si in testulo legatum fil dubium rade persona qm scilicet duo st
 qui eodem noe in testulo assignato appellati, nec aliunde de mente testatoris
 sufficienter ostere poss, equitoy qm naly pedere vider, ut legatum portioi
 eq; im illos, attn ad cauendoy lites bono publico sume noiaq; statutum
 e, ut legatum eiq; modi corruat et pro nullo habeat. **L. si quis de plurib;**
27. ff. de reb; dubis, id tr de d legatij **propatij** **in** **intell** **rom** **e**
 de **Eulaffius** aut ad piz can, q qm pnt vtm obliuente or autent. de **Eulaff**
 iug **libulij** **C. 9.** Ceterum **Exemlor;** **testatorum** **e** **pnt** **ut** **libe**
Angely **vbo** **Exemlor** **sue** **laici** **sue** **clouit** **sue** **religiosi** **excep** **li** **fratib;**
 minorib; nisi in legatij ordini monialium s: **Cara** **in** **monica**, vndo
 religiosi ad exequendum a suis superiorib; licentiam obliuente: proterea
 exipit ut **exemlor** n sit qui iudg e el nuly **sem;** **prodig;** **furi;** **ro;**
 n in qbdam **lois** e **pro** **exemlor** **famina** **deputari**, de quo videri p
cid; **Angely** **loc. cit.** ubi plura alia de **exemlor** **resoluit** **attendenda**
 qqs st **specialia** **locorum** **statuta.** iam breuiter qd **q** **facio** **agendum** **st**
 si in **consilium** **voce;** **videmur.**

351

Confessoris **q** **qui** **ab** **agrole** **deformando** **testulo** **q** **p** **ulic** **ante** **o** **ca**
 bene e **dem** **Geo** **facial** **qd** **facit** **n** **bu** **rij** **luri** **gra** **a**, quoniam **re;**
 agenda e **q** **q** **is**, i **ardue** **admon** **moniali** e. vnde **ino** **q** **ual** **de** **statu**
agrole **spiritali**, num n sint aliqua **vota** **exequenda**, aut aliqua **foras**
in **sp** **ita** **in** **aa** **scu** **de** **bita**, et **in** **iqua** **reru** **pos** **essio**, ut **inde** **res** **titu**
tionis **ony** **triri** **pos** **et**, cuiq; si qd **de** **pos** **essio** **erit**, **rogel**, **in** **stel** **op** **ortare**
in **ortare** **u** **Mag** **q** **ad** **huc** **in** **u** **ing** **super** **stas** **sal** **facial**, e **Ex** **per** **iculum**
in **g** **am** **ie** **li** **more**, ut **libe** **st** **ratam** **de** **bita** **aut** **al** **beri** **al** **ini** **certa** **fun** **on**

profal, quo oculo satisfieri potest nisi ratio sanctorum servat publici
publice respiciendo facienda est, aut certe sui propria de testamento
causam honorem obliget, ut sibi tanta summa antea daret, quam in laudabile
sine onere regum profalitate testatoris ad exheredat: cum enim dicitur
potest nisi exhiberi oblatum possidenti Confessor potestatem sorian imper
tori non adest, quoniam de sufficienti satisfactione in testamento curata est
non est.

352.

Animo statum sui solum vel oportet recte appropinquare si unum auctorem ad
consulendum in eo, in quo eius consilium rogatur: imo quod liberorum
dat testatoris, horum, ut veli ultra legitimum eis sui in civile nil
denear, niloniam maiorem eorum rationem habeat quam aliorum, et si legitimum ad
eorum statum iuste servandum non sufficit, horum, ut legitimum de suis magis
videndum faciat, item ne sine causa ex merito inordinato affectu uni libe
rorum plus tribuat quam alteri, quam ita iurgia facile orionem et inje
dia, ac et non paucis gratia sorian adeo, id in gratia et valide et civile
favore queat, periculum in charitatis, aut e gratia distributio facile
imineret, si in liberorum, quorum ratio gratia, in equalitatem hereditatis
populerit: inordinato tamen affectu censorer, si idem in equalitatem gra
tuere portionem, quoniam unum in physiognomia sibi magis asimular
quam alteri, unum matrem magis dilexit quam alteri, aut quoniam ex suo
consilio alter religionem clericalem ingredi neglexit, dum alter
cui minus tradit, gratia eius consilium illam ingrederetur, quod plane improbant
sunt. unde

353.

Sicut ne sine causa ex merito appetitu inordinato uni liberorum
plus tribuat, et si causa in gratia sine causa nota, imo e laudabiliter tamen
in equalitatem gratia potest, et ab ipso gratia sorian sorian legitimum potest
altere sufficientem, in sufficientem et pro altero, tamen causa est, si testator
sorian habuerit diverso et alii et ratio sorian non est Academicus, aut
ita gratia, ut sibi ipsi de ratio, facile gratia potest, contra alter
immo e rudimentis, aut tenore nimium alii, qui proinde pluris
indiget de fando parente ut sorian naturaliter decentem in sorian, qui
alter: in hoc casu procul dubio sine nota de fando de suis et sorian

iam utriusque legitima minori plura testari potest, quam alteri me, sum quam
adhuc pupillus est, sum et quam plures sumptus ad studia sibi rariis et quam alteri
idem ferre est vero, qui suis obsequiis et officiis de testatore plura meritis et
qui magis probus alibi et attendi debet ad ius penitentiam, quam quod testator
probria et certa iura indulget.

354

Filius ille pro fratre suo bene provisio quod testator quod testator, ut in testamento
insignitiam suam aam per naturam mortem dei auctore sui auxilio de testatore
extra ea, quod liberorum pietatis aut propria sua suffragia eidem conferunt,
aut Christum suum: adeoque rogat, ut pauperum inopia sublevanda,
redemptionem Captivorum, aut in aliud opus pium certum aliquod legat,
idque magis per se in vita adhuc superstitem, quam per suos heredes post
mortem exequendum iudicant, sed heredes et testamentarii heredes quod
vno nec se sed fideliter exequendi legatis se se exonerent, unde magis
attendendum est illud de. Lucia, quod mariti sua dixisse ferri in Martyrologio
anno Decembris in hac vita in salutem Ieo Chang est, qui illi dicit, quod se cum
ferre non potest: si vis Ieo gratiam et, hoc illi dicit, quo adhuc vult potest.

355

Quod si testatorem ad huiusmodi pia legata implicantem quod, sed adhuc dubitantem
videat in gratiam opus pium huiusmodi iustitia legata querere debeat, quod ni-
hil quod frequenter audivere aliquoties ego iam per me in officionali
aliquo et per laos experientia, magis consultandum est arbitror, ubi in sub-
stitutum pauperum redemptionem Captivorum, aut oripias pro se adhuc in vita,
aut post mortem legentis, quam in annuatium et perpetuum aliquid
legentis salis quippe est meo iudicio vno anno eorum vno post mortem ferre
suffragia quateringenarum 30 nigrarum, quam aliquis in annuatium perpe-
tuum legentis centum daret, quateringenas 30 annis in flammis cast-
ralibus vastoleri modo salum numerum nigrarum, dum posito quod ad sui
salutem recentis aut quateringenas huiusmodi ferre quod placet via
vno anno obtinere potest, quod sed annis expectare cogere: caedit quod ver-
minqua huiusmodi quis facile frustrari potest si non solo certe la magna parte
fructuum sibi legentis ab exordio debendo et tunc ille, quod de acatho
huiusmodi vna cum fructibus possideri, unde multa annua facia proculdubio
est elaborem.

Ceterum ut plures quocumque veritatem Confessarii magis libera Testatorij sit
 Voluntas, sume expellitur, ut Confessor in genere in de legalis ad pias causas expulsi
 si vero corporis luctu gratia aut sibi ipsi, aut in indio huius Libelli quentibus labores
 quod maxime religiosi attendant, ne dum suos quentibus nimium recomendant animum
 hibernant Testatori credendi, eiusdem Confessarii potius iudicij et comodi sui quon-
 dam, quam ad Testatorij esse solliciti, unde spiritus et sermo in bonum dulciter facile
 degressore poterit. Ipsa et a Confessario attendenda sit, ita, ut si forte
 alibi inqueret, merito ad misericordiam Testatorem disponeret, suadendo
 ut pauperum inopia potius consulat et ita per elemosinas redimantur suam
 de manu ferri iustitiam, quam miseras legi ferat, quoniam de hoc potissime
 illud valet, quod uni ex meis pauperibus minimis, michi fecistis, et de hoc huiusmodi
 opus misericordie Deo misericordissimo pro tali necesse quilibet longe
 erit, quam ipsa sacrificia nostra, si e dicente propheta melior est obedientia
 quam sacrificia, nemo facile negare aufert, supplementum ex brevis et gravi
 proximi necessitatis placidius Deo esse quam sacrificia, ut pole qui charitatem proximi
 in commendat. ad de Confessario ista nobis sufficiant, propria est viri Doct.
 discretio facile supplebit quod in presenti minus dictum est.

Sectio IIa.

Supplementum materiae de Testamentis.

Et si sal copiose nra de Testamto dicta sint, variat in ad plenitudinem
 doctrinae, quoniam aut in Testamto exeriant, aut quandoam cum eorum
 huiusmodi dicenda superest, quae breuiter hac Sectione disquiram, in ea immo sit.

35. Codicillus qui est quasi parvus Codex, seu ultima Voluntas dispositio qua
 circa Testamto antea aliquid explicat immutat addit demit, si sine directo
 heredis institutione. L. finali Cod. de Codicillis de huiusmodi valore requiritur
 Testator qui est si rogati imo femina esse potest, ut in L. ultima Cod. de Codicillis
 ad l. Caym. huiusmodi capite 8. In Codicillis est Testamto imperfectum, Testamto
 quod est ultima Voluntas dispositio, imperfectum quoniam Libello directa heredis

358. Aliud e de legalis conditionalis: in his e si ante adimplendam conditionem legataris moriat, legatum ad heredes eius non transit, si ratio obicitur quod legatum factum fuerit: rem in exemplo sic ostendit. B. Adamus burgkober. n. 99. qui legatum anno pauperi reliquit hoc si fuerit iam pietatis: nimirum ad pauperem eius subleuandam. Anna mortua eadem dicit legatum esse in puella pauperi dandum e, si ante legatum in vita personae, quae sit. in puella e; extinguitur legatum: hoc ille est optime, in primo e casu valet legatum, quoniam e ad pietatis causa dolum dandam & subleuandam pauperem puella, aliunde de suo pudore facile periculanda, legata autem ad pietatis causa dicitur si valet: in posteriori casu vero non valet legatum anno mortua, quoniam quod legatum est spiritus simpliciter per mortem anno.

359. Aliud quoque de legato iudicium factum fuerit e, quod etsi si ad perpetuum legatum sit: ut si quis legat amicum denis 1000, finis in anno 300 anno testatoris iuxta burgkober, quoniam iura honorum in finitatem. legatum e puella factum aut femina vidua sub custodia si caste vixerit, hoc illi si decem annos caste vixerit. quoniam supra dictum e adita hereditate legatarium fortiter dnum. In rerum legatarum usura cum fructibus e illis qui ante aditionem post mortem in testatoris provenire, fuerit e non filii dicitur e de damno casu suborto, quasi si filius heredes post aditam hereditatem e teneret compensare, adeoque eorum solum est res danda e, quibus e repositum ab herede pro eo dno quo hereditatem augetur. eorum solum in solum legare potest qui potest testari, ita e regulariter loquendo in solum legare potest, qui heredes in se habet, duo in regulariter ut e casum notant. B. e mendicantibus fratribus minoribus nec in pauperibus eorum legata fieri potest, quoniam in tanta summa sit, ut potest hereditas e videant, quoniam simplicia legata: legari potest quae res quaevis a iure non prohibita. ubi in

360. Notandum e ex patre richardo ardesin in sua Italia in partibus dno dno fol. 118. quod heredes in legatis deo gravari non possunt, nisi hereditas reddat inutilis, accipi potest de legatis de habere iudicium id e non partem hereditatis, aut rebellianicam id e ut in partibus de iudicium sit

iurarij n̄. censei, sed iurij morrij, cuij incidit magis iure qm̄ religiosi,
 unde nec religiosus sine q̄sente sui prelati aut capitulo iudicari pot̄.
 hoc t̄o de iur. morrij in l. ceterum e, q̄ s̄lm̄ in q̄m̄ q̄m̄. **De si**
 religiosus ante ingressum religionis et valde probabiliter e. ut Novitius
 n̄ requisita sui superioris licentia testam̄. faciat, et postea proficiat, vale?
 testam̄ nec ultra per illum revocari pot̄, eo qd̄ professio religiosa liberat
 ad instar mortis civilis, mortui aut̄ cum vivis nullum fit commercium. imo
 docet Sanchez C. 8. n. 25. q̄ta moliam, qd̄ testam̄ post v̄o a simplicis professi
 in societate validum sit e. si repugnet imperiali, aut q̄ta canonica superioris
 factum sit. **Et t̄o** est leges civiles iurata testator uxori ultra sua donata
 item fratribz et sororibz nil relinquere cogat, si ut observat spores sui
 C. 3. n. 100. iur. reale caritatis et pietatis iurit, si sint pauperes aut egeni
 partem bonorum suorum ipsi desier, qd̄ si v̄o egeni n̄ sint, maior si h̄benda
 e. r̄o pauperum, Chri, et sue a. 19. per aliquam donationem iudicij faciendam
 e. simpli, e. in ornamenta eig, aut sacra vasa maxime Calicis, vel cum v̄o
 sacratissimo liquori de suo legat, ipse de eius infirmitate prelio uberiorum
 operi oblineat.

363. Testam̄ obiter e. supra testatorem heredes n̄arij instituire teneri, nisi legi-
 timo exheredandi caā adfit. testat̄ egr̄ ut breviter de his cais̄ aliquid
 addam, reconfer̄ aut̄ in authentica vel in de appellatione cognoscit C. 8. q̄. 1.
 His generatim e. enormis ingratitude e. iniuria in testatorem, sedul
 si filij magis iurij in potrem inreuit gravem inbulit contumeliam, in
 iur̄ q̄ n̄ q̄ta Principem rem publicam aut sedem catholicam et criminali
 accusavit, aut facta accusatiō q̄ta patrem testis aut advocatū fuit ad id
 n̄ coactū, si v̄o ipse infidelijs machinavit si ei in gravi necessitate de-
 sento e. rogatū suum v̄o noluit, si pro v̄o carcere rogatū sine iudice
 reconavit, si filia in sedem patris aut familie cum huij damno n̄cessit
 impari iurij parentibz, aut si sufficienter dotam daret si n̄cessit
 maritanda v̄o non meretricem magis elegit qm̄ nuptias n̄ q̄ si s̄lm̄ in occidit
 huij q̄, largosq̄ penibz suis occultis q̄ ut advenit q̄. plurim̄ in citata
 authentica videri poterunt.

364. De revocacōe testam̄um s̄lm̄ pauca differam. Et aut̄ testam̄o alia iurata
 sive firmata iuramento alia n̄, qd̄ bene attendendum e. nam si testam̄ iuratum e.
 iuratum
 et v̄o q̄m̄ n̄ t̄o revocari.

aperturam, q̄ ordinariē celebrato trigesimo defuncti q̄lingit. hacti
in oīa terle p̄cipua m̄a de h̄m̄ly f̄ solonira, q̄ abunde q̄grunt
pro bono q̄tia cui in presenti laborant civilia am̄l̄isq̄ relinquenda
q̄ an̄ dicta f̄, in honorem defuncti Claudi Jaci, qui per h̄m̄m gr̄a
legem l̄ulid. Cui D̄ni dicta f̄nto.

Quaestio 2da.

De Contractibus in specie.

Ea hactenq̄ tractantur, q̄ dum de q̄tractibz in ḡre tum de semin-
contractibz donatibz promissis et testam̄ly dicenda fuerant, superē
ad iuxta promissa de q̄tractibz utriusq̄ obligatoris disputem, q̄ hactenq̄
operire intendim, quo meliū an̄ rei q̄ulam, h̄am̄ questionem in duobz
articulis sequimur in imo actu de mutuo, usura et censu, in altero
de emptione et venditione, quae ad illas pertinent, in 3to deniq̄
de reliquis q̄tractibz.

Articulus ius.

De mutuo, usura et censu.

In ea, q̄ ex sua q̄radum q̄fessionalia ut plurimum replent ma-
gnam q̄fessoribz sollicitudinem imponunt praecipuum, facile ē et
deserriusm̄ usura infamatrix h̄m̄, laqueare d̄monis, uniuersalibz
neganda perturbatrix aīo praecipue f̄re, quo Christianism̄ exulax
dominari Judaism̄ vix n̄ solo orbe efficiem̄ usura p̄cto. h̄m̄ est,
recte cognoscenda praesentem articulum inscribem̄ mutuum s̄l̄ examinandū
et censum, mutuum q̄m̄, q̄m̄ ex mutuo perperam nascit̄ usura, censum
vō q̄m̄ hunc multi iniquē ab usura n̄ d̄quid. s̄l̄

sectio iua.

Quid sit mutuum, et q̄, et quid ad illud requiratur?

366. Mutuum si ē h̄m̄m̄ peras, idem s̄q̄, ac de meo tuum, si rom, ē n̄a
q̄radū qui mutuo. V, sumit̄ h̄ ordinariē pro ipso q̄radū, et varie s̄
modum dicendi, eodem h̄ modo s̄m̄ rem d̄q̄t, in qua d̄f̄ione duo pra-

quasi illa res solam in muluum dari potest q̄ ponderari numerari aut mensurari potest, ut in magis ordinarie intell̄t̄. *l. i. §. ad vba polig qm̄. uerlam* Justinia: attendentes, q̄ illa res, q̄ ex se potest ponderari numero aut mensurari potest estimari et dignari potest, ut res muluo data et res usury restituta unum et idem esse videantur, nec alia ab alijs differant, q̄ et ego h̄ dico in coram me dictum estimo qm̄ muluo dari videm̄ eius q̄ proprie n̄ ponderari aut mensurari aut numerari q̄ panis, panni, lapide, ligna ad extruendam v̄g. domum ut *cit. Hoppius* in eadem reelle volat. Et q̄d de hoc, hoc certum est, muluo dari proprie n̄ censeri nisi res in numerum alterius hac obligatōe, ut *l. i. §. in q̄ll̄ et specie reddantur*, *l. i. §. in q̄ll̄ et specie reddantur*, *l. i. §. in q̄ll̄ et specie reddantur*, ut *loc. cit. Justinia: ait unde*

muluum dari
n̄ censeri nisi
in numerum alterius
cum obligatōe
in q̄ll̄ et specie
reddantur

368. In ultimo cum obligatōe restituendi filium in specie et q̄ll̄, et in ultima dōsione claris ponit, ut filij in specie et bonitate restituatur, obum v̄g. pro oleo, triticum pro tritico, pecuniam pro pecunia, n̄ pro tritico pecuniam aut visum q̄ permutatōe d̄i aut venditōe eē pt. unde r̄aā mului et sole res q̄ similitudinem in suo ḡre recipiunt, id ē, q̄ in suo ḡre sit illa filij, ut in contractibz et solutionibz v̄ra aliorum sine fungi potest ut triticum, pecunia, lignum n̄ am equi, boues, liberi, ad ḡra. ut recte advertit Hoppius *loc. cit.* q̄ est equi v̄g. ad numerum dari potest, ita in int̄ se specie, q̄ll̄ et probitate differunt, ut si alij restituatur, n̄ idem restitui videantur, autem qd si huiusmodi animalia in alterius usum transferantur, n̄ filia, sed ipsa capita restitui in induo potest, unde comode h̄m̄ potest fore et contractibz innumeratibz, qm̄ muluum, nam de r̄aā mului ē ut filia n̄ eadem restituatur, et qm̄ in eadem q̄ll̄ et specie v̄g. vinum v̄l̄y pro vino veteri, n̄ novum, nisi fuerit in q̄tate q̄ll̄em comensurante.

369. Muluum iuxta Joannem Althusium in iuriconsulturn in sua *Discologia* l. i. c. 78. §. m̄h̄ 239. ē duplex n̄m̄, verē et proprie muluum et quasi muluum velut alij dicunt muluum, reale et muluum virtuale. verē muluum, seu muluum reale ē q̄ d̄atōe et acceptōe rei fungibilij inmediate perficitur, id ē n̄ muluum reale d̄i, q̄d̄ per veram rei fungibilij traditōem et expressam mului declaratōem res in alterius usum transferatur obligatōe filij in specie et q̄ll̄e reddendi. quasi muluum ut idem Althusius ait d̄pendens

De mutuo

370. qto qto perperit ignorantia mutuatori se potest familiae et hoc
título. Et qdo in rem potest pecuniam mutuo acceptam convertit
L. 7. §. 1. r. h. l. ubi ex mutuo filij tenet.

371.

Excipit rdo minorannus, cum eor qui necum 25um annum expleverint
ad ut sic eorum tutor mutuum pro eis susceperit, et id in bonum
minorannium convertitum ee probare nescierit, minorannus si mutui
ad nil tenear, mutuum proinde solvi debet per mutuatorem tutorem.
qd si minorannus ipse susceperit mutuum sine assensu tutoris, et inde litem
reperiar, concedit ei iuris privilegio restitutio in integrum ita ut si
tenear restituere nisi qtm completior factus e, saltem qdm ut si mutua-
tor fuerit uxor eius, in penam uxoris ipsius in suscipi probare qto completior
factus sit, sin minus suam laesionem minorannus probare debeat.

372.

Excipit 3ta Audentia de n alienandi Cod. de ff. dicit §. ob eius
proprectum loca pia, dicitur et Congregatio, Religiosorum ita, ut si
bona immobilia et pretiosa dicitur alienanda tenent, mutuum non dicitur
acceptum a Prelato et unum capitulo, Creditori restituendum non est
nisi ab ipso probare illud in utilitatem dicitur verum ee, qd si vo alien-
anda sint bona im mobilia et minus pretiosa, tenentur dicitur solvere
mutuum non suo susceptorum ut Collegii et Capit. i no de solutionibus.
aliud opinio e de Religioso privato sine licentia sui Prelati aut Capituli
mutuum suscipiente, hoc e casu nec Prelati nec Monium ad
aliquid tenent ut supra docent ff. et inde liquet qd nullo qratu
sine licentia Prelati a privato religioso in dicitur solvatur, neq ex eius
delicto Monium gravari potest supra dictum e. atq hoc extendit
Amicus e ad scholares Societatis Iesu ita, ut non obstat qd sic
scholares suorum bonorum dicitur restituunt, qm in liberam administ-
rationem eorum bonorum non debent sine licentia sui superioris, contra qd
in nullo invalidus sit et nullo.

373.

Excipit 4ta civitates et ob raritatem rarior quida ita, ut mutui accepti-
one obligari non possint, nisi aut mandatum dederint, aut pecunia in eorum
utilitatem versa fuerit, et nisi talis ordo Consilii, aut alius representans
civitatem consenserit, quo casu ut ait Causis executio aut mutui solvendi

in bona singularum, sed universali; sed nisi bona universalis nulla
sint, aut si sufficiant, ut e privatorum bonis ea excolui debent: unde
profide, et administratores Civitatum perpetui eadem reprobantur
non autem potestari, mutuum non Civitati & communibus & Collegi
accipiente ipsam universitatem obligant, si mutuum in eis utiliter
usum esse non debet. Cod. de iure rei publicae. Sic ipsi prolati mu-
tuum accipientes, presente et gerente Capitulo, si auri de bonis mobilibus
alienarunt, non tenentur dare pecuniam personam fuisse in utilitatem Ecclesie, imo
sunt pro defuncti prolati qui mutuum accepit, restituta tenent pro iudi-
cis arbitrio mutuum, si aliquid rerum Ecclesie in fractione potest, et non pro
terro versum in utilitatem Ecclesie.

374

Dare mutuum per se licitum est Catholicorum, non est qui arbitrat, igitur
si scriptura illud connotante non solum Matth. 5. v. 22. ubi dicitur
entis mutuari a te non amentarij. Ita e. luc. 6. ubi mutuum fere re
dare si non imperat. Item consulis saluator dicens benefacite et mutuum
dare nil inde sperantes, et erit merces vestra multa et certis. Felix
Mellipini quia ipse benignus est super ingratos et malicia. quos in ed
illud illicitum fieri potest triplici ratione ex capite, imo ex fine, si
quis in suum et alterius detrimentum. Item luxum promovendum, bellum
iniustum propagandum, et mutuum daret. rite ex modo si ultra sortem
Cuerum traxerit quasi debitum ex officio titulo mutui quod usura. In de
qua mox sequenti sectione dicitur. Item ex personis quod nimum a
iure mutuum dari prohibet, de quo paulo ante dictum est.

Section 2da

Quid et quomodo sit usura ista an et quale peccatum
usurarium committat.

Sectione precedenti mutuum ex parte mutuatarii potere ob-
ligationem rem mutuo traditam reddendi in fili gratie et bonitate. Et
et cum Catholicus qui hac obligatione minime contenti non in rem mutuo
traditam elapso tempore in fili bonitate et gratie reponit, sed et non per
mutuationem pecuniam alioque rem probum probata exigunt sibi titulo
mutui quasi debitum ex officio. De his in praesenti dubitatur an
iuste hoc competere exigantur, quod quo plerumque interlat.

De usura de iurato.

salutem. De usura est ut in iudiciali iuramento aliquid ipsius negotii ultra sortem
 datur. ^{non} De usura dicitur iuramentum ex mutuo ultra sortem. ^{est} De usura dicitur iuramentum pro-
 uerbal ratiō mutui non alio debito aut libelo cum i ob aliam causam de
 iuramento, si est usura aut cum quāsi omnino dicitur. ^{de} De usura dicitur iuramentum sic ergo ab usura
 excusari, qui ratiō damni emergentis & iuramento pariter aliquid accipit in mutuo
 ultra sortem de quo seditione fecit. ^{est} Usura est ut principali iure iuramentum pro-
 uerbal ob eundem quōsi debitum ex mutuo. ^{est} Usura est ob id si peruenit
 si est usura: si excusari ab usura, qui mutuat quod dicitur, qui cito abire et
 sponte aut ex mera gratitudine si in quōsi debitum aliquid datur. ^{est} Usura est
 denique ut iuramentum ipsum sit rei ratiō estimabilis aut pecuniaria, si est estimatio
 pecuniaria non est usura, ut dicitur loco citato: aut dicitur: non excusari qui mutuum
 datur ad amicitiam comparandam, amicitia est non solentur aut prolic estimari,
 sed est, si datur mutuum ut inde sit mutuatarius obligatus sibi iniuria a
 la illatam remittere, hoc est usura est, quoniam datur iniuria pecuniaria estimabilis
 est ipsa quae satisfactio facere per pecuniā sit. ^{est} Hoc dicitur in iuramento dicitur
 expressa videtur, ergo et solo cui bonitatem arguit.

378

Usura modo definitur et explicata brevis est species, quaedam est mentalis, quādam
 exterior explicita, quaedam exterior implicita seu virtutis quae est talis non
 palpata dicitur, mentalis usura est, quod quis sine intentione mutuat, ut ex mutuo
 iuramentum ultra sortem recipiat, non in manifestum ullo signo expressum
 suam intem, talis usura dicitur mentalis, quia id quod usura facit: puta si iuramentum
 supra sortem ex mutuo, iuramentum sit, unde non dicitur usura mentalis, si iuramentum
 patet dicitur mentalis aut homicidium mentalis, fornicatio mentalis, hoc est patet
 si in mente sine ullo actu externo, usura mentalis non potest reale mutuum
 quāsi sub sua ratiōe sit desiderium et delectationem in spuris accipiendi iuramentum
 mentalis est dicitur potest. ^{est} Usura exterior explicita est quod dicitur et
 manifeste sit patet de iuramento ratiō mutui implicita contra explicita est
 quod iuramentum ultra sortem explicitum patet quod non dicitur, verbaliter et con-
 ditione eius dicitur ad iuramentum habet mutuatarius facile intellere quod sit iuramentum
 ultra sortem promissio mutuum si accipiatur, si iuramentum iuramentum promittit
 aliquid si promissum ut mutuo sibi ducatur autem, verum non nisi quod dicitur
 spero pecuniā si sine iuramento reuocatum fore.

379

Usura usuram magis aduertendam est, notandum est ut quis intentionem et pro-
 positum habeat accipiendi aliquid ex mutuo ultra sortem quod quo magis

De usura.

faciat pecuniam proferentem, quoniam habet, et creditur ultra sortem accipi a mutuario
origine et colligat ab usura excusari. sed si sine pura nil accipi potest, quasi
debitum ex mutuo propter comobilitatem mutuatario inde repetendum aut mutuali
deficientem, nisi si dicitur oritur libel qdanni emergentis, aut lucri ex parte, de quo
sed. f. q. t. negs accipi potest pro sorte mutuari, quia cum mutuo est parte
transfertur in rem vel a mutuatore in mutuatarium, quod quod sine sorte trans-
ferente quod legere nequit, ipsa sorte est parte sequetur nam mutui, ad eam
quod ex hac sorte cum debitor petere, id petere ex mutuo, pro in usura
foret. negs sed si longe distinet quia paucos lucrum est, aliqd supra sortem
accipere pro promissione non repetendi mutuum ad longum tempus, nam dicitur
de ab Alexandro 7mo pro quod libel sequens ordine 12da. creditur est mutuari aliqd
supra sortem exigere, si se obligat ad non repetendam sortem usque ad certum tempus.
intelle in si origeret quasi debitor ex mutuo, usurarium est si faciat ita cum alio
paucis, de tibi 1000 florenos ad 10 annos hoc in pacto, quod si ego supervixerem,
denarij nisi reddere 100, aut 10 pro 100. si vero non supervixerem ad nil denarij
quam huiusmodi gratia non est contractus mutui, sed gratia in nominibus de, ut
de usura, ut facio usura am non oritur ex gratia in nominibus, sed ex gratia in his solum.

384.

usurarium in uno dare mutuum cum pacto remittendi obligationem restituendi et
in bono famo, honoris pro id obligare mutuatarium ad emendum alium gratum
et recipere mutuum dare quasi debitor ex mutuo et tunc in hac et tunc. ad
et alig usurarium est dare mutuum cum pacto id restituendi si in specie usque
pecuniam pro pecunia, sed pro pecunia solum obtem. solum tunc mutuum est
exigit ad reddere in specie et bonitate idem. Verbo usura est quod pretio
estimabile pacto sine expresso sine tacito originis aut si mutui gratia debitor
ex parte in bono, aut petere cum ad exigendum rate mutui. mutuum quo
in hoc gratia cavendum est, ne mentionem iniquitatis sibi et forte libelographi.
Indignus beneficii pallier posse benefactis oculis hominum mala baptisus
oculis dei corde non celanda. Spole episcopus servator corda obreng. his satis
constat quod sit usura quomodo oritur. ut si per sit ad gratiam oculis dei
abominatio sit usurarij sit modo

sectio 3tia.

De Effilibus et panis usura nec in de quibusdam lucrum
supra sortem in mutuo acceptor ex sortibus.

385.

Quoniam usura abominatio deo est et hominibus, ut ex priori factis colligitur est
genus

lucrum cessans, aut damnum emergens qd; et occulat ab usura peto.

reddant in penam ultra capitale reddam i. e. et hoc non licite recipi potest si sua culpa mutuatoris moram fecerit solvendo, n̄ item, si mutuator bene providens mutuatarium intra tale tempus multum solvere n̄ potest. Igitur solvendo sufficiens sed si hoc noluit tibi certa facultate per te p̄cisa dominari usura: in tunc ipsi mutuatoris. Sed et recuperatio capitalis multo concepi, n̄ aut lucrum ultra fortem ex multo, qd; usura est.

388

Aliter libellus est in quo ultra fortem in multo aliquid accipere et lucrum cessans ex multo et damnum emergens ad quorum terminorum intelligitur adverte damnum emergens si dicitur, cum quis detrimentum patitur in his q; habebat ex eo qd; multo dederit: si qd; lucrum cessans, et non si id, qd; ultra fortem ultra ea q; habebat ante multum, id est p̄ter multum qd; dederat unde ut licitum est et n̄ usurarium aliquid accipere supra fortem accipere in multo ob lucrum cessans aut damnum emergens, requiritur ut laborum mediate ceperit ex multo n̄ abinde, neq; mutuator alia pecunia p̄buerit ad negotiationem n̄ applicatam adeoq; usui superflua, qd; lucrum cessans componere aut damnum emergens evitare potest, ubi hoc invenietur, ut rarissime est omnino. N̄ reputari lucrum cessans aut damnum emergens ex multo, adeoq; ultra fortem qd; accipere p̄cisa foret usura et grave petiti. Quis igitur est ad licitum accipionem lucri, ut pecunia multo data sit negotiationi opposita, cum est qui illa pecunia n̄ erat negotiaturus, n̄ si ei lucrum cessans, nec damnum emergens, unde si talis in multo aliquid accipiat ultra fortem usura est, ut recte dicitur Tolletus. Necesse praeterea est, ut qui mutuat, n̄ habeat aliam pecuniam extra negotiationem ex qua damnum procauteri aut lucrum fieri potest. Et sic oportet, ut si in multo p̄cipiant de lucro rase damni emergentis aut lucri cessantis, quo licite p̄cipiant aut ex pacto sine pacto qd; superflua, lucrum qd; ceperat aut damnum qd; imminere dicitur, n̄ est sufficiens potest esse lucrum, ut dicitur lucrum, sed oportet qd; hoc rase et coniecturae lucrum subtrahat esse si sit negotiaturus, aut si dicitur damnum emergens. Et sic dicitur multum intelligitur daretur hoc est aut scilicet et expectare lucrum ab illo cum voluerit ducere in tra aliquid qd; neq; sed accipere lucrum qd; sperabat ex tali pecunia nisi si qd; dicitur accipere, sed qd; factum rase lucrum in negotiatione, que aliquid maiorem aliquid minus est, aliquid fore nullo. Sed hoc labor in negotiatione dicitur nisi forte coactus fuerit mutuatore, hoc est casu n̄ tenet deducere operam laboris pro quo p̄cipiant exhibere sicut operam n̄ tenet deducere laboris in a mercede

389

Aliter bene advertendum est, qd; lucrum cessans mutuator n̄ statim ex trahere dicitur ex pecunia mutua si sit suspicione usurae. Vt qui mutuat aliquid i. e. si dicitur statim ex trahere lucrum cessans daretur qd; si forte lucrum cessans rase. Sed dicitur multum intelligitur daretur hoc est aut scilicet et expectare lucrum ab illo cum voluerit ducere in tra aliquid qd; neq; sed accipere lucrum qd; sperabat ex tali pecunia nisi si qd; dicitur accipere, sed qd; factum rase lucrum in negotiatione, que aliquid maiorem aliquid minus est, aliquid fore nullo. Sed hoc labor in negotiatione dicitur nisi forte coactus fuerit mutuatore, hoc est casu n̄ tenet deducere operam laboris pro quo p̄cipiant exhibere sicut operam n̄ tenet deducere laboris in a mercede

si cogit ab aliquo se non laborare. Et hoc eadem dicitur periculum, nam cum lucrum non sit
 proprium sed dubium, minus valeat quam certum, unde arbitralia boni viri estimari debent
 pretium periculi in se suscepti, et hoc pretio unicum labore et dispendio, deducitur
 licite repetit lucrum est per se maxime firmum, ut si fraude cogit, periculum
 negotiationi expositam mutare, in quo casu iura eorum et licite percipi potest
 de lucro ex parte et ultra solem recipere lucrum pro ratione lucri et partibus.

Aliud facit si mutator sponte suo oblatum pecuniam, nec coactus, nec rogatus
 ubi nullo modo percipi potest de lucro ex parte et iuri. Alij hoc periculi, quod
 extendunt ad eum casum, quo quod rogatus est non coactus, ut pecuniam nego-
 tiationi expositam mutet, sed dicitur, quod quod in hoc casu ratio damni con-
 gruis percipi potest de lucro nulla longum a titulo lucri ex parte et huius opinionis
 videtur esse s. q. 2. r. q. 48. ar. 2. scilicet et alii gravissimi s. q. quos videtur taliter
 dicitur. Et licet alii quos in sylvestro verbo usura (Causa lang. Periculi) qui
 periculum sentiant ad idem in officia, quos sequitur solus C. 33. n. 2. dicitur, quod
 ista est materia moralis, in qua problematum gravium s. q. sententiam potest quis ferre amplius,
 ista opinio non potest, nec repeto usuram sui percipi. Et pergit idem dicitur
 de eo, qui est rogatus, in non lucro sed charitable ad subventionem precioso
 mutui. nec, improbabilem istam sententiam ego iudico. fuisse de
 ratione nulli, remissionem concedi cum suo damno proximo succurrere, imo contra
 officia videtur exgere, aut certe sibi gratitudinis, ut mutuatoris in damnum
 sui benefactoris ei si beneficii sibi prestat. suboritur succurrere
 si potest cuius potestate populi hinc supponit. nec, obstat lex hinc scripta
 respicimus dabo nil inde sperantes, sensus est non est mandatum nisi
 in bono, in quo mutator exinde donum non capit, alia vero hinc scripta
 est ex parte benignitatis. Cum igitur lucrum est per se virtute idem sit ad damnum
 mutuum esse videtur hinc percipi de lucro ex parte s. q. dicitur.

390.

Alij proterea dicitur est et causa, propter quam in mutuo lucrum peti
 potest. cum aliquis mutuat rem quandam pro tempore, quo minus valeat,
 ut reddat specie quo plus valeat, nullo tamen hinc existente pacto,
 nullo dubita probabilitate maiore illius valoris, addeat
 nec hinc gratia facta ut mutuat qui alteri sinum et frumentum
 hoc anno vel reddat altero anno, anno autem altero plus cariorum
 legem s. q. quod per averlat, frumentum carius venditur, in
 tali casu aliquid potest recipere pretii et usura, aliquid non, ut rell-

391.

nota dicitur loci illi. Et multavit vinum, frumentum eo tempore
 quo minus valebat propter propriam deiectionem Charitatis adeoq; spe
 curi, et simpli sine p[ro]p[ri]a proficia Charitatis, si in unum e[st]
 usura q[uo]d auget velut premium doli frumenti, sortem e[st] imediata[m]
 ex muluo quereret et forte curum. si v[er]o secundum n[on] e[st] usura
 sed licite p[ot]est recipere frumentum in eadem quantitate, q[ua]ntitate
 et bonitate, imo etiam huiusmodi exigere si huius mului sit
 finitum, seu si finitum n[on] e[st] ad co[m]m[un]em tenent q[uo]d dicitur cum
 sotto l. 6. q. 1. ar. 2. et sylvestro verbo usura §. 10.
 Ratio e[st] p[ro]p[ri]a huiusmodi curum n[on] sit quasi in vinum, sed
 habeat se p[ro]p[ri]e per accidens ad intentionem multu[m], sed
 fortiora aut capis p[ro]p[ri]e intentionem, quod iam magis valeat
 quod prius minus valebat, unde si tempore clauso mului fru-
 mentum v[er]o minus valebat, q[uo]d tempore, quo dolum e[st] muluum
 muluorum teneretur recipere frumentum simile in qualitate
 quantitate et bonitate licet minus constet, quam con-
 stiterit tempore doli mului. nihil dicit.

392. Attamen circa hoc duo solanda sunt. —

Primum e[st] eo casu quo muluo huius solutio[n]is p[ro]scribitur n[on] e[st] q[uo]d dicitur comulativum
 q[uo]d in exigere respicitur e[st] q[uo]d, que in tali valore e[st], et ante denter acceptoribus
 h[ic] peccare q[ui]a q[uo]d dicitur, q[uo]d si h[ic] e[st] q[uo]d n[on] valeat recipere n[on] e[st] facile
 fore peccatum q[ui]a Charitatem et liberalitatem p[ro]p[ri]a avaritia. alterum
 e[st] q[uo]d dicitur iudicium, secundum sit de peccato q[uo]d dicitur p[ro]p[ri]a q[uo]d
 alteri muluaret 100 aureos, quorum unusquisq[ue] valeret 100 flororum p[ro]p[ri]a modo
 v[er]o h[ic] e[st] p[ro]p[ri]a regiorum augetur valorem aurial[em] q[uo]d flororum, hoc casu
 muluatur h[ic] 100 aureos reddere 100 aureos, sed h[ic] iudicium q[uo]d e[st] q[uo]d
 p[ro]p[ri]a aureorum illo tempore, quo sibi muluo datur h[ic] 100 v[er]o h[ic] tollitur

usurarius notarius ad qd ante absolutionem fuit, sed post absolu-

98

ista e qd in pecunia prelium n dicitur ab ipso sicut prelium dicitur ab alio rege unde aucto prelio mulat pecunia n mulat res sicut igit si augetur modus fumentis, tunc ipse modus mulat aucto cum mixta ora mensura n bene dare hinc modus maior mensura sed in qm equal minor, ita e de pecunia. hinc in incedenda fit nq multoq pecunia a mutalario peltat eay fcti reddi in eadem maia sine ming sine pax valent, hoc e case pecunie ead sic danda sine aucto sine miralg sed pecuniarum valor

393

Quod de restitutione usurariorum aliquid addere, nec n quomodo cum hinc pntes Confessor procedere debeat. inum qd attinet ad obsequia in loco habito de usuris, facile conueniunt de usurariis tenet ad e qd tam prae auct perat, ad qm sub peccato communicationis si fuerit notarius usurarij hinc tenet imo e restituere ad fructus, sicut e de usurariis qm se perceptos illos e quos mutalarij percipit sed de sui dicitur per mansuetud. tenet rto n solum rem si fuerit ab usu per manere sed eiq fructus sicut upe consumptibili fuerit rem solum n am eiq usum fructum restituere tenet, ad can J Angelico 2. 2. q. 8. ar. 3. coibz tenent de qd si usurarij rem usurariam cum sua comiserit eam e upe reddendum, qm de permissione dicitur e, cum sit qm dicitur de pccati pccabimiam, tenet ad restitutionem rei et usq, sicut ad qd tenet rei aut ad seruatiorem usurarium, hinc hanc n solum tenet usurarij sed e eiq heredes, nec soli mutalario sed eiq heredes ad qd tenet ex Capib. Inaroz de usuris.

394

Ad hoc ut confessor in sui officii ratione sine scrupulo procedat, attendere debet num peccatum usurarij notarij sit aut manifeste, num in occulto. dicitur am notarij, qui in iudicio per sufficientia testinoria usura qm dicitur e sponte confessor aut de ea damnat, aut ipsum factum notarij sit publice usq ad usuras dabi aliq am notarij n tenet. qd igit de notario agendum sit hinc in Capib. qm dicitur de usuris in pto ubi dicitur ut nullus confessor usurarium a pccati absoluat aut facion synonia largiatur, donec restituat usuras, e si restituere n pt, sufficientem cautionem dederit per pignora e fideiussores, idq mutalario a quo usuras exegit, aut si qm usurarium n ad ead, hoc cautio e restitutio proffat, qm pro absente mutalario acquirere pnt, e si ea si coram ead fial. Eio aut eiq vicario aut certe proprio confessor. si vo ita de raperat ead, ut no restituerit, ne cautionem reddere quibz, iuret e n pcc alterutrum proffat e cum inum pccat fore restituendum. A nisi horum aliqd pcc mittat nullq fauores usurarium debet absolueri, aliq pccat mortalitate, ad qm e si usurarij promittat se in testis prosequitur ut usuras soluant, tunc n

constituta est a naturaliter potest accipere sine usuris non obstante lege charitativam
in hoc casu sub gravi obligant ad fructum pro vicino, in hoc casu potest
multum peti ad usuram sine peccato: huiusmodi casus est potest si quis in infideles
captivitas inberet aut pro dare aurores aut vitam perdere, ibi amicus est qui
sine usuris facile daret pro aurores, in hoc casu captivitas licet non est
oblatum pro vita redimenda inducere vel ad usuram, et est suadere minus
malum ne fiat magis, unde si mercator peccet ad peccatum magis malum, quod
in hoc casu potest non multare, sine peccato peccet multum ad usuram, quoniam ut ait
Ardeffin 2. 2. c. 3. multatores in hoc casu se in libere permittunt ad
quod malum est oritur ex sola multatorum malitia, quoniam multatores non tenent impe-
dire cum gravissimo suo incommodo, quod est de ratione vita.

Accipere autem quod usuram per se malum non est, accipere est per se non inalegit nisi
multum, et hoc est maxime vale deo casu, quo quis pro necessitate accipit,
nam ob luxum et vanitatem accipere ad usuram peccato est. v. g. si quis putat
se peccatum veniale, quod est incredibile, dicitur, nisi per dare captivitas sine
minia prodigiosa, aut notabile peccatum familiaris rei de hinc inde
sic potest mortale peccatum vel vitium peccatum. Ex hoc inferunt solent c. 37.
est solutio cuiusdam dubii, an potest mercator sumere pecuniam ad usuram,
et eis negociari, quod plus negociat lucrari, quam sine usura solent. peccato
loco cit. ait hoc super re. Thomam a mercatore florentino consulunt
est, et respondit accepisse negotium scilicet id licitum non est; ipse si peccato
licitum est putat et dicitur dicitur licitum esse veniale, cui consentit solent
J. Thomam in probis de eo qui aliunde potest habere pecuniam, quod negociari,
quem veniale dicit peccatum si ad usuram accipere, non licet peccatum si
aliunde accipere non potest neminem inducere ad dandum sub usuris: ego
si doctorem Angelicum magis intendendum peccato de eo, qui inducere ad
dandum de usuris, non de eo qui simpliciter accipere, et certe ex eo responsum
dedit negotium, ne laxitudo viam aperiret, et per hoc sine peccato
aliquo fieri potest a peccato, non autem pro dandi ratione minus. Cupidi
mercatorum suo lucro magis intendunt, quam officio.

398

Apponam pro integritate mea brevia et praecipua usurariarum responsalia
quod si usuram accipere licitum est ostendunt. in sum est nullus peccat ex hoc, quod
si quis exemplum dicit, alqui dicit de se ipso dicit sic. ego veniale cum
usuris accipere illam scilicet pecuniam, quod non est peccatum ex igitur usuram. dicitur
est ex veniale. ubi dicitur si venerabilis frater suo ad usuram pecuniam

399

De Censuali Contractu, censu qd

praeterea dabo qd hae usurae quondam pndiq quidam habuerint, uniuersy
In orbis Christiany iam usura, qm multuclum sumum insequit, stand rei poss
morlem publicy usurary Chriara gaudere poss sepultura et e ideo nullig
robory et vrtis ee pnt. ad de hae factis sct

Seccio 4ta.

De Contractu Censuali et eius licitudine.

403

haud Cimerilo post multum et usuram contractum censualem in nomen
vocasse mihi videor, dum A multorum sct. sentia, sed mensura quae bona
eandem quasi usurarium damnabit, quia n solum Imperatorum dicitur sed
longe tior efficientiorum prolix usuram an esse condemnare, in Cuius
censum quia qd ueludine declarat, imo sapienter inaudi Augusti pinte monaco
Iosephum inuen Romanorum Imperatorem ad usum cibium conuulion
Iohes deuenisse per totum Romanum Imperium edere censum et proioo
inde facile constabit per censum ad de co in presentia agit n vntei tribula
a pinalis pndriniq exsoluenda de qd in s. scrip. Mathe. 22. Cuius sol
citaly sct non licet dare censum Cesari ubi et respondit dabo Cesari
q Cesari sct dabo de eo censu, quem ordinariē h' d'ri videmg quasi in re
cognitionem sua obligatio, qd qd alteri mutuar? falcem qm ino in dila
censum huiusdi haud aliter qm usurarium reputari pnt, cum reuera licet non
multo quod pnt in dila videat, qd usura e, atq si forem in dila
illam examinari contingeret, facile appareret quomodo usura n' sit. nam

404

Censum huiusdi deservit in qd huius aliquo qd huius percipiendi annua
pensionem ex re et persona alteriq qd sct sct et micg d'ipub. 22. sct. j.
censu inqt e in origendi celo qd sct certam aliquam pensionem ex re
et persona alteriq qd in re idem est, ex hoc censu deservendi modo pnt qm
censu distat a multo usuram, n e ori censu ex multo, qd usura e, sed
exemptione aliuig in re et personam, et si censu n' huius multi, qd
exemptione et sct huius: In qd in id e faculty aliq facienda sct sct, et
qd qd huius aliquo qd huius, id e multa duorum aut plurium pntionu a que
sctum n' ostendat, qd censu sit in huius, qd pnt huius et huius
receptionem soltem qd huius, n' pnt celo huius pntionu, unde d' sct
pntionem: sct huius an pntionem quod huius quondam et huius et pntionem
q aliquid soluit: unde censu sct faculty ex qd sct sct pntionem sct

ex fructibus rei & ex industria personae; ubi qd fructus rei aut industriae n̄
sūt, censu origi n̄ pot̄ ut dicitur docent dō. nisi forte annis p̄cedentibus
vanta. fuit p̄el fructuum copia, aut profumores in saluum, & hoc illis hūicō persio
facile compensarēt.

406. **Indivisi** Censuum huiusmodi realium personalium ita explicitus in Indivisi dicitur
seu redimibilem et n̄ redimibilem. Indivisi seu redimibile est qui n̄ dicitur
perpetuus, sed ad l̄q̄ quo clauso venditur in a censuario redimi pot̄, p̄ l̄q̄ con-
tingere t̄ s̄m certum & s̄m incertum l̄q̄, qui ad incertum l̄q̄ & aliquid e ad
volum aliorum & huiusmodi, et s̄m censu vitalitatis id e duram ad finem v̄lā, aliq̄
n̄ e ad v̄lā finem v̄lā sed ad aliud l̄q̄ incertum v̄lā. Dem hōre dicitur fuerit lon-
gum dum fuerit s̄aly l̄q̄. **Indivisi** Censu qui ad certum l̄q̄ e pot̄ e ad
l̄q̄ modicum duobus & est et annos alio ad l̄q̄ longum. Censu perpetuus
ut ex nōe pat̄ e, qui nullum l̄q̄ propositum h̄t q̄ in quo redimi pot̄, unde dicitur
indivisi d̄: alio l̄n modo e dicitur censu h̄rem e qui n̄ dicitur ad l̄q̄
propositum, perpetuus v̄l cui l̄q̄ propositum n̄ e, et s̄m hoc e censu perpetui
redimibile e p̄nt e n̄ redimibile, pot̄ e q̄dōq̄ censuario t̄ liberare a pensione
solvenda vel restitutionem pretii Capitalis, quin l̄q̄ propositum sit, d̄ modo
caveat nec redimā; ex quo e pat̄ qd s̄m censu irredimibile, s̄m e redim-
-ibile illi s̄t, qui restituat Capitali pretio desinunt, ita irredimibile s̄t
in q̄dō capitale pretium restituere n̄ pot̄, n̄ qm̄ onco quia censuario n̄ pot̄
liberare a pensione ipsam pretio redimendo, nam si tollat̄ augment̄, qui p̄ca-
erum censum h̄t, pot̄ se redimere ut palam e, sed q̄ censuario n̄ pot̄ s̄m l̄q̄m
cogere censuam, vel pretium augment̄ pro pensione redimenda. At̄m bene e
sciendum qd ut ait **Lollety** s̄m capite 113. post dicitur p̄nt e s̄m Censu
s̄m redimibile.

407. **Censu** hactenus expliciti e, e proterea p̄nt aut fructuarij aut penurarij fructu-
arij s̄t cum pensio solvenda e pensio fructuum qd s̄m fructuum p̄nt a censu
exigunt aut ea a censuario dicitur. penurarij s̄t d̄ cum pensio illa dicitur
v̄l penuria s̄m d̄xon regionis i s̄m i imperio Romano mutata e, vel
e refert **Althius** l̄t. c. 66. fol. 231. dicit d̄xon duodecim annuam
pro centum a l̄re v̄l s̄m i q̄d miny a l̄re novisimo p̄nt e s̄m
pro centum; taxae h̄c diversa e pot̄ ex diversitate regionum, unde s̄m
locorum attendenda e. **Indivisi** censu in q̄dō in resignatium e consignat-
-ivum, resignatium e, cum quis rei suae s̄m alibi transferat d̄nta s̄m
aliqua fructuum pensio; consignatium e, cum quis relicto s̄m rei suae

plena aliquam fructuum in alterum transferri et huiusmodi est census habens ex-
plicati de quibus queritur licet. unde in foro quodam in usurarij, quod in foro fori
tunc licet conueniatur ut in coram eum ex praxi quod dicitur tunc ex capite
Iulione Carolina in Comitibus Augustonis anno 1545. ubi pro iusto pretio
ad ius locabatur pro huiusmodi resolutione fit.

Affertio census sine realitate sine personalitate sine fructuarij sine penurarij 408.
nullo modo usurarij fit, aut oriatur ex muluo, sed licetli provenientia ex gharu
omphilio, ita tunc confina et ab auctoritate moralia de ista sententia ghar pauca
census verily aperta quoniam ex habent dicit nihilong.

De ista illa gharly n' e' usurarij qui n' ori' ex muluo vi mului, usura e' de fer
lucrum imediata ex muluo proveniens, atqui gharly censuali n' ori' ex muluo
sed e' gharly omphilio; q' d' n' q' sola ambigi pot' p'bar ille gharly n' e'
ex muluo vi mului, sed gharly omphilio, qui fit ex gharly in ista omphilio,
et n' nisi fit generica n' am gharly quidem muluo, atqui hoc oia fit gharly
censuali; q' d' n' p'bar conditione ad istam omphionem requisita fit, licet

contractum g'ensu, morx et iustum como pretium pro merce, atqui hoc
oia reperitur in gharly censuali; imo e' sup'p'nti liber uliung g'ensu sine
quo census nullatenus subsistere pot', et q' si de f'ionis census fit in gharly
quodam g'ensu habet: scilicet q' gharly e' muluo et libera duorum consentio,
ad p'cal, ita e' huiusmodi g'ensu opponit liberum censuali, et censu g'ensu

edo aut morx emenda, q' ut p'cal, bene sciendum e' q'ra quodam caronij
in census n' vendi pensiones, sed vendi in origendi pensiones, istam per
oia et qualiter comp'balor perientia iura iuste vendi pot' o'oni, adeo q'
vendi iura veram e' omphionis morem, nam in gharly censuali imediata morx

et fit hoc census e' differat ab usura, nam in usura ultra sortis originis ipsi
fructus ex nihilo mului q' n' g'ingit in census, n' e' ut dicitur fructus sortis origi-
endi p'nti fructuum emir. et tunc e' imediata iustum pretium, nam si ipso
niam census perpendamus, ipsum a' censendo a' passim volent fit provenit h'olm
e' res ad bona civium recongabam ab Imperatoribus et iusta fieri d'iffon

offimao ad tributum solvendum ut dicitur. f'oa. De t' censu et hoc
affimao dicitur census: fit nro h'ie et de rebus Imperatorum sanidum e'
unicale hoc pretium e' pro rebus, et qui in iustum dicitur q' de re publica
et Imperatoris equitatis via regula equum d'arentur? q' d' n'

409. alij hinc e pota quomodo gualij an puelij fructu filom phionis qd rda
 parafapherli diuili Nam quomodo inane conuentum filin gualub conpualit n
 inuadere veram merum, nam q magis propria meru qm inu persequendi fructu
 cum in istud rty fil parpiliij iury, qd censurarij ad in re qm ad censum obli
 gad. hinc merito Rebellij hanc sententia vocal oraulum de fide kneidm
 ut pote a g Pontificij furi per speciale bulle approbation nempe a
 Martine etc in bulle regimini unialy dicit, Nicolao etc in bulle
 sollicitudo pastoralis Calixto etc in bulle regimini unialy dicit paulo
 etc in bulle delectu et Pio etc in mod proprio cum cong. filia servituli
 et hoc de licitudinal censu per se sint dila falsi, rei e larla auctori
 tatis proter radem supra positam qd addere superacacem foret. dila
 am facile cuius in gre applicari pot, huc e reddam fructu in induo
 sine pro rty reddam pecunia, parum in re, n est enim emm pecunia aut fructu
 seu inu originendi pensionem in fructibus et in aliquo fructibus equivalente
 nium pecunia. Sed n ming prelio asstimabile, ff. fructu industrialy
 persona qm reale, unde scilicet hi, illa et ii vendi et emi pot qm ad inu
 illij gaudendi.

410. Attine ex licito fact illiis huius gualij, bene ad rem eox tollato hinc
 C. 15. qd si res ita percat aut fructu rei percat ongra censu peltu, itqz ob
 culpa venditoris seu censurarij, k emptor n pot perire fructu adcoy, nec
 exigere censum, cum e gualij ipse fil emptio quodam, ff. lege offenore
 emptiois, in Emptione am si res ompta perit, damno emptori perit unde
 cum censurarij fructu rei sua venditoris, qui omib, ff. suo emere periculo
 perente e re fructifera inu qm in fructu perit. Adm e ad qd dila
 potissimum intenda ff. de licitudinal de iure nate et iuro, non de iure
 pontificio post bullam Pii etc prohibiti, ff. censu personale, et de iure
 ut liciti renuntiali, qui ff. reale, et qm ut nonnulli volunt solum superre
 immobili fundati agro vinea p. unde

411. Ultimo imo n d usurarium illam qui contra decretum hoc pignit in reb
 mobilibz aut in industria persona inu exigendi pensionem. Scenun fupit
 ut e ex a portione censu, pbaos exinur, gualij huius usurarij n e sed
 iure dno et nate licitly, proinde nec usurarium erit huius gualij huius
 pecunia. In si fuerit gualij huius decretu, et inuaditobituro et aut
 respindet contractu, ut pote gualij prohibitionem inily.

412.

Offensio igitur ratio de licite et sine de penitus nota. Consonantia videtur, quod
 quo libere sponte hinc hinc partem pecuniarum, ut alibi tradit, hoc obligatio
 ut pecunia ubi sint aliorum ita in ad vi harum pecuniarum hinc prole
 meritis ab altero dicitur in annualium ex fructibus remanentibus domi
 agri sine sibi provenientibus partem equam percipiendi quia non
 prole, et vicissim ab altero pro parte pecuniarum hinc prole videtur in
 partem alteri percipiendi certam quoddam fructuum et loco eius
 exigendi prole hinc quodda acquirunt in pecunia, ita et non
 solum vim suam obtinent, facta ad asserendum sibi, sed prole ob
 ternat, nulla sibi est, et hoc modo consuevit germanicus, et pro centum
 ab eis peto excusari, interdum et negari, quod quidam falso imponunt pecuniam
 emi pro pecunia cum in pecunia prole sit in merce, verum ita in prole
 per pecunias a consuetudine consuetudine solas emi in percipiendi ex fructibus
 remanentium suarum pro cento, et prole in ore emi fructibus traduntur pro
 consuetudinem quibus receptam.

413.

Neque cessat peralibet adversariorum Achilles, quod est illud quod exigitur ultra
 sortem usura sit, in gradu an consuetudine quingero pot, ut Deplo aut
 triplo plus exigitur prole sortem quod sit ipsa sortem, qui est videtur 100
 ut sibi reddantur, et quo tantum in viginti annis iam prole capitalium
 sit alia 100, adeoque quod sortem consuetudinem est usurarium. si cessat inquam
 non sit, verum quod est illud quod ex multo exigitur ultra sortem quasi
 debitor usuram est, falsum sit est quod usurarium sit ex titulo consuetudinis
 una cum merce consuetudine exigitur fructibus ex merce prole consuetudinem pronon
 entes emi falsitas manifesta est, sed est exemplum solvitur 100 aureos
 emi agrum pro 100 aureis, aper ipse laqueus annis, deducitur prole
 pro lauro lalis duos aureos et ita iam sit ducentos aureos, et adhuc prole
 ipsum agrum adeoque sortem prole et ultra sortem 200 aureos, nonne
 in iure quod sit prole fructibus et sine de peto a eue ipsi non est usura, quod
 exigitur ultra sortem sed illud quod ultra sortem ex multo sit multo exigitur
 quod in consuetudine non est.

414.

Dicitur ita, facile monere iniquitatem sibi, et hoc a doctoribus ita
 interpretari, et ad hoc si ab usura excusari potest in in platea ut in magis
 hinc iuri consuetudine falsitas ignorari et hoc consuetudinem ad sit
 et hoc de platea repetendo consuetudinem licite agere, dummodo hinc hinc repetentur

ut facere velint id quod faciunt doctores, quod si republica & Principe
 regionis iuste fieri agnoscunt, nam sicut leg. si requiritur in casu quo
 pater omittit vendendi in alterius sylva, Felij or presie cogit de iure emplo
 ad licite vendendum iure reuera subsistente, sic & si requiritur ad or pape
 refere et explicitè rememoret conspissa emo mibi in sed sufficiat
 emplo virtute fundata in praxi cõtrahit, et certe laudum de rebus
 Principum obtemperare debet, et sine iure nono fit quod de iusticia
 de rebus rãdoble dubium non occurrat, sicut occurrere non potest in consp. respu
 plabei aut minus docti, dum non fecerunt, duntaxat sed et magno docti
 rina clerici in hanc sententia de licitudine consp. sua praxi abire debet

415.

Prater hadeng adducta difficut consp. in mutuo aliam adhuc offerit
 Azor institutionum moralium pte 2^a Tit. C. 10. C. 11. fol. mibi 5° si. q.
 nimum ex mutuo obligatio oriat ex pte mutuatarii non attendit qualicunq; casu
 evenit sine re perente forniculo sine sua culpa si sciam rem in specie
 et bonitate restituendi, dum contra in consp. sine culpa consp. perente
 ex dicitur nulla consp. dandi sit obligatio sed si sit in usu fructu qui
 desinit re perente in qua usus fructus tibi debet, id est ex eo quod fructus
 usus fructus est in re ista et consp. unde re perente uterq; desinit. hoc in
 intelligendum est si consp. sit super re detrita, si est et super fructibus rei in
 de trita, laudum consp. persistet, quod in consp. fructifera bona possi
 deret, quoniam non magis super re perente, quam super adhuc persistente consp.
 obligatio erat.

416.

Sive adhuc de consp. nobilitaria dubia solvenda sit in unum est num liceat consp.
 apponere partem a securitatis, quo scilicet periculum est ex pte venditoris ad eam
 quocunq; modo res pereat, nil tunc et consp. redere et respicere pretio
 redimere bonum hunc est cupiditas simplicis emptione consp. non est
 ut ait Tollet. C. 11. timens periculum fructuum rei: quod contingit rem sepe
 perire, aut sterilem fieri, et si nullo et parum facere fructus, onerogant
 modum quo tale effugiet periculum, petis est a venditore ut fructuum quantum
 a securitatem faciat obligando alia omnia sua bona in no suam ipsam personam.
 De hoc quod dubitatur an licite fiat, et si non cum psona et tunc licite
 et huiusmodi gradum, nam ut idem tollet et al. Xudan Papa qui fuit
 parum ante Calixtum et post Martinum anno 1450. bullam edidit
 ad petitionem Alphonsi regis Aragonie, in qua huiusmodi gradus prohibuit
 et statuit esse licitum, nec obsequium. Martinus et Calixtus in q. 10

gradam qd hinc hinc qd trahi qd rario penam ut imo qd censu super re conla
 ee deat, sed ut reperente venitor n' sit obligat' solvere censum. **3to**
 Al licet venditori si velit per pte' censum redimere, qd ut em' lor p'ctum
 velum venditori soluat, n' censum statim in illo sibi referat, hinc e' qd hinc
 n' ut rario possit. **4to** Porro ait Tollely loc. cit. sed in dnm a consulentibz
 observabantur cautelye & approbatoz. nihil aliq' hoc bene. **5to** qd
 post hanc p'nti n' lice' hanc q'ntione ad capu' factibz diligenter
 fieri sicut p'nti asperuatoz et sede usione, tunc si fieri n' p'nti, ut re censu
 subiecta p'curante ex capu' subiecto, censuarij teneat' censum solvere. hinc
 p'nti p'ror censu reali tunc aduungi p'nti censuarij, ut sicut si
 censuarij per p'ntiorem certis annis n' soluat, ipa re censu subiecta adad
 in sede conchum, et fact' censu qd e' ut licetum defendit Tollely C. 115.
 Dumode obseruent' duo scilicet imo ut culpa censuarij sit qd censu n' soluat,
 n' e' pena exigenda e' ubi nulla culpa. Sed ut pena sit culpa p'portionalis
 nam n' e' p'nti minima culpa grauem penam imponere. dicit et aliud Tollely
 C. 115. n' in censu p'nti sed eo qui ad h'q' certum, qm' quia n' certum
 don' e' rarium, ut venditor n' det p'nti p'nti p'nti p'nti, cap' h' n'
 differet' a multo tunc lucro, reddet' e' capitale tunc lucro qd e' usura atq'
 hoc n' p'nti e' q'ra coum patria q'ntudinem, et usura n' e' sit p'nti
 e' in hoc censu p'nti em' q'ntem fructuum quotannis a censuario exigendi
 q'ntem h'q' censu n' redimat, q'ntem tunc q'ntem re intra hoc h'q' tunc culpa cen-
 suarij p'curante p'nti et censum, in q'ntem h' quasi q'ntem d'ntia censu
 a multo q'ntem, neq' cessat q'ntem p'nti aq'ntem q'ntem d'ntem, em' p'nti
 aq'ntem e' fructu e' p'nti occupat' q'ntem d'ntem, re h' usura e' tunc q'ntem
 mihi p'nti, nulla r'ra efficax p'ntem, que h'ntem acty usura e' d'ntem
 p'ntem.
6to Item qd dubit' e' an censu iam q'ntem albi venditor' r'ra
 dubitandi e' q'ntem tunc omi p'ntem qd n' e' ad r'ntem cum cou' h'ntem
 e' in censu q'ntem albi vendi, n' e' ul' h' in r'ra q'ntem vendi
 censu p'ntem ubi p'ntem, sed ut e' in exigendi p'ntem, qd in r'ra
 fere n'ntem subit'. aliud h' d'ntem e' non licet censu h'ntem
 constitutum minor' emere h'q' em' e' 100, an progo em' p'ntem h'ntem e'
 e' in r'ra em' pro 100 h'ntem progo. Atq' ut ait p'ntem h'ntem
 sed h'ntem dubit'. licet h'ntem id e' iura coum cum h'ntem certum p'ntem e'
 p'ntem n' sit laxatum ut h'ntem in r'ra q'ntem e' pro certum q'ntem r'ra

417

418

pro diverſitate ſpūm locorum perſonarum a diverſo pretio frequenter
 iuſte emuntur. Et qđ ſummo pretio emphiteuſis venditur pretio infimo:
 qđ ſi vō iuſtum pretium a Principe locatum fuerit, facile illud proleſer
 vti nō debet, imo ſi aliqui qui ſcđm veniali pēcti fructu reg. aſſimul.
 qđ in ali. oblig. negant, ſi aliunde circumſta. pecuniatoſa nō ſuſcipi, nam
 ſi a nung pro cenſu auſere locato pretio a Principe, ut in dubium
 vocari nō pōt, et proinde hoc annoſy. qđ quid. Civit. Friſburgenſ.
 cui ſit magni nob. et Doctrina gravem pecuniarum ſumam guberal, et
 Civitas redderet p̄ter hō pro cento, dum hō alia, ſ. locati ſent, nō cur
 in altera venditione emptorem proiſe rade taxa pēcti arguans qđ nūm
 taxa minoris emil. Dico hō proiſe rade taxa nam p̄vul. Dubio rade
 alteris cuiusdam circumſta. qđqđ illud rade p̄ cenſu rēvū de cenſu
 hoc dicta ſunt.

Articulus 27

De Contractu Emptionis et Venditionis alijs ſpecialiter ad eum relatis.

In Contractu hōm magis frequentem nō eē qm Emptionem et Venditionem
 hōm ſi eē qui ignorat, Atq̄ perſepe in hoc gtratu p̄vul. ut p̄vul.
 Alig nō d̄vul. illum ſi nō proſe rade ſaleal: quare quoniam
 in p̄cedentis art. ſent. ultima iam aliqd̄ incidenter de hoc gtratu dicitur
 et quoniam Emptionis ſpēci. cenſu affecty ſuit, aliqua de rade labore
 hoc art. examinabim. ſit qđ.

ſectio Ima.

Quid ſit Venditio et Emptio qđe ad hūc gtratu
 licitudinem requirant.

Emptio Contractus ex ſummatōe ory eē, cōm enim p̄vul. p̄vul.
 it upa orant, nec orby ſingula naria cōderant, ne ad hūicem p̄vul.
 rerum p̄vul. qđe ab earum utilitate radeal. ſit qđe p̄vul.
 ta nō p̄vul. ſi eē p̄vul. ſ. Auguſt. l. 2. de civit. C. 10. nōlō
 iuſt eē p̄vul. in domo qm nūm nō cōſtante qđ nūm ſi vōre. p̄vul.
 p̄vul. p̄vul. nōlō nō hōm induſtria ſignaculum quoddam
 ſit, illud qđ p̄vul. et qđ p̄vul. p̄vul. inſignitum orat. l. qđ

scilicet olim a multitudine pecuniarum ab illo pro a multitudine pecuniarum
 dicitur mensurari, et hoc significat uniale pretium quod dicitur quo oia
 in mundo comparari possunt, tunc permutatio multa e in venditione et emptione:
 unde contractus emptio legi i. ff. de contractibus de emptione dicitur
 pactio pretii promerere venditio contra pactio meris pro pretio magis
 scholasticis In dicitur quod sit generalis mutuo consensu generalis meris
 pro pretio et pretii promerere, ut scilicet sit tam de emptione quam de
 venditione: bonitas dicitur per ipsam rem et se oportet unde videtur
 ostendenda non in hoc excepto quod generalis sit loco generalis meris pro pretio
 et pretii promerere loco dicitur.

Ex data dicitur emptione venditione, palam e potissimum civiliter 420.
 huius generalis dicitur existere in ista pactio et haec meris non quasi modo
 in hoc generalis peccari non potest, sed quia in his rationibus generalis principaliter con-
 sistit, pretium igitur quod attinet, quo meris emi potest, duplex appropi-
 a dicitur alterum legitimum alterum naturale. Legitimum e quod lege veni-
 Principis aut republice declaratum est ut iustum generalis, unde et legitime
 dicitur, estque pretium huiusmodi pro iusto habendum, quod non est ipsa Principem
 inique ignorantia odio, avaritia muneribus induci ad illa laxandum. naturale
 pretium e quod scilicet generalis dicitur legis utriusque, paucorum generalis iusto
 estimari secundum equitatem et qualitate societatem pretiositatem et huiusmodi
 pretium triplex e, summum, medium et infimum, summum e quod habitare rei
 quantum generalis dicitur et ad summum valere estimari, minimum contra e quod ad
 minimum valere indicari, medie vero in hoc summum et infimum e pretium
 naturale medium.

421.
 Iustitiam meris quod spectat illud in primis attendi debet, ut nec vendat vitiosam
 pro non vitiosam, ita etiam qui inducatur inique in damnum quod iniustum e
 vendi autem et omni parte oia nostra sive in iure sive in spe sive in credito, istum
 nostra sit aut pretio estimabilia sit excepta hereditate aliter persona
 vivens in civitate sive in terra, circa quod de proprio pactum conventio obligatio
 ad eam aliter cedendum penitus irrita e, si vero iure nulla e illa ut occurrat
 firmari potest, et ultima eod. de pactis, quia huiusmodi pactioe odiosa e
 videtur et plene Christiani et periculosi eventus sit, ubi legi e quod
 ut ait glossa supra insidias que parantur cum vita supercuius.

bonis paucis incipiunt tñ aliqui si persona illa esset cui hereditas
 vendit, aut si super hereditate persona penitus incerta, quæ in exceptione
 parum utilis est, immo quoniam ista licet hereditas in testamento et periculum
 est, immo, quod fieri non debet. secundam autem quæ non est iusta non est, eo quod
 incerta sit ad partem verum.

422. Proinde licite vendi potest ab eo qui sui iuris est, non solum illa omnia quæ ad se vel sua
 retinet et possidet, sed et quorum dominum possidendum sperat, et potest ipsa res
 bonorum bonorum vendi potest, ubi in iure vel pro me minus spe magis minque vel
 iam existat, et hoc potest quotidianis proxi, qua videmus anticipato esse vendi
 greges, fulturas sicut potest pecorum, fulturas fructus agrorum vinearum silve
 varum, glandes vel alios fructus arborum iachum vel rem peractionis, quæ omnia
 si non nisi in spe iure quæ venditoris, et diligentem adhibere moraliter,
 qualem scilicet sibi adhibere et ut emptor optum expectat, alij est licet restituere
 debent, quoniam sua negligentia moraliter deperditum est. alij non proterea diffidit
 adit propter huius capite s. scilicet s. r. 49. in partem aditum vel iachum vel rem
 ad pericandum scilicet, si nil nasari et periculis sperat non proventum, emptorem
 ad nil teneri, immo prolium iam datur repetere potest, et contra quæ in periculis nil
 capiam, prolium in valore et solui debet, cui de periculis adit videtur quod immo
 si sperabat aliquid nasiturum non aut in re: unde ego existimo, quod si parly quoniam
 adit vel per monstrum, aut per non vixit, in hoc validum quod adit, emptorem
 est nasiturum, quod et natum est, per accidens autem est de monstrum autem vixit.

423. scilicet vendere potest omnia incerta quæ sunt et tenentur ad quoniam et altero invito, in quæ in
 huiusmodi. venditor ff. de hereditate et ad vendenda exempla in ad et ad
 diligencia, quæ alteri potiori vendi non potest rati officii et potest, inveniende in
 + venditor debitor huius est venditio iurata est, et venditor primus iure agendi s. rati. cod.
 ne licet potestioribus. vendi est potest omnia incerta et in credito id est ea, quæ nobis
 + attin per quæ Cyrographa scripturas alios modo credita sunt, et scilicet in iure est
 ne vendantur potestioribus: emptor huiusmodi iurium per hanc emptorem non solum potest
 ius, sed et nasiturum non debitor, immo est in pignus et hypothecam ex ff. emptori
 ff. de hereditate et ad vendenda et hoc de mente in genere de iustitia
 iam ad creditum emptoris rati proxi.

424. Sicut iuxta eodem ff. de iudicium proximo licet de emere et ven-
 dere rem quondam proxi sumo medio et summo. rati scilicet est rati.

prelio amore licitum e, uti solum non negare potest, aliqui rem amore sine fine
 sine medio sine infimo prelio, e, uti amore dicitur prelio, nam ipsum prelium
 naale dicitur in sumum, medium et infimum. hoc rem sumum ad medicum
 infimo prelio amore licitum e, eadem ratio e de venditione huius infimo prelio
 e sumum medium et infimum in ming ac emphory. porro ipsum prelium e
 sumum sumum huius medium sum infimum prelio e, hoc ex tenuitate nra
 ratio cui prelio huius ratio innedit, suadet et ita et illud ipsum prelium
 e, quod ratio vera et neutrum dolosa qd dicitur circumspicuum ad
 qd tunc meris iudicial, fidei om ratio ad da indivisi biliter iudicare nequeat
 ad punctum prelii ad punctum meris terminet, iudicial tunc congruenter qd
 ad minimum qd ad sumum valere potest ex ista et ita ex qd ad minimum
 et sumum prelium equiparal meris hoc solo discrimine qd ad sumum qd
 ad minimum tanto valeat utrumq, in ipsum sit. qd sumum et infimum et
 ex ista multo magis medium meris prelium ipsum e et licitum, et magis
 equum videat eligere medium. huius

Infero in foro officio om venditionem ultra sumum rei prelium, omnes
 emptionem infra infimum iniquitatem qd dicitur, illi licitum e, et profficitio-
 nem ad equalitatem in valore meris revertendam e, nisi liberalis datio
 et remissio ei qui deceptus fuit sit in premissa accepta, ut f. August.
 l. 13. de T. in illa l. c. 3. deest J. Aquinas 2. 2. q. 77. ar. 1. ad unum huius
 huius in legem dicitur illi licitum repulsi si in emptione et venditione n. sit
 equalitas ista observata, et licet ille qui plus pro recompensare ei qui
 damnificatus e si sit notabile damnum: curam addat notabile damnum
 ita ait: qd ideo duo qd ipsum prelium qd dicitur n. e. verum punctualiter
 retraham sed magis in quadam extimae qd dicitur, la modica additio et mis-
 nullo n. videri tollere eij licet officia. ita f. Doctor. Nisi in
 nisi liberalis datio accepta circa qd aduersus Gabriel in utrum dicitur
 q. 30. ar. 1. notabile q. in dubio talis e recipiendum qd qd talentis
 iniuriam remittere et condonare vel qd sit in hoc qd huius modica et n. additio
 notabile iniquitas inuenerit aliud in eis f. notabile officia inuenerit
 huius facile donec nono profumit. addo e qd notant Navarra
 cum e notoria disput. 3. 2. 1. nec sibi duplicare aut saym: huius d. 1. 5. 1.
 in d. notum qd si qd huius officia in ipsum meris valore, alius fore cogent
 necesse nullo illo. si aut fraude inuenerit supra aut infra ipsum prelium

425

426. contractum emptionis aut venditionis celebrant, donato proferenda sit.
 Infero rdo ad penult vendi pot, qd rura nō ē, et in iure fixa, et in se, et in dolo
 non fuit venditio ē. de postho qtra in allegis allegori requisito, de re allegi qd.
 de sua, qd inuistum ē. qd an rura ē, et vendere pteō curante, et ad dicitur et alibi
 et si venditor sciat pteū meris, mox ē minuendum, ut rura et et alibi dicitur
 Argueria Torr. 2. p. 2. J. 5. C. 12. qm pteū curans abste in pteū pteū hūmē.
 et in mendacia, solum fraudis ad actibz licitū ē, qd ex pte ad emptionem aliter.

427. Infero rdo. qd et si meritiū pteū d' ego et pteū pteū statim sit, licet nilong meris
 eandem caris vendere, si nō obliē sit melior, qm dum locata sit, aut nō, ex pte
 fieri debuerit, qm qd pteū pteū pteū ē, non et nō obliē, melioribz, et
 expensā, et qd labor, et nō pteū pteū pteū, qm pteū meris, ad eoz qd dicitur
 harum rdo sufficiēz habita ē fuit, pteū hūmē ē qm equonē, et pteū caris
 vendere licitū: atqz in hāz expensā, laborē, et veniunt laborē, et impendit
 enter impensā, de qd qd. J. 8. C. 17. in fine, et pteū pteū pteū pteū
 orum de compensare expensā, quoz in pteū et impendit, et fuit. et ex modo
 emendi, et vendendi pteū rura curans pteū et minus, si rogat vendens
 in geam emptionis aliter, et vendens pteū vendere, qm ab dicitur sua pteū
 comoditate, et in hāz venditione qd pteū ē pteū et pteū. contra qd emil
 rogat, et dicitur a venditore, pteū pteū pteū, qm meris pteū obliē pteū
 viderunt: sic circumferantur in pteū, qd pteū meris qd emptionis obliē
 nō tanto pteū aut solent vendere, qd vendens ab hāz meris, qd obliē
 conueniunt, et multum laboris et pteū pteū pteū pteū pteū pteū pteū.

428. Huius et referri pot anticipata solutio, pteū qd qd pteū licitū ē emptionis
 emere pteū infra minimum pteū, per accidens, et qd pteū et licitū pteū pteū
 ino qm pteū
 pteū, et nō fore licitū et expensā, et nō pteū pteū pteū pteū pteū pteū pteū
 licitū cessante, aut danti emergerit ex pte venditoris, et licet emil ex pte pteū
 qd anticipata solutio induit copiam venditoris, sicut contra meris licitū, et
 copiam emptionis, unde fuit in hoc modo pteū ob circumstantiam quod non cessare,
 illa in anticipata solutio de re pteū. ab hāz pteū pteū, qd et infero ex hāz
 ad rescindendum qd pteū et supplementum pteū nō concedi aliter, nisi qui legi
 fuerit ultra dimidium per legem 2. C. de rescindendo oblig. non aliter obligatio
 nāli, infero inferno pteū pteū id in quo aliter ultra iustum pteū de re pteū
 ē, in pteū pteū

432

Ita namq; manifestum iniusticia faciendo periculum est, nisi venditor alio quodam
affectu erga emptorem rem minori vendat.
Ab hac gentilitio in aliis gentibus, civilibus in quo proximo venditoris, qui
neocomerit facultas in tra certum tempus, auctus habet venditorem se fundendi fallum
iura rem immobilem, aut sibi pro alteri rem venditam adijcendi per retractionem pro
alio emptore, idco prohibentur in tra tempus, et iste retractus ne possessione palam et
anillo e ad extraneos, si praesentem, et hanc vel licet, de la. ten. et in qm in eo ob-
servanda. immo e, hoc in retractu n talore, nisi in qm habet venditionis, unde si veru
fuerit permutatio aut donatio, venditario, aut permutatorio cedat, n qm
vendum e, qd acquiritur eodem pacto rem emere debet, et sua volu obsequium
facere. Vnde in tra spatium duorum mensium a facta legitima venditione, et
requisitione, qd si hoc requisitum e facta n e, solvendo aliud die in retractu
subsequens, ut in Laym. tit. 5. b. Item e, hoc in retractu n attigere, nisi
procurum acquiritur, n an eis heredes. Item e, ut hoc in retractu n apud
vendi in propria sui utilitate, n vo in utile alteri, qd ad fraudem primi emptor
is, quod iustum n e.

433

In contrahendo emptoris et venditoris sine negotio. Item in propria sine
quod pnt, e in potestati de negotio quodam dicitur abruunt: de hinc negotio
Comparatio mercedum eo animo, ut exiis postea venditio curige. Euerum capias, unde
negotio propria n erit emere man aliqui, ut ore a aliis confutar, et si la post
vendi. negotio ita explicata per se qm mala n e, qm maximu prelia nalia n in
indicti. Sed dicti qm sunt, ut e qm caris vendam, qm emptor n iusto n ad
prelio vendi n, per accidens, in illicita et mala e pot, ut iudicium e clericis
suis in illicitis, et pccatis ob, ut pote qm prohibita e in capil. qm qm. cap.
fornicari. Dist. 88. Cupid. ult. De vita honestate clericorum. Vnde qm
nulli qm a mortali n excent clericos proprie negotiantes, qd sol qm
inij congruis et pena excommunicationis eidem in dicta sit, qm pnt morale
proponere vident, qm mali eadq qm vident cum Caicloro qd pnt mortale a
pnt, nisi demerito, contumacia, contumacia, et scandalum in ead, et qm
sententia, qd pnt ferende sententia.

434

Item e Clerici proprie negotiantes, nullatenus e in dictum e clericis ad sui condi-
tionem sustentationem res ad proprium usum coemptos de novo et caris iusto in prelio
vendere sine animo negotiandi, aut fructu suorum agrorum, pecorum, gregum, aut alia
fructu dare venalia nullu mery in dictum e autem quodam profetam honeston
in, aut e agriculturam per suos pntulos sustinere, qm et hoc a se factum e qm
Pauli clare in qm. a. Corin. 11. dicitur. laboramus operantib; manib; nris
erat an. frugifactor, dico in honeston, et ad maiorem claritatem addo honeste
per accidens, et in hoc in dictum e pot, si nimirum ex avaritia aut alio sine
malo ary fructu a. Clerico excent. proterea qm in prohibere clericis

Quod si in melius fuerit, et alia ad expensas, cura domus, sive realia sive personalia orla
 si societati, aut ex eis administrando, ex agro dividenda sit in partes, sicut in uniusquisque
 contulit. Et proinde generaliter societatis in hoc mutuo sociorum consensu. id est in facie
 data pecunie, et sic morale et moraliter et per unigen sociis societate ad partes de
 venire non potest, ut ait Burgaber, quod neque ab initio in pactum venire potest, et
 in eis socii quod pro parte communis socii in societatem assumi non possunt, et sic
 voluerit. Ita. castione herorum ab alterutro sociorum facta. Et remissione seu
 expressa facultate. Ita denique, clauso libro ad quod sunt in iura. et sic ex variis legibus
 colligunt et contrahuntur.

De

Agilis Contractibus ad contractum Emphyteuticum, et venditioni relativi.

Sunt proli negotiorum et societatum alii quidam generaliter qui speciem Emphyteuticam, aut negotiorum
 profecerunt, ut A Cambium, Monopolium, motu, Localio et quodam, quod generaliter
 sui sunt. Et in orationibus sunt quod in unum solum inter se esse debent.

437. Cambium a Cambio quod permutatio scilicet in suo proprio consensu, sicut in permutatio pecunie
 cum altera pecunia, alia, ideo dicitur scribitur. quod permutatio negotiorum pecunie pro
 pecunia, ubi permutatio loco generis ferunt, permutatio est et sunt in eum aliquid sumitur
 aut cum vero, oleo. et permutatio in cambio non dicitur, quod in cambio in re, et pecunia
 pro pecunia permutat, in que differentia est, et hoc non pro frequenter accidit, et videtur
 propter varias pecuniarum fortis, quarum altera alibi plus valet quam hic, huius pro alia
 in hac pecuniaria permutatio ille qui rogat, ut permutat, Campfer, et ille qui rogat
 ad permutandum Compensatio et Compensatio. Et dicitur cambium in speciebus a
 mutuo, imo quod in mutuo per se requiritur tractus spiritus, quo cadere in speciebus est horribile
 videtur, qui tractus spiritus in cambio non requiritur. Et quod mutuum dicitur, et in speciebus
 quod permutatio videtur dam et contra in cambium tenet, et per se non permutatio in non ut
 non in eadem specie est benivolentia, quod in admutuum speciale est, et videtur, sed pro
 circa argentea, pro argentea cyrea, et per quod abunde patet, quod cambium per se dicitur
 generaliter a mutuo, quem non adeo, in rebus Burgaber ad generaliter in nominato, pecunia
 per se dicitur, et per se dicitur non per se. ita generaliter dicitur non per se, id est non est
 speciale, sed generale speciei appropriatum sicut permutatio, cuius instar sic generaliter
 in solo consensu sed re et traditione perficitur. unde

438. Inter per Cambium dicitur per se dicitur pecunia a Compensatio in Compensatio, id est
 sicut la fignon per valde dicitur sola traditione pecunia alterutro, et si altera pecunia
 non est statim non traditur, quod inde patet, quod Compensatio pecunia accepta, quod in unum

acquiri, & si reciprocom & fuerit, singulari ut sua ggentione comparet nec qd ad dicente
qd optimun sequum est sui translati, pae h' de honore d'ni in illud d'at, se eo qui statim
pensionem numerat, si e' comparari per litteras cambiales, pensionem in alio loco assignationem
acquirere potest, & p'is d'num earum pensionem acquirere, qm' pensionem p'is d'ni. Et sic
loco p'ondenti tradita, non contum fuerit et permulatio de tradente p'oficit se debet,
unde patet qd cambium a permulatio differat, ut species a genere & aliter.

439.

Quid sit Cambium ino in futurum e' reale, factum ita ete p'horie d'icuntur in str
planta arida e' illa permulatio pensionis ad pensionem, qua g'lingit in eodem loco, ta d'no p'
d'ne, e' q' re ipsa nullum in pensionem g'lingit, unde ex hoc cambio nil lucu' auipi pot' p'ie
p'ito u' p'ro, sicut d'no d'no d'ny p'is et p'is specialit' p'is, quam aliter
inipit cum fuerit auipi, aliter in eam pro no' p'oficuli officio d'ecreuerunt,
unde et factum d'icuntur e' quasi inf'uctuatum. Cambium reale per p'horie
ad cambium factum d'icuntur p'is suatum, e' illud qd legitimum ut d'icuntur ad
eorum g'pendum: Variet' p'icuntur Cambium sui auipitum, p'icuntur h' d'icuntur
e' in Cambium locale, e' manuale, Cambium locale e' permulatio pensionis in hoc
loco s'q' Norro d'. Et h' pro pensionem in alio loco Fryburgi s'q' et hoc cambium
ordinarie fit per litteras cambiales, q'q' Cambium permulatio pensionis in loco
differt' pro h'is comparari in presenti, e' manuale v' cambium e' permulatio pen-
sionis in eodem loco, unde forte manuale d'icuntur, qm' de nouo ad manum permulatio,
alio' e' minubum d'icuntur, et maxime g'lingit in d'icuntur tale s'q' h' d'icuntur, p'ro d'icuntur
pensionem argentea aut cuprea, & pro moneta graui moneta parua. Cambium
locale ulterius subdividit' in Cambium simplex et recambium, simplex cambium
locale h' d'icuntur, cum ita permulatio pensionis ut d'icuntur in alium locum ibi d'icuntur
g'ne quiescant, recambium v' illud e', qd reciproco fluxu ad priorem locum
revertit', et h' d'icuntur, qd permulatio pensionis ita, ad in alium locum d'icuntur ibi
quiescant, ibi h' d'icuntur, sed per reciprocos cambiales litteras in eo loco
et quid in eam comparari a comparari solvendo d'icuntur.

440.

Quare in Cambio auipere aliqd supra foeten, aut potius aliqd a foete
p'oficere d'icuntur, tradunt hodie d'icuntur, et forte iste d'icuntur vocari
p'icuntur, qua statim a summa numeranda d'icuntur, cuius
d'icuntur ut recte intelligat' fieri, & titulos cur aliquid
in Cambio auipi potest ultra foeten, alio' d'icuntur intrinsecos,
alio' extrinsecos, quae sunt intrinseci, quorum aliter maxime
d'icuntur in Cambio manuali & manuali, e' q' ipse numi-

De Cambio

Prostantia, quæ nomen datur vel comparatio pro nullo valore
v.g. aureum pro argenteo & quæ est prostantia pretio estimabili
est, sicut enim est, qui aureum non magis estimat quàm argentum
sed si solum, quia magis opprobriat negotiationi et minori esse
numeratione, sed etiam ratione sua intrinseca prostantia, qua
aureum prostat argento, dicitur & alter titulus est polissimum
in Cambio locali, quo comparatur nullo onere et periculo in de-
portandis pecuniis beneficio Comparis sublevatur, quæ suble-
vatio pariter pretio estimabili est. Extrinsicus titulus pariter
fuit duo. unus est labor Comparis, quem maxime Compar
publicus adhibere debet in conquirenda, aservanda, numeranda
omnium generis pecunia, quem labores gratis sustinere nullo tenetur
ex communi. alter est in re damni emergentis luri cessantis
aut periculi imminenti, quæ omnia Compari & in Cambio ordinariè
iminent, et pretio estimabilia sunt, nec oriunda ex mutuo, sed
potius ex contractu innominato. Idem de, pro propter differentiam
Cambi à mutuo supra significatam, sed etiam tota ratio Cambii
quia hoc lucrum lucrum est recognoscere voluit, erat, quod mutuum
virtuale in cambio intercedat, adeoque lucrum ex cambio
espera sit, quod tamen alii auctores propter differentiam signi-
ficatam merito et communitè negant.

447. Unum de Cambio adhuc addo circa titulum ex intereste propter
damnum emergens & Notandum: pactum scilicet de hoc titulo
explicite iniri posse, uno modo de inuito, ut videlicet ex stipu-
latione teneatur Comparis de damnum emergens et lucrum
cessans, quod postmodum de proferenda ratione non obvenisse
supplere, et hoc iniquum à se esse apertum est. altero modo de
certa aliqua pecunie quantitate solvenda pro periculo in se

recepto, et istum modum prohibuit Pius 4us in bulla de
 Cambijs, quam tamen Bullom. vix alicubi receptam, sicut folij, dubi-
 io 20. n. 2. unde ubi recepta est obligat, ubi recepta non est,
 ita saltem non obligat, vel Campora ad restitutionem accepti sit
 obligandus, idque propter gratiam similitudinem in locis vi-
 gentem, ubi haec bulla recepta non est. Sed haec de
 Cambio folij.

Monopolium a graeco Monos id est solus et Polin 442
 id est, vendere proveniens, ut notat Franciscus Geneth
 Episcopus Vasionensis in sua theologia morali tra-
 ctatu 2° C. 11. fol. 126. est conventio quaedam
 duorum vel plurium inita, ut sibi folij certis meris coemerent,
 aut eorum vendendi republice sibi folij facultatem appropriarent,
 de hac conventionem quaeritur an licita sit, patet enim
 ex una parte inde evenire, ut raritas merium crepet
 et pretium augetur, adeoque caritas rerum in republicam
 introducatur, quod illicitum videtur, Confutitur tamen
 ex altera parte neminem prohiberi posse de comparatione
 merium in ea quantitate, qua voluerit.

Verba illa de...

et si ipse solus merum huiusmodi venditor exinde faceret
 que igitur dicenda verius pateant Notandum est...
 Alter polissimum modis huiusmodi Monopolia fieri possunt
 uno quod per indulgentiam Principis quo conceditur licentia aut illo loco huiusmodi
 soli huiusmodi et huiusmodi vendere licet, quod circa rem Librariam perfructum
 est. ratio per conventionem duorum aut plurium privatorum sine ulla licentia
 qui eorum merum esse comparant veli preterea, ut earum facultatem in rem
 publicam inducant, et ita in preterea eadem vendendi sibi facultatem faciant
 huiusmodi per facultatem plurium mercatorum, qua conveniunt merum huiusmodi et huiusmodi
 preterea et in vendendis, quod denique esse mercatores merum in impedire
 nec alii merum ad eum locum deferant, et ita preterea rei deprecat.
 proterea sunt attendendum, an merum sub monopolio quodammodo valeat
 narium sicut officio recipere aut vito civium, an huiusmodi quodammodo rite attendit

143. A. Monopolium per indulgentiam Principis sine detrimendo reipublice aut
 cottidie sine bara in rebus sicut in narium, aut cum bara in rebus sicut
 narium licitum est ita optime P. Gualterius de Regibus, cum est Principi com-
 petat regimen rei publice, ratio sua obligatio sine detrimendo reipublice
 aut suspicari non debet de dolo malo, adeoque quod ipse fieri indulgentiam
 fieri consentendum est, quod de infra solari non esset, sicut in hoc casu
 non potest, in monopolio ubi est huiusmodi generis pariter non peccat iuxta
 aliter quodammodo summum preterea in huiusmodi non peccat, ratio est preterea eorum
 summo res vendere et aliter dicitur, quod quodammodo in hoc non peccat, sicut
 non erit nisi aliunde frax et dolo immerito, in ultimo monopolio quodammodo
 quodammodo. Sed si unquam sine peccato exerceat et quodammodo officio sine detrimendo
 merum sine fraude impediant, et quodammodo charitatem sine fraude inductionem
 id faciunt: unde merito recipi non debent sub gravi pena in lege
 Juliana ad legem Juliam huiusmodi nequis novem transactiones voluerit
 aut dolo malo faciat que quis de libere, pena 20 aureorum statuitur
 et de monopolio ubi est huiusmodi leges, namque procul dubio peccat
 et monopolium est obligat ad restitutionem cum damnum, hoc eo
 quocumque modo passus est damnum proximo et augetur in ipsum preterea

De Locatione et Conductione.

usurarius est, et si malignitate et duplicitate plenus sit. Antonius de
lib: et quo salis potest, quod iste gradus revera nihil aliud sit, quam si mercede pro
minus presentibus multo daretur cum pacto quod pro ei post annum solueretur,
quod usurarium est.

1146. Locatio denique et conductione duo sunt simpliciter et
Locatio fit per unum idemque gradum, excepto quod locatio dicitur respectu fructus, conductio
vero respectu locarii, eoque iste gradus conductionis quodam duorum aut plurimum
qua rei fructus usque aut opera pro certa mercede conulari ad hunc gradum
et conductio, qua est rei immobilis ad hunc gradum decennio, et persona aut
rei mobilis ad quatuordecim, hunc pro prelio traditur ad usum inde percipiendum
in hoc gradu qui rem tradit locator, et qui eam accipit conductor
dicitur, et si iure iste gradus, sicut exemplo boni gradus familia
Christi demonstravit, cum operarios dicitur, quos nemo dixerat, in
vincam suam agere imperat. in eo in hunc, et quod si ipse, fortuito
eveniens impeditur ex parte rei conductae, sine culpa fructus non percipit, con-
ductor pro rata huius quo fructus non percipit, a pensione mercedis
sibi exigendis adeoque ad nihil tenetur, et si habitatorum est locatio,
aliud est si culpa ipsius conductoris eundem casum et infirmitatem
riserit, ubi prout dubio in ad locum personam tenetur. hunc qui dicitur
operarium ad id dicitur, si operarius interea fuerit factus equus pro
suo corpore, quo a prope factus laboravit in cubiculo suo et operari non
possit conductori, conductor ad nihil tenetur, et contra si ipse non con-
ducta operarium facta, aut penitus dicitur operarium, et de dimissionem
nitorum tenetur ad hunc ad solutionem operarii per dies, ad quos fructus
nisi operarius ita dimisit alium invenit conductorem pro reliquis
diebus, ut Navarrus. Lapius et alii quilibet dicent. Sed

1147. Quoniam an quis locans suam operam pluribus sit nitorum si singulis
et legem in eadem recipere possit, legibus huius. Duplex sit legatio, scilicet
ab utroque legatore indeque stipendium ducere soletur.
ubi respondendum est cum ostensione facta et ambo legatorum si in eadem
causa sit late impliciti, et si huius legatio una sit legatio utriusque
et si videndum, utriusque legatorum partem suaverit dicitur legatio

in nacia, neq; nisi specialia pacto fuerint, ab uno non sustineri debet, nullo
 minus ipse legatus ab utroq; diuisiue solum persum petere potest nisi haec
 legator specialiter merito est de utroq; aut diuisa utriusq; obsequia pra-
 scitipet, tunc si diuisa merita diuisa premia ad mercedem auipere
 potest. Et ambo non est eadem cura implicili, nec referunt ad unum, adeoq;
 est diuisa legatorum a diuisis uni legato imposta. Atk dicendum
 erit legatum tandem ab utroq; mercedem auipere potest et repetere quod
 nec se in legatorum detrimendum aut moram patitur, subacta iam mora
 ab eo solum cui laborauit, nil an ab eo cui moram intulit pro rata
 more repetere potest, cuius ratio est quod haec legatorum utriusq; legatorum factio
 est inuicibilis, et dignus sit operarij mercede sua sumenda ab eo cui opera
 locata fuit: cum igitur in nro casu quodam mora nulla inueniret, utriusq;
 legatori legati opera locata fuit, etiam ab utroq; mercedem operarij
 peti licite potest, atq; hoc ius fieri a legatis sum dulcissimum tum
 potestatis videmus, ut e quibus oritur (Aboluitur proprijs honorarijs
 quo de sua salute venerat

Archiepiscopus 3us

Reliquis ad omnem Contractuum pertinentibus.

Propter huiusmodi explicatos gradus variis locis superest potest in ad
 forum civile quod ad forum officio pertinentem, uno in aut altero ex parte
 quoniam in illis variis peculiaribus, nullumq; per gradum saltem ad generalem
 eorum notitiam intelli ad doctrina consilia ultimo hoc de gradibus
 articulo esse expendere animum est. erit ergo

Secutio ima

De Emphyteusi, Fendo, pigore
hypotheca et Deposito.

Emphyteusis non quoniam ab Emphyteio id est meliore desumpto in suo dictione
 latine contractum meliorantem significat, alia etiam in Emphyteusis in nro casu
 inacta si minus fructifera, ut colorem, datus fuerent, ad quod propoluerat
 instillat, iste gradus hanc in e resultat et fructifera in Emphyteusis
 vari solent. Definiri potest Emphyteusis quod sit in utendi et fruendi re aliqua
 mobili et in perpetuum et ad eum huius in nro dictione sub obliqua.

(D. J. J. 10na)

contractus facti ita qm ut hoc sit de substantia & valore q' dicitur ut dicitur in
 ad videre q' apud Laym. loc. cit. qd' e' maxime verum e' de q' dicitur Emphy-
 teusio iustitico, qui sine scriptura et debito instrumento n' valet: cum
 aut ex variis iuribus instrumentum hoc perdit, potest eo perdito Emphyteuta
 producere tenet p' se ad petendum quid proprietario q' dicitur q' Emphyteu-
 tam probet, et sub instrumento se auerit Emphyteusen et se hoc per-
 se, facere nequalet, petere q' d' a' dicitur, ut in d' dicitur p' dicitur iuribus
 sibi d' dicitur. Tenet proinde ad petendum proprietario ostendit bona
 Emphyteusia, eorumq' sine, alioquin q' dicitur p' dicitur p' dicitur et oia
 eius p' dicitur Emphyteusia ostendit. et hoc ut dicitur p' dicitur et casu
 qd' Emphyteuta se p' dicitur iure defendere i' p' dicitur ostendit p' dicitur
 q' dicitur si causa p' dicitur fuerit et n' si iustitico fuerit, in quibus
 p' dicitur rei Emphyteusio ex dicitur, et q' dicitur Emphyteuta p' dicitur
 vniuersum q' dicitur alioquin. et qui ad hoc p' dicitur non
 in annorum spatium p' dicitur.

2^a Condicio e' qd' cum Emphyteusis sit q' dicitur meliorans, in quo p' dicitur
 dicitur, ut meliores Emphyteuta dicitur fundum sibi concessum proprio labore
 et industria colere, nec n' cauere, ne res deterioris, alioquin ad damna
 dicitur qd' sua culpa factum e' qd' si dicitur sine dicitur culpa Emphyteuta dicitur
 agri et devastare, ut p' dicitur in n' dicitur p' dicitur p' dicitur
 dicitur Fryburgensium, q' dicitur ex dicitur p' dicitur, et ad dicitur p' dicitur
 dicitur p' dicitur cuius p' dicitur fundi e' q' dicitur Emphyteuta p' dicitur
 dicitur si Emphyteuta fundum ita restaurauit, poterit ex p' dicitur a' dicitur
 dicitur et colligere ex p' dicitur q' dicitur impedi q' dicitur p' dicitur.

3^a Condicio e' ut in recognitionem sui qd' p' dicitur p' dicitur p' dicitur
 Emphyteuta dicitur annua p' dicitur ut dicitur q' dicitur dicitur de dicitur
 ubi dicitur tenet e' dicitur q' dicitur dicitur dicitur dicitur p' dicitur
 de dicitur p' dicitur Emphyteuta dicitur q' dicitur annis in Emphyteusis p' dicitur
 dicitur et in dicitur duobus p' dicitur n' p' dicitur, et a' dicitur dicitur n' dicitur
 dicitur, amittat cum dicitur ubi oia Emphyteuta seu meliorantia in
 re Emphyteusica facta, casu q' dicitur dicitur dicitur. dicitur n' dicitur p' dicitur in
 dicitur p' dicitur authentica qui dicitur dicitur de sacrosanctis dicitur p' dicitur q' dicitur
 dicitur p' dicitur p' dicitur dicitur p' dicitur p' dicitur q' dicitur p' dicitur p' dicitur
 dicitur n' dicitur. ut Emphyteuta p' dicitur qui dicitur p' dicitur p' dicitur
 dicitur e' p' dicitur p' dicitur p' dicitur p' dicitur dicitur p' dicitur p' dicitur

per patrem alium quodcumque est prole et filii sui, et de hoc si antiquum fuerit, factum est pro herede cum sui iure, nisi remanens proximo agnati succedat, et hoc in cuius proindivium disponeret, quod si licet: Dixi si antiquum fuerit. Nota est de herede dicitur secundum novum et antiquum secundum novum id est in alium acquisitionem est beneficium solius con-
455

terferentis, secundum antiquum vero est quod ab ascendente iure operationis ad alterum descendente transmissum est, et in hoc disponere non potest factum sine consensu proximi agnati, quoniam si huiusmodi ius in illud sibi hereditas est.
Quod bonorum feudaliu[m] ex parte et provincialia insignis est quod ex parte bona Emphyteutica in officio dicitur non potest idem de regulis quibusdum Julii Clari l. g. testatorum §. finali q. 78. n. 7. ubi dicitur in super-
456
trahentur omnia bona delinquentis, quod ad extraneos devolui non potest, quod ad extraneos devolui nequeunt, ea neque possunt, potest autem ad feudum gentilium ad extraneos devolui non potest. eadem bona feudalia neque filio in legitimum computari non potest si feudum fuerit antiquum in hereditatem aditum, ubi plurimae debita, quoniam hereditas solvendo valeat, sed hoc bona feudalia ad nihil boni, adeoque solum pro parte reddenda ad debita solvenda obligantur, plura huiusmodi privilegia videri poterunt, quod supra l. 4. c. 24. n. 7. ego unum adhuc de feudo addo quod eius beneficium a feodato auferatur, si erga feudatorem magna ingratitudo regis fecit, si factum suum quem in bellum committit, et in cuius periculis dimiserit, si machinatorum in necem Domini suo feodato genere non potest, dum fuerit, quo sibi amore potest, aut ipse inimicus aut machinator factus sit, et impia conjugium, aut grave insultum iniuriam, si uxori, nunci, filio foris in domo sui Domini, namque se iniuriam, et alia huiusmodi, quae auferat, si contra obsequia ponit, in huiusmodi feudum datum est profane neperit, requiritur tamen de privationem, sed iudicij sententia vel ex co[n]suetudine, plura haec supra videri poterunt apud Angelum declaratio in sua summa Angelica, et feudi.
Feudo et Emphyteuti subalterna libello hereditario, qui est translatio feudi a feodato in alium pro pensione filii solvenda non pro dicitur quod circa Emphyteutia duobus modis, scilicet unum est ipsum in Emphyteutium

De pignore

Seu dnum utile in alium transferendo, qd sine consensu dmi proprietatis n
est, et solum fructum nre prioris Emphyteutice sicut utile est, et
concedendo, quod aliquid dmi proprietatis consensu licite fieri dicitur
dignus. 463. hujus est autem superficies, et an superficies gradus aut porij
in se superficies gradus ad aliquid in ditionem alterius terre aut
implantandum alterius solo, sicut in mundinis mercatorum plateam ad sua
lucrosa locanda dicitur solent.

457. Pignus et hypotheca in generis ac casibus sui aceptione, ita pariter diff-
erunt, ut lege res hypotheca est. S. vno. ff. de pignoris et hypothecis
dicitur in pignus et hypothecam non solum differunt, nam si scilicet si n adco
eandem rem signant, pignus est pro remobili, Hypotheca solum pro immobili.
sunt et pot sunt pignus solum Hypotheca et pro re qd in pignus et pro re
actu suo tradit in pignus et denique pro gradu quo res in pignus datur, qua
gradus est solum pignus solum Hypotheca dicitur pro gradu quo res alteri tradit et
obligari in servitatem debili. sicut ut si aliter satisfactum n fuerit inde
satisfact. A dno pro actu sumis, describitur qd sit actu legitime quo
creditor in rem debitoris saltem acquirat, ut si debitum suo ipse n
soluar, eo dimittit. sicut si aliter satisfactum potest. atq; res sicut si mobili
sunt pignus dicitur si immobili Hypotheca.

458. Dicitur pignus ita aceptione sicut et Hypotheca in conventionali et probatoria
et legitimum. Conventionalis est qd ipsi gradus multo consensu et rei
traditione efficiuntur. Probatoria est qd per iudicem legitimum qd per iudicem
dispositionem. Probatoria dicitur alteri potest in iudiciale seu illud qd
per sententiam iudicis alteri assignari, et contra iudiciale, qd nullo iudice
iudicium in personam generat, si debitor n comparat, alteri adiudicari
donec aliter super hac re decretum fuerit. Dicitur qd potest solum pignus
solum hypotheca in univalem quae sicut oia bona alteri hypothecantur, et
partem qua pars quadam bonorum solum alteri in pignus et hypothecam
demandant. Colorem hypotheca potest esse et expressa id est multo consensu
stabilita aut tacita seu iuris dispositione et sicut idem est de pignore.
iuris tacitam hypothecam ut ait sicut sicut. s. d. n. y. ff. vno
sicut seu ararium dicitur in bonis generis sui debitoris, et dno
pignus et minoribus in oib; bonis sui debitoris aut creditoris. et sic
sicut. et quae castrensi bonorum item adventitiorum et sicut in

bonis patris. pto mariti in bonis uxoris pro dote promissa prestanda
 et contra uxorem in bonis mariti pro dote restituenda eo mortuo. pto
 mariti in bonis uxoris qui dote promissis pro dote prestanda. pto
 pto proprietariis in fructibus fundi localis absque bonis in dote. pto
 et Emphyteuta pro solvenda pensione et pro dote facta ab alio prest
 arum. pto Valida in bonis minorum pro mala administratione. pto Denique
 licet non sit hypotheca mutuator in qualibet re mutuatoris pro remuneratione
 aut si pecunia fuerit mutuo data in illam rem q ex pecunia dicitur comparata
 et qm con prelatione orbe et alior creditorum.

Rem qd alienat in pignus dandum et illa opignoriari pot, q vendi pot et
 si quis in q vendi n pot, nec opignoriari pot, sed am q vendi non
 opignoriari prohibita est. pto res sacra sine nobilitate sine indobilitate
 Nulla fundi sepulchra patronatus supplicatio extra regnum neqz h
 res publica aut sola coitas. pto hoc liber nisi t pto eius
 primatam famis, aut civitas publicon nec pitem alio offugere nequeat.
 pto bona et iura minorum absqz curatoris aut magistratus auctoritate
 pto res religiose sibi potestatori Consule legem inam s canonem
 quoniam res pignori dari n pot, et ne quis rem alion pignori det, qd si
 fieret opignoriator n solum fraudem committeret, q pto alioqz vocatur
 et resuper teneret pignoriario alioqz pignus eiusdem bonis dote dare.
 eadem hi re pluriqz opignoriari pot contra secll donec tota opignoriata
 sit, hinc siayer hinc Cato produmantis aureis opignoriatis ees ipse
 se mille aureis valeret, eo usqz alteri eiusqz opignoriari pot donec pro
 mille aureis pignora florentes n ultra.

459.

Et quoniam pignori pignoriariis accipit pignoriator. pto inq e in adrem
 et am dnum qd plenum adhuc permansit ex pte opignoriatoris seu debitoris.
 unde nec solum et possessionem pignoriariis. Et e traditum sibi pignus de
 sicut, n hi detinet illud ut suum, sed ut alienum, et hinc e qd debitor
 non e am pignoriariis fructus pignoriis accipiat, aut s pignoriariis augetur
 et in solum con ptem non fructus pignoriis solum s libelo pignoriis
 augetur usura e. pto pto e ad reals q de dicto iure pto
 et Hypothecaria aut feniara dici solet, et hoc ad opignoriariis pto.

150

De Deposito.

Sum ad potidendum pignorum ad illud recuperandum si ablatum fuerit. Si huiusmodi reciproca e ad personalis seu pignoralitia q duplex e altera directa qm fit debitor ad recuperandum pignora sua pignoralia post profectam satisfactam L. pignoris Cod. de pignoralibz. Altera indirecta qm fit creditor ad recipiendam satisfactionem pignoralia sua ad recuperandum pignora. Et huiusmodi effectus e prolatio in ordine solvendi de hoc autem tenentur Genet. l. om. 2. d. 8. c. 4. §. 1. s. 1. g. preferenda e solutio debitorum realium solutio debitorum personalium scilicet proponendi et creditor qui hnt aliquid pignora pro recuperanda debiti illi qui ad eum hnt ius in re directe in solam personam debitoris in via de pignoralia legum civilium, in qbz fit textus L. 1. §. 1. Cod. qui potior e in pignore habentur; eos qui acciperent pignora cum in rem ad eum habent privilegium ius in personalibus ad qz spectant profertur glabo.

445

Et denique effectus e classis huiusmodi vendendi pignora, et in ex pretio accipiendi qm fit debitor cum repetitione superflua. De d. pignorum ubi fit sciendum e, qd si res pluribus opignoralata sit, in q pignoralia scilicet familia dem oblineat classis huiusmodi vendendi pignora, scilicet si res ad notationem debitoris de vendendo aut redimendo pignora, ubi qz claritas circa proximum ad eum fuerit, qd si vni plures res opignoralatae sint, n. c. §. sed qm sufficit, vendantur, et mobile pignora qm immobile, qm mobile pignora recuperantur qm immobile, vendantur ea sub hasta, n. creditor sibi reseruet pro beneplacito pretio, nisi cum assensu debitoris, scilicet et iudicis: emptor pignora eo iure gaudet, quo gaudet debitor, neqz si debitor in habuit ius in re utile, qm pignoralia id impedire pot. qd si vero ipse debitor n. requisito pignoralario pignora vendiderit, protestetur pignoralarius loco competente, ne sub iure capere videatur, et si illa res remanebit in vendito, donec ipse pignoralarius debiti. Et per aliud cap. bonum pignora satisfactam fuerit et hoc de pignore dicta sunt.

446

Depositi qm est quo sola rei custodia sine mercede committitur ad eandem numero reddat, eum ad aliquid, et ex necessitate et si libera volente in custodiam tradi possit, hinc dividitur in depositum necessarium et voluntarium. Deposita ad dolo, culpa aut peritiam rectoris edicta in d. de rebus iudic. l. 1. §. 1. d. de deposito. ut hinc dividitur depositum in

Judiciale, qd. iudicij auctoritate, scilicet. et conventionaliale, qd. privatorum conventionione.
 nec nisi sequensum est in hoc depositum in sequestro personarum vel aliquid
 vel singulari iura ita se sequenti in hoc depositum si dantur res a litigiosa.
 sequester alij est iudicij, qd. nunc duo de iure quodam disputant, et de alij tunc
 damnum inferat. fructus itaq. iuris istius eundem in sequestro aut custodiam
 tradunt usq. ad mutua conventionem aut iudicij decisionem, alij est iudicij,
 qui nunc a iudice venditur, nec res litigiosa percat. et alterutri damnum
 contingat, ad hoc tunc ubi sequester iuris, et sic praesens esse necesse
 ad huc propter appellationem. In iuris de iure sit. Deponeat res si solum
 mobilis, sed et immobilis, e.g. fructus depositi, nec custodia. Deponeat si alia
 maneat et eadem numero restitui. De hoc depositario de deposito quasi
 de suo diligentem esse se percat, maxime si ad hoc per officium magistratus,
 vel honoris auriga, navis, campore, stabularij opifices et quidam res
 victorum hospitum et in suam navem curruum stabulum inferri permittunt,
 quasi in suam fidem recipiunt, nisi aliud sit expressum. Principalis
 obligatio depositarii est ut reddat rem eandem numero si depositum respiciat
 res, et Charite verbi ut retinere tenentur. si fieret si depositum depositum
 in damnum istius percat. advertunt tunc in §. si tamen et obligatio rem eandem
 numero restituere, ut si in equali bonitate diversa. In numero restituere
 statim potest, maxime si hinc gratia gratia mutui et comodati officium
 et specialis amicitia aut beneficium depositarii si improbare aut sperare
 et non ex usu magis profuturum, aut si ista res deposita usu ipso consumpti-
 bilis est aut fieri potest diversi valoris, ut si pecunia, quarum valor
 crescit integre facile compensari potest.

sectio 2da.

De Comodo, Precario, sponsione, securitate, Cudo
 transacione et fideiussione.

Comodatum est qd. alteri ad usum concedit, si pro re comodata sumat, si
 vero pro ipso actu quo res alteri concedat, accipit, dicitur et alij rei ad solum
 usum gratuita concessio ad nullum non revocabilis usq. ad certum tempus, per
 ultima hoc verba ad nullum non revocabilis usq. si precario, qd. est qd.
 precarij petenti a concedente laetitia, qd. est qui gratia petat, aut si
 revocaverit. unde dicitur comodatum et precarium, qd. ista gratia

76.

Comodato et precario. et

comodatio fit utendi aliqua re, differtur sicut in precario usus, nisi si
spatio alligari, sed pro velle concedenti revocari potest, ita quod, ut si
dicitur concedo tibi usum ad mensuram infra mensuram, non revocari potest, regis
illa, sed aliud important, quod ut inquit, lugo, quod post mensuram non reddi
debeat, si prius non repletur: contra in comodato res traditur ad usum, pro hoc
certo, ante quod elapsum comodatus sine iniustitia revocari non potest comodatus
s. in comodato §. si autem. Commodatus autem ex hoc sequitur, quod si comodatus
sine iusta causa comodatum ante legem revocet, tenetur ad id damnum ratione
comodati revocati ex parte comodatarii eventum, sicut et ille, qui comodatus
res rem ad usum scienter ineptam s. in rebz §. item, ff. eodem titulo.
obligari autem comodatarius imo re comodata non aliter, nisi, quod expressum est
a comodante, alioquin non tenetur bonam quod sit, pte. n. i. tenetur
ad refundendum pretium usque, sed ut rem iuxta diligentia custodiat,
sicut in eiq. gratiam comodata est ex beneficentia. Et ut naria et
ordinaria expensa in rem sicut quod in ea utiliter, s. q. pabulum equo com-
dato procurat, non in extraordinaria. Et ut eandem elapso tempore usque
eque bonam restituat et certe nulla culpa deteriorationem.

1104.

Cum videre potest quod res comodata perdat, quoniam potest cui perdat, quod ad aucto-
ritatem attendendum est, an cum culpa et tunc comodatarius an comodans
perdat, cuius est culpa perit illi perit: quod si non reus culpa perdat suo
suo et comodati perire videtur, res est quod sine culpa perit suo suo perit-
teneret comodans ad id, inquam est ut compenset expensas extraordinarias
et damna, si quod vitio rei comodata occulto contingerit s. q. si vinum in pisco
votio corruptum s. at elig. ff. de precario. Etiam est ne repletur rem
comodatum ante legem, nisi ipse maiori aut equali necessitate propriam
cogere. quod omnia de precario et in illenda ff. exceptio quod rem precario
datam repetere potest quod voluerit qui precario tenetur. Et in quin perdat
quodra sicut et sine iusta causa repetendo perire potest contra charitablem
eo capere quo et attentata necessitate alterius rem sibi non rationem repetere potest.
Sicut quod precarium morte eius cui conceditur, nec transit ad heredem, quod
conferit privilegium personale, s. cum precario §. ult. ff. de precario,
nec si sicut morte concedenti, nisi specialiter super hoc fiat ad id, sicut
sue partem est.

Sponsio est gratia in qua duo de veritate & de eventu alius rei contendentes
sibi invicem aliquid spondent, ut eorum sit qui rei veritas fuerit a seculis. Vg.
certavit Titius cum Caio lapsa morte Januarii futuro noia futurum
fore, ut per duos supremos belli duos serenissimum Principem Eug.
et Excellentissimum Marchionem de Villay in Augustissimo
Carolum Octavo Imperatorem et Ludovicum. Regem Galliarum pacem
viam orbis spectaverit ad eius sponsionis actionem facile requiritur
ut fiat piperre & sig. dubis et neutrū cognita. 2do ut ultra piperat
super eadem re univoce & unequivoca aut cum aliqua ambiguitate, alia
est ineqtias sed in utriusq; spondentis molium, et ex offerri alteruter
censeres volo. agere in iustitiam facere, atq; ad restitutionem augeri
tenere.

Appensio est gratia quo quis aliena rei periculum sine qualis sine pretio
in se suscepit obligando se ad eam compensandam si percat. ut si se gratia
sit in actione et licet requiritur ino ut res appensio sit pretio estimata
bilibi rto ut vere sit periculum. Et in utraque estimatio periculi in
pretio tenet equalitas. Et cum alii sepig C. 28. n. 27. et Frimlig
U. 37. n. 8. qui circa secundam conditionem docent, q. eum, qui ex appensio
et ex litteris amici sicut nulla de appensio & piperat fore, pōe nil aliq;
pretium appensio acquirere & Vg. pro cento, attul. hoc recte limitat sup. n.
98. docent id qm verum est si nō obstat hāc sicut revera periculum solvit
seu si periculum nō est, qm ut licet sit hoc periculum nō est appensio
periculum sicut in piperatione, nō tenet requiritur ut si sit in re.

66.

Ludo contractus est quo ludentes in se paupunt, ut videri cedat qd uterq;
paupunt. In re gratiam licetum est saloni de auctoritate ex fiat sola
recreatio caa aut ad alium silandum in modo limitat hāc observent
q. ut fiat in re ino ut ludentes sint sui invicis sibi periculum proprium
alio est periculum nō qm ludendo fit in ludo aliena periculo amiserit
appensio, qd si factum fuerit ut aliena amiserit, tenentur ad restitu-
tionem si ratione qm ino amiserit. 2do neutrum fraude et dolo in ludo
fit qd est ita acquirunt parte lapa restituit. Et ne ludor ludo in
dolo in loco ludis. Et ne qui alterum per iniuriam ad ludendum perhorat,

67.

De Transactione et Fideiussione.

aut ad novum ludum invidiam importune coegerit. si autem burg. n. 202
penebit induat, et in multorum sententia de restitutione leri tenentur
ludo acquisiti, quod tunc alii similes dicentes sufficere, ut in iuribus qm in-
tulis ad novum ludum induendo comparet, rebus vero, quippe cuius
universio interdicale ab hac iniuria non provenit. Ex infortunio
imperitia cadentis, Ita sentit in aliis Molina disput. 5. 26. Et eadem
sententia ego ad similes si aliunde frax abe, nec ab ille coady fit ad
ludendum cum ludum quem ludere cepit. Ob rationem eandem.

468. Transactio ex Molin: disput. 5. 26. Transactio si gratuita de re dubia et
controversa, hanc pacem quod ad gradum in nominalis redueat q. do
rio aures ad eam abisset, in q. d. in re lib. subiecta, probandi, nisi
cedat de hoc gradu dignum notata e, qd. ad burg. n. 204. si q. d. et
rem ee alteri invalida e transactio in utroq. foro, si facta transactio
infruenta in unum reperiam, refundi transactio non pot. esse alteri laque, fit qd.
sponte exposuerit se eventui incerto fuit in ludo. transigere p. r. ee
illi solum q. d. ee, qui ad alienare rem pot., contra transigere non pot. qui
rem alienare non pot. ut ex coi. docet Laym. unde cum prolatu. Catholici
sine consensu capituli rem aulicam non pot. alienare nequeat sine eius
consensu neq. super illo transigere pot. eadem neq. ee ad officium
transactio, ut seruet equalitatem in p. r. ee, ita ut postea in dei pro cano-
nicone iuris sui dubii, qm. aliud prudentis viri arbitrio vales, ut dicit Laym.
et q. d. quem pluribus hanc notam citato capit.: sine pertractatione, nec in
in presentia hanc sufficient.

469. Fideiussio de ser. q. d. ee, quo quis alienam obligationem se p. r. ee implendam
si debitor p. r. ee non solaverit. unde requiritur, ut ille pro quo fidei-
uissus reuera debitor sit, si e debitor non tenet, nec fideiussio tenet, nisi
Angely v. d. fideiussio ex quo e fidei, qd. si quis pro reo qui decapitatus
est, fideiussus, ille non ex hac occasione suffragetur, fideiussio non pot.
pro reo decapitari, qm. nemo pot. se obligare ex gradu ad personam capita-
tem, qm. nemo e p. r. ee, nisi de membrorum nisi. Soly. q. d. ee, in d. d. ee.
Legis ad commentarientem, quo lex eadem pena multandam acquirit
et de iussione, qua multandus ee pro quo fidei uissus, qm. ut in p. r. ee.

De Compositione mandati

Angely Coc. ut: dicitur ex legem de illo, qui tñ in officio custodiam,
 qui punit eadem pna, qua erat punitur in iuramentis si e in dolo fuga
 & in negligencia. si vñ fuerit fideiusor in dolo, punitur pna arbitraria
 ut notat in l. si quis reum ff. de custodia reorum. in alijs fideiusor
 nibz punitur pna pna, calerem faciente pnt os, qui est qñ oblique
 se se volent, nisi speciali privilegio aut lege prohibeant, quoniam nily
 prohibet et obliqz dicit qñ ex speciali privilegio e fideiusione
 facta e liberari l. 8. §. vñ ff. de qui soly dare pnt. fideiusor
 mulieris in facta pro marito iurata e authentica si qua mulier coc.
 ad senatq consulum velleianum vñ si iurata fuerit valed ex argumto
 docty in conit. qñ pnt pntum de pntij. filij iurata e fideiusor mulie
 ris pro alijs nisi firmata fuerit in scripto publico e d. vñ by lastly §.
 finali ad senatq consulum velleian. et si mulier et hoc in scripto firm
 ata sit fideiusor vñ exceptione senatq consuli velleiani ad h. obli
 gatione elidere ad ff. ad ex l. i. Cod. ad senatq consulum velleianum.
 plura hac super re videri pnt apud Angely vñ fideiusor.

§. c. etia. De compositione
 Mandati stipulace, acceptace, lutea et curalea.

Compositio dicitur pnt quocunq conventio super aliqua re diuina: loquitur de
 compositio amabili, qua pars debet alteri gratia emitti in re qñ pnt super
 re dubia, q a l. azacae pntum differt, eius et rcom sequit: a qz hoc qñ
 e solum locum dicitur in rebz spulibz, sed e vñ in rebz in spulibz et in dicitur
 ita hñ qz nullum hñ dicitur pnt pnt, qd hñ dicitur et l.

Mandatum spectari pnt e actus et pnt, ac hñ spectari si pro actu mandati: §. 7.
 sumis. r. r. vñ vñ §. pro ipso re a mandato in mandatum super a cuius dñ
 et sic vñ dicitur facta pnt, facta super a legi fauendi, qd alijs mandati si dicitur
 sumis, dicit pnt, expressio ad pnt pnt sua vñ in pntia obliqz ad acquidam
 nulla data pntia nec alio quocunq: si mandatum sumis qñ hñ dicitur e
 sic r. r. dicitur pnt aut vñ, mandatum e quentio ad acquidam alij vñ
 qñ r. r. dicitur. In quentio qd e loca generis, et legat qd mandatum dicitur
 per se dicitur si licet, nisi qñ dicitur. In quo quentio e vñ mandatum in tenam
 factam mandati vel facta vñ dicitur vel vñ dicitur Angely vñ mandatum.

De mandato et stipulatione

fit rqr mandatum in hoc sensu mandatoris et mandatarii. dicitur ad expensas
alterius vellem: subintelligitur si solum expensas fecerit rationabili presumptione pe-
q. ubi finis mandati fuerit qui est aliqui scilicet mandanti. dicitur etiam quod
facta ad satisfactionem a locum q. fit ob mercedem et dicitur, si in causa mandati
fit aliud quodlibet rependat.

472.

Mandatum aliud est generale quo scilicet plura omnia exigenda licentia dantur
aliud speciale quod contra hunc est quodam in specie mandatum. fit et obligatio
utriusque mandanti et mandatario, mandatoris est susceptio vel mandatum dandi
et diligentem mercedem sumam adhibere de re in mandatum suscepta, unde cum
commissio tum omissione peccare potest, si necum quod facere debet omittit,
et scilicet committere debet. mandatum contra dicitur mandatarium scilicet dandi
indemnitatem, et expensas ratione mandati prudenter factas restituere scilicet
et damnum fortuito acceptum, quod in occasione mandati passus est. si ab
hoste spoliatus est in via et ad ne officium sibi damnosum sit ut ait et dicitur
in p. d. 549. expensas mandatum in morte mandatarii secundo morte mandan-
tis si in re adhuc integra fuerit, si in re integra non est, ubi per se restat ad
mortem mandatarii et ad revocationem mandati. unde etiam dicitur mandatum
per revocationem et pro tempore per revocationem mandatarii, scilicet in revocatione
sempiterna fieri debet aliter dolo aut fraude cogere presumere.

Mandatum scilicet est negotium gestum qualiter appellatur in qui aliquid non
dato sibi absentis et mandata ignorantibus negotium ubi libet geruntur sicut
acquirunt ad et contra suum et ignorantem, vel si negotium ubi libet geruntur,
danno et expensas prudenter factas aut illis iniuncta fortuito compensat
nisi gestor negotiorum id officium in se suscipit animo glorie gratia
vel officii proprio solum et propter quod nihil potest auferre nisi quod quod alium
prohibito sunt mercede compensari non solent, et hoc ut ait Curia. n. 204.
verum est si auctor fuerit infans, vel si de manu sicut equum cuius
redimatur sicut equus in redimendo parit in via, ubi nihil expensas et pretium
fit restituenda et s. r. ff. de negotiis gestis.

473.

Stipulatio generalis est qui in se non parit. hinc perficitur aut est quentio quodam
qua duo aut plures de eadem re eadem in fine et modo loquendi consensunt
sicut promittuntur sicut promittitur. de hoc generaliter aliud dicitur in s. tenit
quod quod iuxta Angelum et alios stipulatio obligat non solum ad honorandum

De Restitutione

Dei a de uno Religiosum ipse sine professione momento expirare se
cia iura n ad tutorem aut Curatorem sed ad monium professe devolutionem
quasi iura auctoritate persona. Iuris qd officium e ad si. quesi pale
hondandi n solum in politicijs et defensionis iuribz sed e in moralibz
ut cum a vltis abdicat et ad pietatem traduat qd e in parte suo id in
tutore origin. sperere ut qui tutorem et curatorem ee possit. dicitur ad hec
sori dicit n qd nilong e numero tutorem penitus excludendi et reliquis
e post consensum Prolati ne pt hbc bona q Hypothecam ad curanda
damna tutorem item mulier qz pcedit matrem qz iysamed minor sit
25 annis adit et avia q in cordo iure curatorem agere pot. ad hoc fori
politici potiqz et ad dicit qm dicit unde nec iij dicit in honore tute
sed potiqz relicta ma qz hancum qm sal ample de huc examinatio ad ma
De restitutione auctimuz erit igitur.

Disputatio 1ta.
De Restitutione in genere et specie.

Restitutionis nra siue confessionalium onerata siue propria qz ius bonu
lineam in ea facile in oq moralizacez pcurat e, qm qui recte in illa
debitum et qstion sua aut facile pcurat, si an intellectum e fficit, quos plor
dissima lauro pignus a pcc pignus am solo spiritalem qz ea que uij
huius mundi conebantur fulmina circumcingit et hanc in pccenti ind
ellendam Disputaci proponit illam fa explicare intenti, vel, ne inter
multiloquia veritate dicitur angraty necessitas dicitur quasi in yva
brdy hucba pcurat dicitur, acutale sil ad inlayitale verily
et sua aperta sil. erit ideo

Questio unica.

De Restitutione in genere et specie.

Unica questione talon nram de restituere qz pcurat dicitur in dicitur
Uniqz quorum primqz in geminas scilicet subdyz hanc ea, qz generica
nra n qd qui ad qd ex una radice restituere dicitur. rdo albeon resti
dicitur radicez nominabimz, qz qz qui faulig sil dicitur pcurat